ORATIONES EX SALLUSTII, LIVII, TACITI, ET CURTII HISTORIIS...

Gaius Sallustius Crispus, Titus Livius, ...

Digitized by Google

6
10-c
49

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
6
9 F
24

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

ORATIONES
EX
HISTORICIS
LATINIS
COLLECTÆ.

Digitized by Google

Digitized by Google

ORATIONES

EX SALLUSTII, LIVII, TACITI, ET CURTII *HISTORIIS COLLECTÆ*,

AD USUM SCHOLARUM UNIVERSITATIS PARISIENSIS.

Nova Editio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBL. DOM. PROF. ROM IHS

LUGDUNI,

Apud FRATRES PERISSE, Bibliopolas Collegiorum Lugdunenſium, in vico majori Mercatorio.

M. DCC. LXIV.

Digitized by Google

Digitized by Google

ORATIONES EX *SALLUSTIO COLLECTÆ.*

ORATIO *CATILINÆ,*

Quâ ſui de Conjuratione conſilii participes cohortatur.

Catilina jamdiù de trucidando Senatu, & invadenda Republica cogitabat, multoſque traxerat nobiles homines in nefarii conſilii ſocietatem : eos hìc alloquitur.

1. NI virtus fideſque veſtra ſatis ſpectata mihi foret, nequicquam opportuna res cecidiſſet. Spes magna dominationis in manibus fruſtra fuiſſet : neque per ignaviam, aut vana ingenia, incerta pro certis cap-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

tarem. Sed quia multis & magnis tempeſtatibus vos cognovi fortes, fidoſque mihi, eo animus auſus eſt maxumum atque pulcherrumum facinus incipere: ſimul quia vobis eadem, quæ mihi, bona malaque eſſe intellexi. Nam IDEM velle atque idem nolle, ea demum firma amicitia eſt.

2. Sed ego quæ mente agitavi, omnes jam antea diverſi audiſtis. Cæterùm mihi in dies magis animus accenditur, quum conſidero quæ conditio vitæ futura ſit, niſi noſmetipſos vindicamus in libertatem. Nam poſtquam Reſp. in paucorum potentium jus atque ditionem conceſſit, ſemper illis Reges, Tetrarchæ vectigales eſſe: populi, nationes ſtipendia pendere: cæteri omnes, ſtrenui, boni, nobiles atque ignobiles, vulgus fuimus, ſine gratia, ſine auctoritate: his obnoxii, quibus, ſi Reſp. valeret, formidini eſſemus. Itaque omnis gratia, potentia, honos, divitiæ apud illos ſunt, aut ubi illi volunt: nobis reliquerunt pericula, repulſas, judicia, egeſtatem. Quæ quouſque tandem patiemini, fortiſſumi viri? Nonne emori per virtutem præſtat, quàm vitam miſeram atque inhoneſtam, ubi alienæ ſuperbiæ ludibrio fueris, per dedecus amittere? Verùm enimvero, prô Deum atque hominum fidem! victoria in manu nobis eſt: viget ætas: animus valet: contrà illis, annis atque divitiis omnia conſenuerunt. Tantummodo incœpto opus eſt: cætera res expediet. Etenim quis mortalium, cui virile ingenium eſt, tolerare poteſt, illis divitias ſuperare, quas pro-

Digitized by Google

ſundant in extruendò mari, & montibus coæquandis; nobis rem familiarem etiam ad neceſſaria deeſſe? illos binas, aut ampliùs, domos continuare; nobis larem familiarem nuſquam ullum eſſe? Quum tabulas, ſigna, toreumata emunt, nova diruunt, alia ædificant, poſtremò omnibus modis pecuniam trahunt, vexant: tamen ſummâ lubidine divitias ſuas vincere nequeunt. At nobis eſt domi inopia, foris æs alienum, mala res, ſpes multò aſperior. Denique quid reliqui habemus præter miſeram animam?

3. Quin igitur expergiſcimini? En illa, illa quam ſæpe optaſtis, libertas: præterea divitiæ, decus, gloria, in oculis ſita ſunt. Fortuna ea omnia victoribus præmia poſuit. Res, tempus, pericula, egeſtas, belli ſpolia magnifica magis quàm oratio mea vos hortentur. Vel imperatore, vel milite me utemini: neque animus, neque corpus à vobis aberit. Hæc ipſa, ut ſpero, vobiſcum unà Conſul agam: niſi fortè me animus fallit, & vos ſervire magis quàm imperare parati eſtis.

ORATIO
C. CÆSARIS,

Suam ſententiam Senatui exponentis de conjurationis Catilinæ ſociis qui in cuſtodiis tenebantur.

Catilinâ ad Mallium profecto, P. Lentulus & alii principes conjurationis qui Romæ remanſerant, intenti erant in occaſionem incendendæ urbis. At re totâ patefactâ, comprehenſos Cicero in cuſtodiam tradidit: mox ad Senatum refert, quid de iis fieri placeat. Tum D. Junius Silanus Conſul deſignatus, de convictis confeſſiſque ſupplicium ſumendum cenſuit; atque ei plerique aſſentiebantur. Sed Cæſar; ubi ad eum ventum eſt, rogatus à Conſule ſententiam, hujuſcemodi verba locutus eſt.

1. OMnes homines, P. C. qui de rebus dubiis conſultant, ab odio, amicitia, ira atque miſericordia vacuos eſſe decet. Haud facilè animus verum providet, ubi illa officiunt: neque quiſquam omnium lubidini ſimul & uſui paruit. Ubi intenderis ingenium, valet: ſi lubido poſſidet, ea dominatur: animus nihil valet. Magna mihi copia eſt memorandi, P. C. qui Reges, aut qui populi irâ aut miſericordiâ impulſi,

Digitized by Google

malè conſuluerint. Sed ea malo dicere, quæ majores noſtri contra lubidinem animi ſui rectè atque ordine fecere.

2. Bello Macedonico, quod cum Rege Perſe geſſimus, Rhodiorum civitas magna atque magnifica, quæ Populi Rom. opibus creverat, infida atque adverſa nobis fuit: ſed poſtquam bello confecto de Rhodiis conſultum eſt, majores noſtri, ne quis divitiarum magis quàm injuriæ bellum incœptum diceret, impunitos eos dimiſere. Item bellis Punicis omnibus, quum ſæpe Carthaginienſes & in pace & per inducias multa nefaria facinora feciſſent, nunquam ipſi per occaſionem talia fecere: magis, quod ſe dignum foret, quàm quod in illos jure fieri poſſet, quærebant.

3. Hoc item providendum eſt, P. C. ne plus apud vos valeat P. Lentuli & cæterorum ſcelus, quàm veſtra dignitas: neu magis iræ veſtræ, quàm famæ conſulatis. Nam ſi digna pœna pro factis eorum reperitur, novum conſilium approbo: ſin magnitudo ſceleris omnium ingenia exuperat, iis utendum cenſeo, quæ legibus comparata ſunt.

4. Plerique eorum qui ante me ſententias dixerunt, compoſitè ac magnificè caſum Reipubl. miſerati ſunt: quæ belli ſævitia eſſet, quæ victis acciderent, enumeravere: rapi virgines, pueros: divelli liberos à complexu parentum: matres familiarum pati quæ victoribus collibuiſſent: fana atque domos expoliari: cædem, incendia fieri: poſtremò armis, cadaveribus, cruore

atque luctu omnia compleri. Sed, per Deos immortalis, quò illa oratio pertinuit? an uti vos infeſtos conjurationi faceret? Scilicet quem res tanta atque tam atrox non permovit, eum oratio accendet. Non ita eſt: neque cuiquam mortalium injuriæ ſuæ parvæ videntur: multi etiam eas graviùs æquo habuere. Sed alia aliis licentia eſt, P. C. Qui demiſſi in obſcuro vitam agunt, ſi quid iracundiâ deliquere, pauci ſciunt; fama atque fortuna eorum pares ſunt: qui magno imperio præditi in excelſo ætatem agunt, eorum facta cuncti mortales novere. Ita in maxuma fortuna minuma licentia eſt: neque ſtudere, neque odiſſe, ſed minumè iraſci decet. Quæ apud alios iracundia dicitur, ea in imperio ſuperbia atque crudelitas appellatur.

5. Equidem ego ſic exiſtumo, P. C. omnis cruciatus minores, quàm facinora illorum eſſe. Sed plerique mortales poſtrema meminere: & in hominibus impiis, ſceleris eorum obliti, de pœna diſſerunt, ſi ea paulò ſævior fuerit.

6. D. Silanum virum fortem atque ſtrenuum certò ſcio, quæ dixerit, ſtudio Reip. dixiſſe: neque illum in tanta re gratiam aut inimicitias exercere: eos mores, eamque modeſtiam viri cognovi. Verùm ſententia ejus mihi non crudelis: (quid enim in talis homines crudele fieri poteſt?) ſed aliena à Republ. noſtra videtur. Nam profectò aut metus aut injuria te ſubegit, Silane, Conſulem deſignatum, genus pœnæ novum decernere. De timore ſupervacaneum

Digitized by Google

eſt differere: quum præſenti diligentiâ clariſſumi viri Conſulis tanta ſint præſidia in armis. De pœna poſſum equidem dicere id quod res habet: in luctu atque miſeriis, mortem ærumnarum requiem, non cruciatum eſſe: eam cuncta mortalium mala diſſolvere; ultrà neque curæ neque gaudio locum eſſe.

7. Sed, per Deos immortalis, quamobrem in ſententiam non addidiſti, utì priùs verberibus in eos animadverteretur? An, quia lex Porcia vetat? At aliæ item leges condemnatis civibus non animam eripi, ſed exilium permitti jubent. An, quia gravius eſt verberari, quàm necari? Quid autem acerbum, aut nimis grave eſt in homines tanti facinoris convictos? Sin, quia levius eſt; quî convenit in minore negotio legem obſervare, quum eam in majore neglexeris?

8. At enim quis reprehendat quod in parricidas Reipubl. decretum erit? Tempus, dies, fortuna; cujus lubido gentibus moderatur. Illis meritò accidet, quicquid evenerit. Cæterùm vos P. C. quid in alios ſtatuatis, conſiderate. Omnia mala exempla ex bonis initiis orta ſunt. Sed ubi imperium ad ignaros aut minùs bonos pervenit, novum illud exemplum ab dignis & idoneis ad indignos & non idoneos transfertur. Lacedæmonii devictis Athenienſibus triginta viros impoſuere, qui Rempubl. tractarent. Hi primò cœpere peſſumum quemque & omnibus inviſum, indemnatum necare. Eo populus lætari, & meritò dicere fieri. Pòſt, ubi licentia paulatim

crevit, juxtà bonos & malos lubidinosè interficere, cæteros metu terrere. Ita civitas ſervitute oppreſſa, ſtultæ lætitiæ gravis pœnas dedit. Noſtrâ memoriâ victor Sulla, quum Damaſippum, & alios hujuſmodi, qui malo Reip. creverant, jugulari juſſit, quis non factum ejus laudabat? Homines ſceleſtos & factioſos, qui ſeditionibus Remp. exagitàverant, meritò necatos aiebant. Sed ea res magnæ initium cladis fuit. Namque uti quiſque domum aut villam, poſtremò vas aut veſtimentum alicujus concupiverat, dabat operam ut is in proſcriptorum numero eſſet. Ita illi, quibus Damaſippi mors lætitiæ fuerat, paulò pòſt ipſi trahebantur: neque priùs finis jugulandi fuit, quàm Sulla omnes ſuos divitiis explevit.

9. Atque ego hoc non in M. Tullio, neque his temporibus vereor: ſed in magnâ civitate multa & varia ingenia ſunt. Poteſt alio tempore, alio Conſule, cui item exercitus in manu ſit, falſum aliquid pro vero credi: ubi hôc exemplo per Senatûs decretum Conſul gladium eduxerit, quis illi finem ſtatuet? aut quis moderabitur?

10. Majores noſtri, P. C. neque conſilii, neque audaciæ unquam eguere: neque ſuperbia obſtabat quo minùs aliena inſtituta, ſi modò proba erant, imitarentur. Arma atque tela militaria à Samnitibus, inſignia Magiſtratuum à Tuſcis pleraque ſumſerunt: poſtremò, quod ubique apud ſocios aut hoſtis idoneum videbatur, cum ſummo ſtudio domi exequebantur. Imitari, quàm in-

Digitized by Google

videre bonis, malebant. Sed eodem illo tempore Græciæ morem imitati, verberibus animadvertebant in civis: de condemnatis ſummum ſupplicium ſumebant. Poſtquam Reſpublica adolevit, & multitudine civium factiones valuere; circumveniri innocentes, alia hujuſcemodi fieri cœpere. Tunc lex Porcia aliæque leges paratæ ſunt, quibus legibus exilium damnatis permiſſum eſt. Hanc ego cauſam, P. C. quo minùs novum conſilium capiamus, in primis magnam puto. Profectò virtus atque ſapientia major in illis fuit, qui ex parvis opibus tantum imperium fecere, quàm in nobis, qui ea bene parata vix retinemus.

11. Placet igitur eos dimitti, & augeri exercitum Catilinæ? Minumè. Sed ita cenſeo, publicandas eorum pecunias: ipſos in vinculis per municipia habendos, quæ maxumè opibus valent: neu quis de his poſtea ad Senatum referat, neve cum Populo agat: qui aliter fecerit, Senatum exiſtumare, eum contra Remp. & ſalutem omnium facturum.

Digitized by Google

ORATIO

M. PORCII CATONIS,

Proximè præcedenti orationi C. Cæſaris reſpondens.

Poſtquam Cæſar dicendi finem fecit, cæteri verbo, alius alii variè aſſentiebantur. At M. Porcius Cato rogatus ſententiam, hujuſcemodi orationem habuit.

1. LOngè mihi alia mens eſt, P. C. quum res atque pericula noſtra conſidero, & quum ſententias nonnullorum mecum ipſe reputo. Illi mihi diſſeruiſſe videntur de pœna eorum, qui patriæ, parentibus, aris atque focis ſuis bellum paravere: res autem monet cavere ab illis magis, quàm, quid in illos ſtatuamus, conſultare. Nam cætera maleficia tum perſequare, ubi facta ſunt: hoc niſi provideris ne accidat, ubi evenit, fruſtra judicia implores. Captá urbe, nihil fit reliqui victis. Sed, per Deos immortalis, vos ego appello, qui ſemper domos, villas, ſigna, tabulas veſtras pluris quàm Remp. feciſtis: ſi iſta, cujuſcumque modi ſint, quæ amplexamini, retinere, ſi voluptatibus veſtris otium præbere vultis; expergiſcimini aliquando, & capeſſite Rempublicam. Non nunc agitur de

vectigalibus, non de ſociorum injuriis: libertas & anima noſtra in dubio eſt.

2. Sæpenumero, P. C. multa verba in hoc Ordine feci: ſæpe de luxuria atque avaritia noſtrorum civium queſtus ſum, multoſque mortalis eâ causâ adverſos habeo. Qui mihi atque animo meo nullius unquam delicti gratiam feciſſem, haud facilè alterius lubidini malefacta condonabam. Sed ea tametſi vos parvi pendebatis, tamen Reſpublica firma erat: opulentia negligentiam tolerabat. Nunc verò non id agitur, boniſne an malis moribus vivamus, neque quantum aut quàm magnificum imperium Populi Romani ſit: ſed hæc, cujuſcumque modi videntur, noſtra an nobiſcum unà hoſtium futura ſint. Hîc mihi quiſquam manſuetudinem & miſericordiam nominat? Jampridem equidem nos vera rerum vocabula amiſimus. Quia bona aliena largiri, liberalitas; malarum rerum audacia, fortitudo vocatur: eò Reſpublica in extremo ſita eſt. Sint ſanè (quoniam ita ſe mores habent) liberales ex ſociorum fortunis; ſint miſericordes in furibus ærarii: ne illi ſanguinem noſtrum largiantur: & dum paucis ſceleratis parcunt, bonos omnis perditum eant.

3. Bene & compoſitè C. Cæſar paulò antè in hoc Ordine de vita & morte diſſeruit: credo; falſa exiſtumans ea quæ de Inferis memorantur: diverſo itinere malos à bonis loca tetra, inculta, fœda atque formidoloſa habere. Itaque cenſuit pecunias eorum publicandas, ipſos per municipia in

cuſtodiis habendos: videlicet ne, ſi Romæ ſint, aut à popularibus conjurationis, aut à multitudine conducta per vim eripiantur. Quaſi verò mali atque ſceleſti tantummodò in urbe, & non per Italiam totam ſint; aut non ibi plus poſſit audacia, ubi ad defendendum opes minores ſunt. Quare vanum equidem hoc conſilium eſt, ſi periculum ex illis metuit: ſin in tanto omnium metu ſolus non timet, eò magis refert me mihi atque vobis timere. Quare quum de P. Lentulo cæteriſque ſtatuetis, pro certo habetote vos ſimul de exercitu Catilinæ & de omnibus conjuratis decernere. Quantò vos attentiùs ea agetis, tantò illis animus infirmior erit: ſi paululum modò vos languere viderint, jam omnes feroces aderunt.

4. Nolite exiſtumare majores noſtros armis Remp. ex parva magnam feciſſe. Si ita res eſſet, multò pulcherrumam eam nos haberemus. Quippe ſociorum atque civium, præterea armorum atque equorum major copia nobis, quàm illis eſt. Sed alia fuere, quæ illos magnos fecere, quæ nobis nulla ſunt: domi induſtria, foris juſtum imperium, animus in conſulendo liber, neque delicto, neque lubidini obnoxius. Pro his nos habemus luxuriam atque avaritiam; publicè egeſtatem, privatim opulentiam: laudamus divitias, ſequimur inertiam: inter bonos & malos diſcrimen nullum: omnia virtutis præmia ambitio poſſidet. Neque mirum; ubi vos ſeparatim ſibi quiſque conſilium capitis, ubi domi vo-

luptatibus, hic pecuniæ aut gratiæ ſervitis, eo fit ut impetus fiat in vacuam Rempublicam. Sed ego hæc omitto.

5. Conjuravere nobiliſſimi patriam incendere: Gallorum gentem infeſtiſſumam Romano nomini ad bellum arceſſunt: dux hoſtium cum exercitu ſupra caput eſt: vos cunctamini etiam nunc? & dubitatis quid intra mœnia deprehenſis hoſtibus faciatis? Miſereamini, cenſeo: deliquere homines adoleſcentuli per ambitionem: atque etiam armatos dimittatis. Næ iſta vobis manſuetudo & miſericordia, ſi illi arma ceperint, in miſeriam vertet.

6. Scilicet res ipſa aſpera eſt: ſed vos non timetis eam. Imo verò maxumè; ſed inertiâ & mollitiâ animi alius alium expectantes cunctamini: videlicet Diis immortalibus confiſi, qui hanc Remp. in maxumis ſæpe periculis ſervavere. Non votis, neque ſuppliciis muliebribus auxilia Deorum parantur: vigilando, agendo, bene conſulendo, proſperè omnia cedunt: ubi ſocordiæ tete atque ignaviæ tradideris, nequicquam Deos implores; irati infeſtique ſunt.

7. Apud majores noſtros Aulus Manlius Torquatus bello Gallico filium ſuum, quòd is contra imperium in hoſtem pugnaverat, necari juſſit; atque ille egregius adoleſcens immoderatæ fortitudinis morte pœnas dedit: vos de crudeliſſimis parricidis quid ſtatuatis, cunctamini? Videlicet vita cætera eorum huic ſceleri obſtat. Verùm parcite dignitati Lentuli, ſi ipſe pu-

Digitized by Google

dicitiæ, ſi famæ ſuæ, ſi Diis, aut hominibus unquam ullis pepercit. Ignoſcite Cethegi adoleſcentiæ, niſi iterum jam patriæ bellum fecit. Nam quid ego de Gabinio, Statilio, Cepario loquar ? quibus ſi quicquam penſi unquam fuiſſet, non ea conſilia de Republ. habuiſſent.

8. Poſtremò, P. C. ſi mehercule peccato locus eſſet, facilè paterer vos ipsâ re corrigi, quoniam verba contemnitis. Sed undique circumventi ſumus: Catilina cum exercitu faucibus urget: alii intra mœnia atque in ſinu urbis ſunt hoſtes: neque parari, neque conſuli quicquam occultè poteſt: quo magis properandum eſt. Quare ita ego cenſeo: quum nefario conſilio ſceleratorum civium Reſp. in maxuma pericula venerit, iique indicio T. Volturtii & legatorum Allobrogum convicti, confeſſique ſint, cædem, incendia, aliaque fœda atque crudelia facinora in civis patriamque paraviſſe: de confeſſis, ſicuti de manifeſtis rerum capitalium, more majorum, ſupplicium ſumendum.

ORATIO

CATILINÆ,

Quâ ſuos milites adhortatur.

Catilina, poſt ſumtum de Lentulo & ſociis ſupplicium, cùm in urbe res adverſas, ſibi hinc Metelli, illinc Antonii Conſulis copiis propè circumſeſſo, nullam fugæ ſpem reliquam videret, ſtatuit cum Antonio quàm primùm confligere. Itaque concione advocatâ, hujuſcemodi orationem habuit.

1. COmpertum ego habeo, milites, verba viris virtutem non addere; neque ex ignavo ſtrenuum, neque fortem ex timido exercitum oratione Imperatoris fieri. Quanta cujuſque animo audacia naturâ, aut moribus ineſt, tanta in bello patere ſolet. Quem neque gloria, neque pericula excitant, necquicquam hortere: timor animi auribus officit. Sed ego vos, quò pauca monerem, advocavi: ſimul uti cauſam conſilii mei aperirem. Scitis equidem, milites, ſocordia atque ignavia Lentuli quantam ipſi nobiſque cladem attulerit; quoque modo, dum ex urbe præſidia opperior, in Galliam proficiſci nequiverim. Nunc verò quo in loco res noſtræ ſint, juxtà mecum omnes intelligitis. Exercitus hoſtium duo,

Digitized by Google

unus ab urbe, alter à Gallia, obſtant. Diutiùs in his locis eſſe, ſi maxumè animus ferat, frumenti atque aliarum rerum egeſtas prohibet. Quòcumque ire placet, ferro iter aperiendum eſt. Quapropter vos moneo utì forti atque parato animo ſitis: & quum prælium inibitis, memineritis vos divitias, decus, gloriam, præterea libertatem atque patriam in dextris veſtris portare. Si vincimus, omnia nobìs tuta erunt; commeatus abundè, municipia atque coloniæ patebunt: ſin metu ceſſerimus, eadem illa adverſa fient: neque locus, neque amicus quiſquam teget quem arma non texerint.

2. Præterea, milites, non eadem nobis & illis neceſſitudo impendet: nos pro patria, pro libertate, pro vita certamus: illis ſupervacaneum eſt pro potentia paucorum pugnare. Quò audaciùs aggredimini, memores priſtinæ virtutis. Licuit vobis cum ſumma turpitudine in exilio ætatem agere: potuiſtis nonnulli Romæ amiſſis bonis alienas opes expectare. Quia illa fœda atque intoleranda viris videbantur, hæc ſequi decreviſtis. Si hæc relinquere vultis, audaciâ opus eſt. Nemo, niſi victor, pace bellum mutavit. Nam in fuga ſalutem ſperare, quum arma, quîs corpus tegitur, ab hoſtibus averteris, ea verò dementia eſt. Semper in prælio iis eſt maxumum periculum, qui maxumè timent. Audacia pro muro habetur.

3. Quum vos, conſidero, milites, & quum facta veſtra æſtumo, magna me ſpes

victoriæ tenet : animus , ætas , virtus veſtra me hortantur : præterea neceſſitudo , quæ etiam timidos fortis facit. Nam multitudo hoſtium ne circumvenire queat, prohibent anguſtiæ loci. Quòd ſi virtuti veſtræ fortuna inviderit, cavete ne inulti animam amittatis : neu capti potiùs , ſicuti pecora , trucidemini , quàm virorum more pugnantes , cruentam atque luctuoſam victoriam hoſtibus relinquatis.

Digitized by Google

ORATIO
MICIPSÆ REGIS
AD JUGURTHAM.

Rex Numidiæ Micipſa fratris filium Jugurtham primò eodem cultu, quo liberos ſuos, domi habuerat. Qui poſtquam adolevit, cùm inſigni virtute & famâ apud Numidas foret, Micipſa reputans exactam ætatem ſuam, rudem adhuc filiorum, ſibi ab eo timere cœpit: atque hac de cauſa eum ad bellum Numantinum miſit, quòd ibi facilè occaſurum ſperabat. Quæ ubi contrà evenere, & Jugurtha cum ingenti gloria domum rediit, Micipſa flexit animum ſuum, & eum beneficiis vincere aggreſſus eſt: ſtatimque adoptavit, & teſtamento pariter cum filiis heredem inſtituit. Sed paucos poſt annos morbo atque ætate confectus, quum ſibi finem vitæ adeſſe intelligeret, coram amicis & cognatis, itemque Adherbale & Hiempſale filiis, hujuſcemodi verba cum Jugurtha fertur habuiſſe.

1. PArvum ego te, Jugurtha, amiſſo patre, ſine ſpe, ſine opibus, in meum regnum accepi, exiſtumans non minùs me tibi, quàm ſi genuiſſem, ob beneficia carum fore. Neque ea res falſum me habuit. Nam ut alia magna & egregia tua facta

omittam, noviſſumè rediens Numantiâ, meque regnumque meum gloriâ honoraviſti, tuâque virtute nobis Romanos ex amicis amiciſſumos feciſti: in Hiſpania nomen familiæ renovatum eſt: poſtremò (quod difficillumum inter mortalis eſt) gloriâ invidiam viciſti. Nunc quoniam mihi natura finem vitæ facit, per hanc dextram, per regni fidem moneo obteſtorque, utì hos, qui tibi genere propinqui, beneficio meo fratres ſunt, caros habeas: neu malis alienos adjungere, quàm ſanguine conjunctos retinere. Non exercitus, neque theſauri præſidia regni ſunt, verùm amici: quos neque armis cogere, neque auro parare queas: officio & fide pariuntur. Quis autem amicior, quàm fratres fratri? aut quem alienum fidum invenies, ſi tuis hoſtis fueris?

2. Equidem ego regnum vobis trado firmum, ſi boni eritis: ſi mali, imbecillum. Nam concordiâ parvæ res creſcunt, diſcordiâ maxumæ dilabuntur. Cæterùm ante hos, te, Jugurtha, quia ætate & ſapientiâ prior es, ne aliter quid eveniat, providere decet. Nam in omni certamine, qui opulentior eſt, etiamſi accipit injuriam, tamen, quia plus poteſt, facere videtur. Vos autem, Adherbal & Hiempſal, colite, obſervate talem hunc virum: imitamini virtutem, & enitimini ne ego meliores liberos ſumſiſſe videar, quàm genuiſſe,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

ORATIO
ADHERBALIS
AD SENATUM ROMANUM.

Jugurtha, Hiempſale occiſo, etiam Adherbalem regno expulſum Romam profugere coëgerat. Has nunc injurias Adherbal apud Senatum deſlet.

1. PAtres Conſcripti, Micipſa pater meus moriens mihi præcepit, uti regni Numidiæ tantummodo procurationem exiſtumarem meam; cæterùm jus & imperium penes vos eſſe: ſimul eniterer domi militiæque quàm maxumo uſui eſſe Populo Romano: vos mihi cognatorum, vos in locum affinium ducerem: ſi ea feciſſem, in veſtra amicitia exercitum, divitias, munimenta regni me habiturum. Quæ præcepta patris mei quum agitarem, Jugurtha, homo omnium quos terra ſuſtinet, ſceleratiſſumus, contemto imperio veſtro, Maſiniſſæ me nepotem, utique ab ſtirpe ſocium atque amicum Pop. Rom. regno fortuniſque omnibus expulit.

2. Atque ego, P. C. quoniam eò miſeriarum venturus eram, vellem potiùs ob mea, quàm ob majorum meorum beneficia, poſſe me à vobis auxilia petere: ac maxumè deberi mihi beneficia à Pop. Rom.

quibus non egerem : ſecundum ea, ſi deſideranda erant, utì debitis uterer. Sed quoniam parum tuta per ſe ipſa probitas eſt, neque mihi in manu fuit, Jugurtha qualis foret, ad vos confugi, P. C. quibus (quod mihi miſerrumum eſt) cogor priùs oneri, quàm uſui eſſe.

3. Cæteri reges aut bello victi in amicitiam à vobis recepti ſunt, aut in ſuis dubiis rebus ſocietatem veſtram appetivererunt : familia noſtra cum Pop. Rom. bello Carthaginienſi amicitiam inſtituit, quo tempore magis fides ejus, quàm fortuna petenda erat. Quorum progeniem vos, P. C. nolite pati me nepotem Maſiniſſæ fruſtra à vobis auxilium petere. Si ad impetrandum nihil cauſæ haberem præter miſerandam fortunam, quòd paulò antè Rex genere, famâ atque copiis potens, nunc deformatus ærumnis, inops, alienas opes exſpecto: tamen erat majeſtatis Populi Romani prohibere injuriam, neque pati cujuſquam regnum per ſcelus creſcere. Verùm ego iis finibus ejectus ſum, quos majoribus meis Populus Romanus dedit; unde pater & avus meus unà vobiſcum expulere Syphacem & Carthaginienſes. Veſtra beneficia mihi erepta ſunt, P. C. vos in mea injuria deſpecti eſtis.

4. Eheu me miſerum! huccine, Micipſa pater, beneficia tua evaſere, utì quem tu parem cum liberis tuis regnique participem feciſti, is potiſſumùm ſtirpis tuæ extinctor ſit? Nunquamne ergo familia noſtra quieta erit? Semperne in ſanguine, ferro, fuga

verſabimur ? Dum Carthaginienſes incolumes fuere, jure omnia ſæva patiebamur : hoſtis ab latere, vos amici procul, ſpes omnis in armis erat. Poſtquam illa peſtis ex Africa ejecta eſt, læti pacem agitabamus : quippe quis nullus hoſtis erat, niſi fortè quem vos juſſiſſetis. Ecce autem ex improviſo Jugurtha intolerandâ audaciâ, ſcelere atque ſuperbiâ ſeſe efferens, fratre meo atque eodem propinquo ſuo interfecto, primùm regnum ejus ſceleris ſui prædam fecit : pòſt ubi me iiſdem dolis nequit capere, nihil minùs quàm vim aut bellum expectantem, in imperio veſtro, (ſicuti videtis) extorrem patriâ, domo, inopem & coopertum miſeriis effecit, ut ubivis tutiùs quàm in meo regno eſſem. Ego ſic exiſtumabam, P. C. utì prædicantem audiveram patrem meum : qui veſtram amicitiam diligenter colerent, eos multum laborem ſuſcipere, cæterùm ex omnibus maxumè tutos eſſe. Quod in familia noſtra fuit, præſtitit, ut in omnibus bellis adeſſet vobis : nos utì per otium tuti ſimus, in manu veſtra eſt, P. C.

5. Pater nos duos fratres reliquit : tertium Jugurtham beneficiis ſuis ratus eſt nobis conjunctum fore. Alter eorum necatus : alter ipſe ego manus impias vix effugi. Quid agam ? aut quò potiſſumùm infelix accedam ? Generis præſidia omnia extincta ſunt. Pater, utì neceſſe erat, naturæ conceſſit : fratri, quem minumè decuit, propinquus per ſcelus vitam eripuit : affinis, amicos, propinquos cæteros meos, alium

alium alia clades oppreſſit : capti ab Jugurtha, pars in crucem acti, pars beſtiis objecti ſunt : pauci quibus relicta eſt anima, clauſi in tenebris cum mœrore & luctu, morte graviorem vitam exigunt. Si omnia quæ aut amiſi, aut ex neceſſariis adverſa facta ſunt, incolumia manerent : tamen, ſi quid ex improviſo mali accidiſſet, vos implorarem, P. C. quibus pro magnitudine imperii, jus & injurias omnis curæ eſſe decet. Nunc verò exul patriâ, domo, ſolus, atque omnium honeſtarum rerum egens, quos accedam ? aut quos appellem ? Nationeſne ? an Reges ? qui omnes familiæ noſtræ ob veſtram amicitiam infeſti ſunt. An quòquam mihi adire licet, ubi non majorum meorum hoſtilia monumenta plurima ſint ? An quiſquam noſtrî miſereri poteſt, qui aliquando vobis hoſtis fuit ? Poſtremò Maſiniſſa nos ita inſtituit, P. C. ne quem coleremus niſi Populum Romanum ; ne ſocietates, ne fœdera nova acciperemus : abundè magna præſidia nobis in veſtra amicitia fore : ſi huic imperio fortuna mutaretur, unà occidendum nobis eſſe. Virtute ac Diis volentibus, magni eſtis & opulenti : omnia ſecunda & obedientia ſunt : quo faciliùs ſociorum injurias curare licet. Tantùm illud vereor, ne quos privata amicitia Jugurthæ parum cognita tranſverſos agat : quos ego audio maxumâ ope niti, ambire, fatigare vos ſingulos, ne quid de abſente, incognitâ causâ, ſtatuatis : fingere me verba, & fugam ſimulare, cui licuerit in regno manere. Quod utinam illum,

Digitized by Google

cujus impio facinore in has miſerias projectus ſum, eadem hæc ſimulantem videam: & aliquando aut apud vos, aut apud Deos immortalis rerum humanarum cura oriatur: ut ille, qui nunc ſceleribus ſuis ferox atque præclarus eſt, omnibus malis excruciatus, impietatis in parentem noſtrum, fratris mei necis, mearumque miſeriarum gravis pœnas reddat.

6. Jamjam, frater animo meo cariſſime, quanquam tibi immaturo, & unde minumè decuit, vita erepta eſt, tamen lætandum magis, quàm dolendum puto caſum tuum. Non enim regnum, ſed fugam, exilium, egeſtatem, & has omnis quæ me premunt ærumnas cum anima ſimul amiſiſti. At ego infelix in tanta mala præcipitatus, pulſus ex patrio regno, rerum humanarum ſpectaculum præbeo: incertus quid agam, tuaſne injurias perſequar, ipſe auxilii egens; an regno conſulam, cujus vitæ neciſque poteſtas ex opibus alienis pendet. Utinam emori, fortunis meis honeſtus exitus eſſet: ne vivere contentus viderer, ſi defeſſus malis injuriæ conceſſiſſem. Nunc quoniam neque vivere lubet, neque mori licet ſine dedecore, P. C. per vos, per liberos atque parentes veſtros, per majeſtatem Populi Romani, ſubvenite miſero mihi: ite obviàm injuriæ: nolite pati regnum Numidiæ, quod veſtrum eſt, per ſcelus, & ſanguinem familiæ noſtræ tabeſcere.

ORATIO
C. MEMMII
AD QUIRITES.

Cirthâ captâ, & Adherbale necato, Romani Calpurnium Conſulem cum exercitu adverſus Jugurtham miſêre. Hic ad ſolitas artes confugiens, pecuniâ & Conſulem & Legatos Conſulis corrupit, ac fictitiâ deditione pacem ab iis impetravit. Quæ ubi Romæ innotuere, incertis Patribus quid ſuper hoc negotio decernerent, C. Memmius Tribunus plebis populum hortatur ad vindicandum in Jugurtham ſimul, & eos qui ipſi Rempublicam prodiderant.

1. MUlta me dehortantur à vobis, Quirites, ni ſtudium Reipubl. omnia ſuperet; opes factionis, veſtra patientia, jus nullum; ac maxumè quòd innocentiæ plus periculi, quàm honòris eſt. Nam illa quidem piget dicere, his annis quindecim quàm ludibrio fueritis ſuperbiæ paucorum; quàm fœdè, quàmque inulti perierint veſtri defenſores; uti vobis animus ab ignavia atque ſocordia corruptus ſit: qui ne nunc quidem, obnoxiis inimicis, exurgitis, atque etiam nunc timetis eos, quibus vos decet terrori eſſe. Sed quanquam hæc talia ſunt; tamen obviàm ire factionis potentiæ animus ſubigit. Certè ego libertatem, quæ mihi à parente meo tradita eſt, experiar: verùm id

Digitized by Google

fruſtra, an ob rem faciam, in veſtra manu ſitum eſt, Quirites.

2. Neque ego vos hortor, quod ſæpe majores veſtri fecere, uti contra injurias armati eatis. Nihil vi, nihil ſeceſſione opus eſt: neceſſe eſt, ſuomet ipſi more præcipites eant. Occiſo Tib. Graccho, quem regnum parare aiebant, in plebem Romanam quæſtiones graves habitæ ſunt. Poſt C. Gracchi & M. Fulvii cædem, item Ordinis veſtri multi mortales in carcere necati ſunt. Utriuſque cladis non lex, verùm lubido eorum finem fecit. Sed ſanè fuerit regni paratio, plebi ſua reſtituere. Quidquid ſine ſanguine civium ulciſci nequitur, jure factum ſit.

3. Superioribus annis taciti indignabamini ærarium expilari; Reges & populos liberos, paucis Nobilibus vectigal pendere; penes eoſdem & ſummam gloriam, & maxumas divitias eſſe: tamen hæc talia facinora impunè ſuſcepiſſe, parum habuere: itaque poſtremò leges, majeſtas veſtra, divina & humana omnia hoſtibus tradita ſunt. Neque eos, qui ea fecere, pudet, aut pœnitet: ſed incedunt per ora veſtra magnificè, ſacerdotia, & conſulatus, pars triumphos ſuos oſtentantes; perinde quaſi ea honori, non prædæ habeant. Servi ære parati injuſta imperia dominorum non perferunt: vos, Quirites, imperio nati, æquo animo ſervitutem toleratis? At qui ſunt hi, qui Rempub. occupavere? Homines ſceleratiſſumi, cruentis manibus, immani avaritiâ, nocentiſſimi, iidemque ſuperbiſſumi; quibus

fides, decus, pietas, poſtremò honeſta atque inhoneſta omnia quæſtui ſunt. Pars eorum occidiſſe Tribunos plebis, alii quæſtiones injuſtas, plerique cædem in vos feciſſe pro munimento habent. Ita quàm quiſque peſſumè fecit, tam maxumè tutus eſt; metum à ſcelere ſuo ad ignaviam veſtram tranſtulere: quos omnis eadem cupere, eadem odiſſe, eadem metuere in unum coëgit. Sed hæc inter bonos amicitia, inter malos factio eſt. Quòd ſi vos tam libertatis curam haberetis, quàm illi ad dominationem accenſi ſunt; profectò neque Reſpubl. ſicuti nunc, vaſtaretur, & beneficia veſtra penes optumos, non audaciſſumos, forent. Majores veſtri parandi juris, & majeſtatis conſtituendæ gratiâ, bis per ſeceſſionem armati Aventinum occupavere: vos pro libertate, quam ab illis accepiſtis, nonne ſummâ ope nitemini; atque eò vehementiùs, quò majus dedecus eſt parta amittere, quàm omnino non paraviſſe?

4. Dicet aliquis, Quid igitur cenſes? Vindicandum in eos, qui hoſti prodidere Rempublicam: non manu, neque vi; quod magis vos feciſſe, quàm illis accidiſſe indignum eſt: verùm quæſtionibus, & indicio ipſius Jugurthæ: qui ſi dedititius eſt, profectò juſſis veſtris obediens erit: ſin ea contemnit, ſcilicet æſtimabitis qualis illa pax, aut deditio ſit, ex qua ad Jugurtham ſcelerum impunitas, ad paucos potentis maxumæ divitiæ, in Remp. damna atque dedecora pervenerint.

5. Niſi fortè nondum etiam vos domina-

tionis eorum ſatietas tenet, & illa, quàm hæc tempora magis placent, quum regna, provinciæ, leges, jura, judicia, bella, atque paces, poſtremò divina & humana omnia penes paucos erant: vos autem, hoc eſt, Populus Romanus, invicti ab hoſtibus, Imperatores omnium gentium, ſatis habebatis animam retinere. Nam ſervitutem quidem quis veſtrûm audebat recuſare? Atque ego tametſi viro flagitioſiſſimum exiſtumo impunè injuriam accepiſſe; tamen vos hominibus ſceleratiſſumis ignoſcere, quoniam cives ſunt, æquo animo paterer, ni miſericordia in perniciem caſura eſſet. Nam & illis, quantum importunitatis habent, parum eſt impunè malè feciſſe, niſi deinde faciundi licentia eripitur; & vobis æterna ſollicitudo remanebit, quum intelligetis aut ſerviendum eſſe, aut per manus libertatem retinendam. Nam fidei quidem, aut concordiæ quæ ſpes eſt? Dominari illi volunt, vos liberi eſſe: facere illi injurias, vos prohibere: poſtremò ſociis veſtris veluti hoſtibus, hoſtibus pro ſociis utuntur. Poteſtne in tam divorſis mentibus pax, aut amicitia eſſe?

6. Quare moneo, hortorque vos, ne tantum ſcelus impunitum dimittatis. Non peculatus ærarii factus eſt, neque per vim ſociis ereptæ pecuniæ: quæ quanquam gravia ſunt, tamen conſuetudine jam pro nihilo habentur. Hoſti acerrumo prodita Senatûs auctoritas, proditum imperium veſtrum: domi militiæque Reſpub. venalis fuit. Quæ niſi quæſita erunt, niſi vindicatum in noxios, quid erit reliquum, niſi ut illis, qui ea fecere, obedien-

tes vivamus ! NAM impunè quælibet facere, id eſt Regem eſſe. Neque ego vos, Quirites, hortor, utì jam malitis cives veſtros perperam, quàm rectè feciſſe : ſed ne ignoſcendo malis, bonos perditum eatis. Ad hoc in Repub. multò præſtat beneficii, quàm maleficii, immemorem eſſe. Bonus tantummodo ſegnior fit, ubi negligas ; at malus improbior. Ad hoc, ſi injuriæ non ſint, haud ſæpe auxilii egeas.

ORATIO
MARII
AD QUIRITES.

C. Marius humili genere ortus, invitâ Nobilitate, at cupientiſſimâ plebe, Conſul factus erat : eique provinciam Numidiam, & bellum adverſus Jugurtham, ademta Metello, plebes decreverat. Cùm igitur milites in ſupplementum ſcribere vellet, hortandi causâ, ſimul Nobilitatem exagitandi, concionem populi advocavit : deinde hôc modo diſſeruit.

1. SCio ego, Quirites, pleroſque non iiſdem artibus imperium à vobis petere, &, poſtquam adepti ſunt, gerere : primò, induſtrios, ſupplices, modicos eſſe ; deinde per ignaviam & ſuperbiam ætatem agere. Sed mihi contrà videtur. Nam quò univerſa Reſp. pluris eſt, quàm conſulatus aut prætura, eò majore curâ illam adminiſ-

trari, quàm hæc peti debere. Neque me fallit, quantum cum maxumo beneficio veſtro negotii ſuſtineam. Bellum parare ſimul, & ærario parcere; cogere ad militiam eos, quos nolis offendere; domi foriſque omnia curare, & ea agere inter invidos, occurſantis, factioſos, opinione, Quirites, aſperius eſt. Ad hoc, alii ſi deliquere, vetus Nobilitas, majorum fortia facta, cognatorum & affinium opes, multæ clientelæ, omnia hæc præſidio adſunt: mihi ſpes omnes in memet ſitæ: quas neceſſe eſt & virtute & innocentiâ tutari: nam alia infirma ſunt.

2. Et illud intelligo, Quirites, omnium ora in me converſa eſſe: æquos, bonoſque favere; quippe benefacta mea Reipub. procedunt: Nobilitatem locum invadendi quærere. Quò mihi acriùs admittendum eſt, uti neque vos capiamini, & illi fruſtra ſint. Ita ad hoc ætatis à pueritia fui, ut omnis labores & pericula conſueta habeam. Quæ ante veſtra beneficia gratuitò faciebam, ea uti acceptâ mercede deſeram, non eſt conſilium, Quirites.

3. Illis difficile eſt in poteſtatibus temperare, qui per ambitionem ſeſe probos ſimulavere: mihi, qui omnem ætatem in optumis artibus egi, bene facere jam ex conſuetudine in naturam vertit.

4. Bellum me gerere cum Jugurtha juſſiſtis: quam rem Nobilitas ægerrumè tulit. Quæſo, reputate cum animis veſtris, num id mutari melius ſit, ſi quem ex illo globo Nobilitatis ad hoc, aut aliud tale negotium mittatis, hominem veteris proſapiæ, ac multarum ima-

Digitized by Google

ginum; & nullius ſtipendii: ſcilicet ut in tanta re ignarus omnium trepidet, feſtinet, ſumat aliquem ex populo monitorem officii ſui. Ita plerùmque evenit, uti, quem vos imperare juſſiſtis, is ſibi Imperatorem alium quærat. At ego ſcio, Quirites, qui poſtquàm Conſules facti ſunt, acta majorum & Græcorum militaria præcepta legere cœperint; homines præpoſteri. Nam gerere, quàm fieri, tempore poſterius, re atque uſu prius eſt. Comparate nunc, Quirites, cum illorum ſuperbia me hominem novum. Quæ illi audire & legere ſolent, eorum partem vidi, alia egomet geſſi. Quæ illi litteris, ea ego militando didici. Nunc vos exiſtumate, facta, an dicta pluris ſint.

5. Contemnunt novitatem meam, ego illorum ignaviam: mihi fortuna, illis probra objectantur. Quanquam ego naturam unam, & communem omnium exiſtumo, ſed fortiſſumum quemque generoſiſſumum eſſe. Ac ſi jam ex patribus Albini aut Beſtiæ quæri poſſet, mene, an illos ex ſe gigni maluerint: quid reſponſuros creditis, niſi, ſeſe liberos quàm optumos voluiſſe? Quòd ſi jure deſpiciunt me, faciant idem majoribus ſuis; quibus, uti mihi, ex virtute nobilitas cœpit. Invident honori meo: ergo invideant labori, innocentiæ, periculis etiam meis: quoniam per hæc illum cepi. Verùm homines corrupti ſuperbiâ, ita ætatem agunt, quaſi honores veſtros contemnant: ita hos petunt, quaſi honeſtè vixerint. Næ illi falſi ſunt, qui diverſiſſumas

Digitized by Google

res pariter exſpectant, ignaviæ voluptatem, & præmia virtutis.

6. Atque etiam quum apud vos, aut in Senatu verba faciunt, plerâque oratione, majores ſuos extollunt; eorum fortia facta memorando clariores ſeſe putant: quod contrà eſt. Nam, quantò vita illorum præclarior, tantò horum ſocordia flagitioſior. Et profectò ita ſe res habet: MAJORUM gloria poſteris lumen eſt, neque bona, neque mala eorum in occulto patitur. Hujuſce rei ego inopiam patior, Quirites. Verùm, id quod multò præclarius eſt, meamet facta mihi dicere licet. Nunc videte, quàm iniqui ſint. Quod ex aliena virtute ſibi arrogant, id mihi ex mea non concedunt: ſcilicet quia imagines non habeo, & quia mihi nova nobilitas eſt: quam certè peperiſſe melius eſt, quàm acceptam corrupiſſe.

7. Equidem ego non ignoro, ſi jam mihi reſpondere velint, abunde illis facundam & compoſitam orationem fore. Sed in maxumo veſtro beneficio, quum omnibus locis me voſque maledictis lacerent, non placuit reticere: ne quis modeſtiam in conſcientiam duceret. Nam me quidem, ex animi ſententia, lædere nulla oratio poteſt: quippe vera, neceſſe eſt bene prædicet; falſam vita moreſque mei ſuperant. Sed quoniam veſtra conſilia accuſantur, qui mihi ſummum honorem, & maxumum negotium impoſuiſtis: etiam atque etiam reputate, num id pœnitendum ſit. Non poſſum, fidei causâ, imagines neque triumphos, aut conſulatus majorum meorum oſtentare: at, ſi res poſtulet, haſtas, vexil-

lum, phaleras, alia dona militaria, præterea cicatrices advorſo corpore. Hæ ſunt meæ imagines, hæc nobilitas, non hereditate relicta, ut illa illis, ſed quæ ego plurimis meis laboribus & periculis quæſivi.

8. Non ſunt compoſita verba mea. Parum id facio. Ipſa ſe virtus ſatis oſtendit: illis artificio opus eſt, uti turpia facta oratione tegant. Neque litteras Græcas didici. Parum placebat eas diſcere, quippe quæ ad virtutem doctoribus nihil profuerunt. At illa multò optuma Reipubl. doctus ſum; hoſtis ferire; præſidia agitare: nihil metuere, niſi turpem famam; hyemem & æſtatem juxtà pati; humi requieſcere; eodem tempore inopiam & laborem tolerare. His ego præceptis milites hortabor: neque illos arctè colam, me opulenter: neque gloriam meam, laborem illorum faciam. Hoc eſt utile, hoc civile imperium. Namque, quum tutè per mollitiem agas, exercitum ſupplicio cogere, eſt hoc dominum, non Imperatorem eſſe. Hæc atque alia majores veſtri faciundo, ſeque remque publicam celebravere. Quîs Nobilitas freta, ipſa diſſimilis moribus, nos illorum æmulos contemnit; & omnes honores, non ex merito, ſed quaſi debitos, à vobis repetit. Cæterùm homines ſuperbiſſumi procul errant. Majores eorum omnia quæ licebat, illis reliquere; divitias, imagines, memoriam ſuî præclaram: virtutem non reliquere, neque poterant. Ea ſola neque datur dono, neque accipitur.

9. Sordidum me & incultis moribus aiunt: quia parum ſcitè convivium exorno;

neque hiſtrionem ullum, neque pluris pretii coquum, quàm villicum, habeo. Quæ mihi lubet confiteri, Quirites. Nam & ex parente meo, & ex aliis ſanctis viris ita accepi, MUNDITIAS mulieribus, viris laborem convenire: omnibuſque bonis oportere plus gloriæ, quàm divitiarum eſſe: arma, non ſupellectilem decori eſſe.

10. Quin ergo, quod juvat, quod carum æſtumabant, id ſemper faciant: ament, potent: ubi adoleſcentiam habuere, ibi ſenectutem agant in conviviis, dediti ventri & turpiſſumè parti corporis: ſudorem, pulverem, & alia talia relinquant nobis, quibus illa epulis jucundiora ſunt. Verùm non ita eſt. Nam ubi ſe flagitiis dedecoravere turpiſſumi viri, bonorum præmia ereptum eunt. Ita injuſtiſſumè luxuria & ignavia, peſſumæ artes, illis qui coluere eas, nihil officiunt, Reipubl. innoxiæ cladi ſunt.

11. Nunc, quoniam illis, quantùm mores mei, non illorum flagitia poſcebant, reſpondi: pauca de Rep. loquar. Primùm omnium, de Numidia bonum habetote animum, Quirites. Nam quæ ad hoc tempus Jugurtham tuta ſunt, omnia removiſtis; avaritiam, imperitiam, ſuperbiam. Dein exercitus ibi eſt locorum ſciens, ſed mehercule magis ſtrenuus, quàm felix. Nam magna pars ejus avaritiâ aut temeritate ducum attrita eſt. Quamobrem vos, quibus militaris ætas eſt, adnitimini mecum, & capeſſite Remp. Neque quemquam ex calamitate aliorum, aut Imperatorum ſuperbia metus ceperit. Egomet in agmine atque in

prælio conſultor idem & ſocius periculi vobiſcum adero : meque voſque in omnibus rebus juxtà geram. Et profectò, diis juvantibus, omnia mutata ſunt, victoria, præda, laus: quæ ſi dubia, aut procul eſſent, tamen omnis bonos Reipub. ſubvenire decet. Etenim nemo ignaviâ immortalis factus : neque quiſquam parens liberis, ut æterni forent, optavit; magis, uti boni honeſtique vitam exigerent. Plura dicerem, Quirites, ſi timidis virtutem verba adderent. Nam ſtrenuis abundè dictum puto.

ORATIO
SULLÆ
AD BOCCHUM REGEM.

Bocchus Mauritaniæ Rex ſocietatem cum Jugurtha inierat. At duobus præliis adverſis fractus, à Mario per legatos petit, duos quàm fidiſſimos ad ſe mittat. Ille L. Sullam & A. Manlium ire jubet. Poſtquam congreſſi ſunt, Sulla, quò ingenium ejus aut advorſum flecteret, aut cupidum pacis vehementiùs accenderet, pauca verba hujuſcemodi locutus eſt.

1. REx Bocche, magna lætitia nobis eſt, quum te talem virum dii monuere, ut aliquando pacem, quàm bellum malles, neu te optumum cum peſſumo omnium Jugurtha miſcendo commaculares; ſimul nobis demeres acerbam neceſſitudinem, pariter te

errantem, & illum ſceleratiſſumum perſequi. Ad hoc, Populo Rom. jam à principio inopi melius viſum amicos, quàm ſervos quærere: tutiuſque rati volentibus, quàm coactis imperitare. Tibi verò nulla opportunior amicitia noſtrâ: primùm, quòd procul abſumus; in quo offenſæ minumum, gratia par, ac ſi propè adeſſemus: dein, quòd parentes abundè habemus, AMICORUM neque nobis, neque cuiquam omnium ſatis fuit. Atque hoc utinam à principio tibi placuiſſet: profectò ex Populo Rom. ad hoc tempus multò plura bona accepiſſes, quàm mala perpeſſus es. Sed quoniam humanarum rerum fortuna pleraque regit, cui ſcilicet placuit & vim & gratiam noſtram experiri: nunc, quando per illam licet, feſtina; atque, uti cœpiſti, perge. Multa atque opportuna habes, quò faciliùs errata officiis ſuperes. Poſtremò hoc in pectus tuum demitte, nunquam Populum Roman. beneficiis victum eſſe. Nam bello quid valeat, tu-te ſcis.

ORATIO
BOCCHI
AD SULLAM.

Poſtquam Sulla ad Marium reverſus eſt, ipſo annitente, Boccho induciæ, Legatis ipſius poteſtas eundi Romam à Conſule conceſſa eſt. Qui cùm delicti gratiam, at non fœdus amicitiamque impetraviſſent, Bocchus iterùm Sullam accivit. Ei igitur hâc oratione ſe memorem ejus beneficiorum teſtatur: purgat ſe de bello Romano: ſtudium & operam pollicetur.

1. NUnquam ego ratus ſum fore, uti Rex maxumus in hac terra, & omnium, quos novi, opulentiſſimus, privato homini gratiam deberem. Et hercule, Sulla, ante te cognitum, multis orantibus, aliis ultro egomet opem tuli, nullius indigui. Id imminutum, quod cæteri dolere ſolent, ego lætor. Fuerit mihi pretium eguiſſe aliquando tuæ amicitiæ, quâ apud animum meum mihi carius habeo. Id adeo experiri licet: arma, viros, pecuniam, poſtremò quidquid animo lubet, ſume, utere: &, quoad vives, nunquam mihi redditam gratiam putaveris; ſemper apud me integra erit: denique nihil, me ſciente, fruſtra voles. Nam, ut ego exiſtumo, Regem armis, quàm munificentiâ vinci minùs flagitioſum.

2. Cæterùm de Rep. veſtra, cujus cura-

tor huc miſſus es, paucis accipe. Bellum ego Populo Rom. neque feci, neque factum unquam volui; fines meos adversùm armatos armis tutus ſum. Id omitto: quando vobis ita placet, gerite, uti vultis, cum Jugurtha bellum: ego flumen Mulucham, quod inter me & Micipſam fuit, non egrediar, neque id intrare Jugurtham ſinam. Præterea ſi quid meque vobiſque dignum petiveris, haud repulſus abibis.

ORATIO

LEPIDI CONSULIS

AD POPULUM ROMANUM.

M. Lepidus Conſul invehitur in Sullam, qui vi & armis oppreſſam Rempubl. Dictatoris nomine pro lubidine regebat; populumque hortatur ut ſe in libertatem vindicet.

1. CLementia & probitas veſtra, Quirites, quibus per cæteras gentis maxumi & clari eſtis, plurimùm timoris mihi faciunt, adversùs tyrannidem L. Sullæ: ne aut ipſi quæ nefanda æſtumatis, ea parum credendo de aliis, circumveniamini; præſertim quum illi ſpes omnis in ſcelere atque perfidia ſit; neque ſe aliter tutum putet, quàm ſi pejor atque inteſtabilior metu veſtro fuerit, quo captivis libertatis curam miſeria eximat: aut, ſi provideritis, in tu-

Digitized by Google

tandis periculis magis quàm in ulciſcendo teneamini. Satellites quidem ejus, homines maxumi nominis, non minùs optumis majorum exemplis, nequeo ſatis mirari, dominationis in vos ſervitium ſuum mercedem dant: & utrumque per injuriam malunt, quàm optumo jure liberi agere: præclara Brutorum atque Æmiliorum & Lutatiorum proles: geniti ad ea, quæ majores virtute peperere, ſubvertunda. Nam quid à Pyrrho, Hannibale, Philippoque & Antiocho defenſum eſt aliud, quàm libertas, & ſuæ cuique ſedes; neu cui, niſi legibus, pareremus? Quæ cuncta ſævus iſte Romulus, quaſi ab externis rapta, tenet; non tot exercituum clade, neque Conſulis & aliorum principum, quos fortuna belli conſumſerat, ſatiatus: ſed tum crudelior, quum pleroſque ſecundæ res in miſerationem ex ira vertunt. Quin ſolus omnium poſt memoriam hominum, ſupplicia in pòſt futuros compoſuit, quîs priùs injuria quàm vita certa eſſet: praviſſumèque per ſceleris immanitatem adhuc tutus furit, dum vos, metu gravioris ſervitii, à repetunda libertate terremini.

2. Agendum atque obviàm eundum eſt, Quirites, ne ſpolia veſtra penes illum ſint. Non prolatandum, neque votis paranda auxilia: niſi fortè ſperatis, per tædium jam aut pudorem tyrannidis, eſſe eum per ſcelus occupata periculoſiùs dimiſſurum. At ille eò proceſſit, uti nihil glorioſum, niſi tutum, & omnia retinendæ dominationis honeſta exiſtumet. Itaque illa quies, &

otium cum libertate, quæ multi probi potiùs quàm laborem cum honoribus capeſſebant, nulla ſunt. Hâc tempeſtate ſerviundum aut imperitandum: habendus metus eſt aut faciundus, Quirites. Nam quid ultrà? quæve humana ſuperant, aut divina impolluta ſunt? Populus Romanus paulò antè gentium moderator, exutus imperio, gloriâ, jure, agitandi inops, deſpectuſque, ne ſervilia quidem alimenta reliqua habet. Sociorum & Latii magna vis, civitate pro multis & egregiis factis à vobis datâ, per unum prohibentur: & plebis innoxiæ patrias ſedes occupavere pauci ſatellites, mercedem ſcelerum. Leges, judicia, ærarium, provinciæ, Reges, penes unum; denique necis civium & vitæ licentia. Simul humanas hoſtias vidiſtis, & ſepulchra infecta ſanguine civili. Eſtne viris reliqui aliud, quàm ſolvere injuriam, aut mori per virtutem? quoniam quidem unum omnibus finem natura vel ferro ſeptis ſtatuit: neque quiſquam extremam neceſſitatem, nihil auſus, niſi muliebri ingenio exſpectat.

3. Verùm ego ſeditioſus, uti Sulla ait, qui præmia turbarum queror: & bellum cupiens, quia jura pacis repeto. Scilicet, quia non aliter ſalvi, ſatiſque tuti in imperio eritis, niſi Vettius Picens, ſcriba Cornelius, alia bene parata prodegerint: niſi approbaveritis omnes proſcriptiones innoxiorum ob divitias; cruciatus virorum illuſtrium; vaſtam urbem fugâ & cædibus; bona civium miſerorum, quaſi Cimbricam prædam venum aut dono datam.

Digitized by Google

4. At objectat mihi poſſeſſiones ex bonis proſcriptorum : quod quidem ſcelerum illius vel maxumum eſt ; non me , neque quemquam omnium ſatis tutum fuiſſe , ſi rectè faceremus. Atque illa , quæ tum formidine mercatus ſum , pretio ſoluto , jure, dominis tamen reſtituo : neque pati conſilium eſt , ullam ex civibus prædam eſſe. Satis illa fuerint , quæ, rabie contractâ , toleravimus : manus conſerentes inter ſe Romanos exercitus , & arma ab externis in noſmet verſa. Scelerum & contumeliarum omnium finis ſit : quorum adeo Sullam non pœnitet , ut & facta in gloria numeret , & , ſi liceat , avidiùs fecerit.

5. Neque jam , quid exiſtumetis de illo, ſed quantùm vos audeatis , vereor : ne, alius alium principem exſpectantes , antè capiamini , non opibus ejus , quæ futiles & corruptæ ſunt , ſed veſtrâ ſocordiâ , quàm captum ire licet , & quàm audeat , tam videri felicem. Nam præter ſatellites commaculatos , quis eadem vult ? aut quis non omnia mutata , præter victoriam ? ſcilicet milites : quorum ſanguine Tarrulæ , Scyrroque peſſumis ſervorum divitiæ partæ ſunt : an , quibus prælatus in magiſtratibus capiendis Fuſidius , ancilla turpis , honorum omnium dehoneſtamentum ? Itaque maxumam mihi fiduciam parit victor exercitus , cui per tot vulnera & labores nihil , præter tyrannum , quæſitum eſt. Niſi fortè tribunitiam poteſtatem everſum profecti ſunt per arma , conditam à majoribus ſuis; utique jura & judicia ſibimet extorquerent:

egregiâ ſcilicet mercede, quum relegati in paludes & ſylvas, contumeliam atque invidiam ſuam, præmia penes paucos intelligerent.

6. Quare igitur tanto agmine atque animis incedit? Quia ſecundæ res mirè ſunt vitiis obtentui: quibus labefactatis, quàm formidatus antea eſt, tam contemnetur: niſi fortè ſpecie concordiæ & pacis, quæ ſceleri & parricidio ſuo nomina indidit: neque aliter Populo Romano eſſe belli finem ait, niſi maneat expulſa agris plebes, præda civilis acerbiſſima, jus judiciumque omnium rerum penes ſe, quod Populi Romani fuit. Quæ ſi vobis pax & concordia intelliguntur, maxuma turbamenta Reipublicæ atque exitia probate; annuite legibus impoſitis; accipite otium cum ſervitio; & tradite exemplum poſteris ad Populum Romanum ſuimet ſanguinis cæde circumveniundum. Mihi, quanquam per hoc ſummum imperium ſatis quæſitum erat nomini majorum, dignitati, atque etiam præſidio; tamen non fuit conſilium, privatas opes facere; potiorque viſa eſt periculoſa libertas quieto ſervitio. Quæ ſi probatis, adeſte, Quirites, &, bene juvantibus Diis, M. Æmilium Conſulem, ducem & auctorem ſequimini ad recipiundam libertatem.

ORATIO
L. PHILIPPI
ADVERSUS LEPIDUM IN SENATU.

M. Lepido in conſulatu acta Sullæ reſcindere cupienti ſummâ vi Catulus collega reſtiterat. Cùm res ad bellum ſpectaret, Senatus utrumque Conſulem jurejurando adegerat, ſe hujus controverſiæ causâ arma non capturos: ſimulque Lepido Galliam provinciam cum exercitu decreverat. At ille nihilominus in incœpto perſtans, ſemel & iterùm ad urbem cum exercitu acceſſit. Quum ſecundò jam urbi adſideret, ac circumacto interim anno, alterum conſulatum peteret, L. Philippus Senatum in eum his verbis concitabat.

1. MAxumè vellem, P. C. Remp. quietam eſſe, aut in periculis à promtiſſumo quoque defendi: denique prava incœpta conſultoribus noxæ eſſe. Sed contrà ſeditionibus omnia turbata ſunt, & ab iis, quos prohibere magis decebat. Poſtremò, quæ peſſumi & ſtultiſſumi decrevere, ea bonis & ſapientibus faciunda ſunt. Nam bellum, atque arma, quanquam vobis inviſa, tamen, quia Lepido placent, ſumenda ſunt. Niſi fortè cui pacem præſtare, & bellum pati conſilium eſt.

Digitized by Google

2. Prô Dii boni, qui hanc urbem, omiſsâ curâ, adhuc regitis; M. Æmilius omnium flagitioſorum poſtremus, qui pejor an ignavior ſit, deliberari non poteſt, exercitum opprimundæ libertatis habet, & ſe è contemto metuendum efficit: vos muſſantes, & retractantes verbis, & vatum carminibus, pacem optatis magis quàm defenditis: neque intelligitis mollitiâ decretorum vobis dignitatem, illi metum detrahi. Atque id jure; quoniam ex rapinis conſulatum, ob ſeditionem provinciam cum exercitu adeptus eſt. Quid ille ob benefacta cepiſſet, cujus ſceleribus tanta præmia tribuiſtis?

3. At ſcilicet ii, qui ad poſtremum uſque, legatos, pacem, concordiam, & alia hujuſcemodi decreverunt, gratiam ab eo peperere. Imo deſpecti & indigni Rep. habiti, prædæ loco æſtumantur: quippe metu pacem repetentes, quo habitam amiſerant. Equidem à principio cùm Etruriam conjurare, proſcriptos accerſiri, largitionibus Remp. lacerari videbam; maturandum putabam, & Catuli conſilia cum paucis ſecutus ſum. Cæterùm illi, qui gentis Æmiliæ benefacta extollebant, & ignoſcendo Populi Rom. magnitudinem auxiſſe, nuſquam etiam tum Lepidum progreſſum videbant, cùm privata arma opprimundæ libertatis cepiſſet; ſibi quiſque opes aut patrocinia quærendo, conſilium publicum corruperunt. At tum erat Lepidus latro cum calonibus, & paucis ſicariis, quorum nemo non diurnâ mercede vitam mutaverit: nunc eſt Proconſul cum imperio, non emto, ſed dato à vobis; cum

Legatis adhuc jure parentibus : & ad eum concurrêre homines omnium ordinum corruptiſſumi , flagrantes inopiâ & cupidinibus , ſcelerum conſcientiâ exagitati : quibus quies in ſeditionibus , in pace turbæ ſunt : hi tumultum ex tumultu , bellum ex bello ſerunt, Saturnini olim , pòſt Sulpitii , dein Marii , Damaſippique , nunc Lepidi ſatellites. Præterea Etruria atque omnes reliquiæ belli arrectæ : Hiſpaniæ armis ſolicitatæ : Mithridates in latere vectigalium noſtrorum, quibus adhuc ſuſtentamur , diem bello circumſpicit : quin præter idoneum ducem , nihil abeſt ad ſubvertundum imperium. Quod ego vos oro , atque obſecro, P. C. ut animadvortatis ; neu patiamini licentiam ſcelerum , quaſi rabiem , ad integros contactu procedere. Nam , ubi malos præmia ſequuntur , haud facilè quiſquam gratuitò bonus eſt.

4. An exſpectatis dum exercitu rurſus admoto , ferro , atque flammâ urbem invadat? quod multò propius eſt ab eo , quo agitat , ſtatu , quàm ex pace & concordia ad arma civilia : quæ ille advorsùm divina & humana omnia cepit , non pro ſua , aut quorum ſimulat injuria , ſed legum ac libertatis ſubvertundæ. Angitur enim ac laceratur animi cupidine, & noxarum metu , expers conſilii , inquies , hæc atque illa tentans ; metuit otium , odit bellum ; luxu atque licentiâ carendum videt , atque interim abutitur veſtrâ ſocordiâ. Neque mihi ſatis conſilii metum , an ignaviam , an dementiam eam appellem : qui videmini , in-

tenta mala quaſi fulmen optare ſe quiſque ne attingat, ſed prohibere ne conari quidem. Et quæſo conſiderare quàm converſa rerum natura ſit. Antea malum publicum occultè, auxilia palam inſtruebantur; & eò boni malos facilè anteibant: nunc pax, & concordia diſturbantur palam, defenduntur occultè. Quibus illa placent, in armis ſunt; vos, in metu. Quid exſpectatis? niſi fortè pudet, aut piget rectè facere. An Lepidi mandata animos movent? qui placere ait ſua cuique reddi, & aliena tenet: belli jura reſcindi, cùm ipſe armis cogat: civitatem confirmari, qui ademtam negat: concordiæ gratiâ plebi tribunitiam poteſtatem reſtitui, ex qua omnes diſcordiæ accenſæ.

5. Peſſume omnium, atque impudentiſſume, tibine egeſtas civium, & luctus curæ ſunt, cui nihil eſt domi, niſi armis partum, aut per injuriam? Alterum conſulatum petis, quaſi primum reddideris: bello concordiam quæris, quo parta diſturbatur: noſtrî proditor, iſtis invidus, hoſtis omnium bonorum. Ut te neque hominum, neque Deorum pudet, quos perfidiâ aut perjurio violaſti? Qui, quando talis es, maneas in ſententia, & retineas arma, te hortor: neu prolatandis ſeditionibus, inquies ipſe, nos in ſollicitudine retineas. Neque te provinciæ, neque leges, neque Dii Penates civem patiuntur. Perge, quà cœpiſti; ut quàm maturrumè merita invenias.

6. Vos autem, P. C. quouſque cunctando Rempublicam intutam patiemini, & verbis

verbis arma tentabitis? Delectus advorsùm vos habiti, pecuniæ publicè, & privatim extortæ; præſidia deducta atque impoſita; ex lubidine leges imperantur: cùm interim vos Legatos & decreta paratis. Et quantò, mehercule, avidiùs pacem petieritis, tantò bellum acrius erit; cùm intelliget ſe metu magis, quàm æquo & bono ſuſtentatum. Nam, qui turbas, & cædem civium odiſſe ait, & ob id armato Lepido vos inermes retinet; quæ victis toleranda ſunt, ea, cùm facere poſſitis, patiamini potiùs cenſet. Ita illi à vobis pacem; vobis ab illo bellum ſuadent. Hæc ſi placent; ſi tanta torpedo animos oppreſſit, ut obliti ſcelerum Cinnæ, cujus in urbem reditu, decus, atque Ordines omnes interierunt, nihilominus vos, atque conjuges, & liberos Lepido permiſſuri ſitis; quid opus decrètis? quid auxilio Catuli? quin is & alii boni Rempublicam fruſtra curant. Agite, utì lubet; parate vobis Cethegi, atque alia proditorum patrocinia, qui rapinas & incendia inſtaurare cupiunt, & rurſum advorsùm Deos Penates manus armare. Sin libertas & bella magis placent: decernite digna nomine, & augete ingenium viris fortibus. Adeſt novus exercitus, & ad hoc, coloniæ veterum militum, Nobilitas omnis, duces optumi; fortuna meliores ſequitur. Jam illa, quæ collecta ſunt ſocordiâ noſtrâ, dilabentur. Quare ita cenſeo, quoniam Lepidus exercitum privato conſilio paratum cum peſſumis, & hoſtibus Reipub. contra hujus Ordinis auctoritatem ad urbem ducit;

ut Appius Claudius Interrex cum Q. Catulo Proconſule, & cæteris quibus imperium eſt, urbi præſidio ſint; operamque dent ne quid Reſpublica detrimenti capiat.

ORATIO
C. COTTÆ CONSULIS
AD POPULUM.

De hujus orationis occaſione nihil eſt certi quod afferri poſſe videatur, niſi quod ex oratione ipſa colligitur: tumultuatam eſſe plebem, ita ut ne Conſulum quidem ipſorum majeſtas ſatis tuta foret. Forſitan annonæ inopia hos furores ſtimulaverat: quod videntur innuere hæc verba: claſſe quâ commeatus vehebatur, minore quàm antea navigamus.

1. QUirites, multa mihi pericula domi, militiæ multa advorſa fuere: quorum alia toleravi, partim repuli Deorum auxiliis, & virtute meâ: in quîs omnibus neque animus negotio defuit, neque decretis labos. Malæ ſecundæque res, opes, non ingenium, mihi mutabant: at contrà in his miſeriis cuncta me cum fortuna deſeruere. Præterea ſenectus per ſe gravis, curam duplicat; cui miſero, ſenectâ jam ætate, ne mortem quidem honeſtam ſperare licet. Nam, ſi parricida veſtrî ſum, & bis ge-

Digitized by Google

nitus hìc, Deos Penates meos, patriamque, & ſummum imperium vilia habeo: quis mihi vivo cruciatus ſatis eſt, aut quæ pœna mortuo? cùm omnia memorata apud Inferos ſupplicia ſcelere meo vici.

2. A prima adoleſcentia in ore veſtro privatus, & in magiſtratibus egi. Qui linguâ, qui conſilio meo, qui pecuniâ voluere, uſi ſunt: neque ego callidam facundiam, neque ingenium ad malè faciendum exercui: avidiſſumus privatæ gratiæ, maxumas inimicitias pro Repub. ſuſcepi: qui victus cum illa ſimul, cùm egens alienæ opis, plura mala exſpectarem; vos, Quirites, rurſus mihi patriam, Deos Penates, cum ingenti dignitate dediſtis. Pro quibus beneficiis, vix ſatis gratus videar, ſi ſingulis animam, quam nequeo, conceſſerim. Nam vita & mors jura naturæ ſunt: ut ſine dedecore cum civibus, famâ & fortunis integer agas, id dono datur atque accipitur.

3. Conſules nos feciſtis, Quirites, domi bellique impeditiſſimâ Republicâ. Namque Imperatores Hiſpaniæ ſtipendium, milites, arma, frumentum poſcunt: & id res cogit, quoniam poſt defectionem ſociorum, & Sertorii per montes fugam, neque manu certare poſſunt, neque utilia parare. Exercitus in Aſia Ciliciaque ob nimias opes Mithridatis aluntur: Macedonia plena hoſtium eſt, nec minùs Italiæ maritima & provinciarum: cùm interim vectigalia parva, & bellis incerta, vix partem ſumtuum ſuſtinent. Ita claſſe, quâ com-

meatus vehebatur, minore quàm antea navigamus. Hæc ſi dolo aut ſocordiâ noſtrâ contracta ſunt, agite, &, utì lubet, ita ſupplicium ſumite: ſin communis fortuna aſperior eſt, quare indigna vobis nobiſque & Repub. incipitis?

4. Atque ego, cujus ætati mors propior eſt, non deprecor, ſi quid eâ vobis incommodi demitur: neque mox ingenuo corpori honeſtiùs, quàm pro veſtra ſalute, finem vitæ fecerit. Adſum en C. Cotta Conſul, facio quod ſæpe majores aſperis bellis fecere: voveo, dedoque me pro Rep. quam deinde cui mandetis, circumſpicite. Nam talem honorem bonus nemo volet, quum fortunæ, & pacis, & belli ab aliis acti ratio reddenda, aut turpiter moriendum ſit. Tantummodo in animis habetote, non me ob ſcelus aut avaritiam cæſum, ſed volentem pro maxumis beneficiis animam dono dediſſe. Per vos igitur, Quirites, & gloriam majorum, tolerate advorſa, & conſulite Reipub. Multa cura ſummo imperio ineſt, multi ingentes labores: quos nequicquam abnuitis, & pacis opulentiam quæritis, cùm omnes provinciæ, regna, maria, terræque, aſpera aut feſſa bellis ſint.

Digitized by Google

ORATIONES EX *LIVIO COLLECTÆ.*

ORATIO P. HORATII *AD POPULUM*,

Pro filio perduellionis reo.

Horatius poſt victoriam è Curiatiis reportatam Romam rediens, obviam habuit ſororem quæ uni ex Curiatiis deſponſa fuerat. Eam, quum flebiliter nomine ſponſum mortuum appellaret, ferox juvenis ferro transfigit. Hujus criminis ad populum reus, hìc à patre defenditur.

1. HUnccine, quem modò decoratum ovantemque victoriâ incedentem vidiſtis, Quirites, eum ſub furca vinctum inter verbera & cruciatus videre poteſtis? Quod vix Albanorum oculi tam deforme

Digitized by Google

ſpectaculum ferre poſſent. I, lictor, colliga manus, quæ paulò antè armatæ imperium Populo Romano pepererunt. I, caput obnube liberatoris urbis hujus. Arbori infelici ſuſpende: verbera vel intra pomœrium, modò inter illa pila & ſpolia hoſtium; vel extra pomœrium, modò intra ſepulchra Curiatiorum. Quò enim ducere hunc juvenem poteſtis, ubi non ſua decora eum à tanta fœditate ſupplicii vindicent?

ORATIO
PUBLICOLÆ
AD POPULUM.

Regnum affectare P. Valerium Conſulem fama ferebat. Quæ quidem ſuſpicio ex eo potiſſimùm orta erat, quòd in ſumma Velia, alto atque munito loco, ædificaret. At ille, concione advocatâ, ſic objectum crimen diluit.

1. NUnquamne ergo ulla adeo à vobis ſpectata virtus erit, ut ſuſpicione violari nequeat? Ego me illum acerrimum Regum hoſtem, ipſum cupiditatis regni crimen ſubiturum timerem? Ego ſi in ipſa arce Capitolioque habitarem, metui me crederem poſſe à civibus meis? Tam levi momento mea apud vos fama pendet? Adeone

eſt fundata leviter fides, ut ubi ſim, quàm qui ſim, magis referat. Non obſtabunt P. Valerii ædes libertati veſtræ, Quirites: tuta erit vobis Velia. Deferam non in planum modò ædes, ſed colli etiam ſubjiciam: ut vos ſupra ſuſpectum me civem habitetis. In Velia ædificent, quibus meliùs quàm P. Valerio creditur libertas.

ORATIO
MUTII SCÆVOLÆ
AD PORSENAM.

Porſena, Cluſinorum Rex, Romam obſidebat. C. Mucius, Romanus adoleſcens, intrat ejus caſtra, eo conſilio ut ipſum interficiat. At cùm eum minimè noſſet, ſcribam pro Rege obtruncat. Comprehenſus per ſatellites, quid animi habuerit interritus Porſenæ profitetur.

1. ROmanus ſum civis: C. Mucium vocant. Hoſtis hoſtem occidere volui. Nec ad mortem minùs animi eſt, quàm fuit ad cædem. Et facere & pati fortia, Romanum eſt. Nec unus in te ego hos animos geſſi: longus poſt me ordo eſt idem petentium decus. Proinde in hoc diſcrimen, ſi juvat, accingere, ut in ſingulas horas capite dimices tuo; ferrum hoſtemque in veſtibulo ha-

beas regiæ. Hoc tibi Juventus Romana indicimus bellum. Nullam aciem, nullum prælium timueris. Uni tibi, & cum ſingulis, res eris.

VERBA
VETURIÆ
AD CORIOLANUM.

Coriolanus in Romanos propter injurias ſibi ab eis illatas infenſus, à Volſcis Imperator eligi curaverat. Cùm autem parum ab obſidenda urbe Româ aberat, Veturia mater, Legatis ab eo rejectis, eum exorandum adit. Quam ille venientem conſpicatus, quum ferret obviæ matri complexum, mulier in iram ex precibus verſa, in hanc ſententiam locuta eſt, & ita eum mitigavit.

1. SIne, priuſquam complexum accipio, ſciam, ad hoſtem, an ad filium venerim: captiva, materne in caſtris tuis ſim. In hoc me longa vita, & infelix ſenecta traxit, ut exulem te, deinde hoſtem viderem? Potuiſti populari hanc terram, quæ te genuit atque aluit? Non tibi, quamvis infeſto animo & minaci perveneras, ingredienti fines ira cecidit? Non, quum in conſpectu Roma fuit, ſuccurrit, intra illa mœnia domus ac Pena-

tes mei ſunt, mater, conjux liberique? Ergo ego niſi peperiſſem, Roma non oppugnaretur. Niſi filium haberem, libera in libera patria mortua eſſem. Sed ego nihil jam pati, nec tibi turpius quàm mihi miſerius poſſum: nec ut ſim miſerrima, diu futura ſum. De his videris: quos ſi pergis, aut immatura mors, aut longa ſervitus manet.

ORATIO
Q. CINCINNATI
AD SENATUM.

Quamvis Senatûs conſulto, magiſtratus continuari prohiberetur, Tribuni nihilominus reficiuntur. Patres, ne plebi cedere viderentur, Quintium Conſulem reficiebant. At eos ille hâc oratione increpuit.

1. MIrer, ſi vana veſtra, P. C. ad plebem autoritas eſt? Vos elevatis eam. Quippe quia plebs ſenatuſconſultum in continuandis magiſtratibus ſolvit, ipſi quoque ſolutum vultis, ne temeritati multitudinis cedatis: tanquam id ſit plus poſſe in civitate, plus levitatis ac licentiæ habere. Levius enim, vaniuſque profectò eſt, ſua decreta & conſulta tollere, quàm aliorum. Imitamini, P. C. turbam inconſultam: & qui exemplo aliis eſſe debetis, aliorum

exemplo peccetis potiùs, quàm alii veſtro rectè faciant; dum ego ne imiter Tribunos, nec me contra ſenatuſconſultum Conſulem renunciari patiar. Te verò, C. Claudi, adhortor, ut & ipſe Pop. Roman. hâc licentiâ arceas; & de me hoc tibi perſuadeas, me ita accepturum, ut non honorem meum à te impeditum, ſed gloriam ſpreti honoris auctam, invidiamque, quæ ex continuato eo impenderet, levatam putem.

Digitized by Google

ORATIO
M. HORATII
ADVERSUS DECEMVIROS
In Senatu.

Decemviri legum ſanciendarum cauſâ creati, circumacto magiſtratûs ſui anno, nihilominus faſces imperiumque retinuerant, licèt ad annum obtinuiſſent; omniaque ſine plebis, ſine Patrum concilio, per ſe ipſi pro libidine adminiſtrabant. At cùm Sabini in Romanum agrum incurſionem feciſſent, neceſſitate compulſi Senatum coëgerunt. Ibi L. Valerius primus in Decemvirorum tyrannidem invectus eſt. Nec minùs ferociter M. Horatium ferunt iſſe in certamen, his verbis.

1. DEcem Tarquinios *appellantem, admonentemque*, Valeriis & Horatiis ducibus pulſos Reges. Nec nominis homines tum pertæſum eſſe; quippe quo Jovem appellari fas ſit; quo Romulum conditorem urbis, deincepsque Reges appellatos; quod ſacris etiam ut ſolenne retentum ſit. Superbiam, violentiamque tum peroſos Regis: quæ ſi in Rege tum eodem aut in filio Regis ferenda non fuerint, quem laturum in tot privatis? Viderent, ne vetando in curia li-

berè homines loqui, extra curiam etiam moverent vocem. Neque ſe videre quî ſibi minùs privato ad concionem populum vocare, quàm illis Senatum cogere liceat. Ubi vellent, experirentur quantò ferocior dolor in libertate ſua vindicanda, quàm cupiditas in injuſta dominatione retinenda eſſet. De bello Sabino eos referre; tanquam majus ullum Populo Romano bellum ſit, quàm cum iis, qui legum ferendarum causâ creati, nihil juris in civitate reliquerint: qui comitia, qui annuos magiſtratus, qui viciſſitudinem imperitandi (quod unum exæquandæ ſit libertatis) ſuſtulerint: qui privati faſces & regium imperium habeant. Fuiſſe, Regibus exactis, patricios Magiſtratus: creatos poſtea poſt ſeceſſionem plebis, plebeios. Cujus illi partis eſſent, rogitare. Populares? Quid enim eos per populum egiſſe? Optimates? Qui anno jam propè Senatum non habuerint: tunc ita habeant, ut de Republ. loqui prohibeant? Ne nimiùm in metu alieno ſpei ponerent. Graviora quæ patiantur videri jam hominibus, quàm quæ metuant.

Digitized by Google

ORATIO
T. Q. CAPITOLINI
QUART. CONSULIS
AD POPULUM ROMANUM.

Cùm Patrum ac plebis certamina civitatem ſemper diſtraherent, Æqui Volſcique ſuſtulere animos, & ad mœnia ipſa Romæ populabundi acceſſere. Unde poſtquam prædas multi egêre, Tribunis delectum impedientibus; Quintius Conſul populum ad concionem vocavit: eumque graviter quidem, ſed ſine ulla acerbitate objurgavit.

1. ETſi mihi nullius noxæ conſcius, Quirites, ſum, tamen cum pudore ſummo in concionem veſtram proceſſi. Hoc vos ſcire, hoc poſteris memoriæ traditum iri, Æquos & Volſcos vix Hernicis modò pares, T. Quintio quartùm Conſule ad mœnia urbis Romæ impunè armatos veniſſe. Hanc ego ignominiam (quanquam jamdiu ita vivitur, is ſtatus rerum eſt, ut nihil boni divinet animus) ſi huic potiſſimùm imminere anno ſciſſem, vel exilio, vel morte (ſi alia fuga honoris non eſſet) vitaſſem. Ergo ſi viri arma illa habuiſſent, quæ in portis fuere noſtris, capi Roma me Conſule potuit? Satis honorum, ſatis ſuperque vitæ erat. Mori Conſulem tertiùm oportuit.

2. Quem tandem ignaviſſimi hoſtium contemſere? Nos Conſules, an vos, Quirites? Si culpa in nobis eſt, auferte imperium indignis: & ſi id parum eſt, inſuper pœnas expetite. Si in vobis, nemo Deorum nec hominum ſit, qui veſtra puniat peccata, Quirites: voſmet tantùm eorum pœniteat. Non illi veſtram ignaviam contemſere, nec ſuæ virtuti confiſi ſunt: quippe toties fuſi fugatique, caſtris exuti, agro mulctati, ſub jugum miſſi, & ſe & vos novere. Diſcordia Ordinum eſt venenum urbis hujus; Patrum & plebis certamina: dum nec nobis imperii, nec vobis libertatis eſt modus, dum tædet vos patriciorum, nos plebeiorum Magiſtratuum, ſuſtulere illi animos.

3. Prô Deûm fidem, quid vobis vultis? Tribunos plebis concupiſtis. Concordiæ causâ conceſſimus. Decemviros deſideraſtis. Creari paſſi ſumus. Decemvirorum vos pertæſum eſt. Coëgimus abire magiſtratu. Manente in eoſdem privatos irâ veſtrâ, mori atque exulare nobiliſſimos viros honoratiſſimoſque paſſi ſumus. Tribunos pleb. creare iterum voluiſtis. Creaſtis. Conſules facere veſtrarum partium, etſi Patribus videbamus iniquum: patricium quoque magiſtratum plebi donum fieri vidimus. Auxilium tribunitium, provocationem ad populum, ſcita plebis injuncta Patribus, ſub titulo æquandarum legum noſtra jura oppreſſa tulimus, & ferimus. Qui finis erit diſcordiarum? Ecquando unam urbem habere, ecquando communem hanc eſſe patriam licebit? Victi nos æquiore animo quieſcimus,

quàm vos victores. Satiſne eſt, nobis vos metuendos eſſe? Adverſùs nos Aventinum capitur, adverſùs nos ſacer occupatur mons. Eſquilias quidem ab hoſte propè captas, & ſcandentem in aggerem Volſcum hoſtem nemo ſubmovit. In nos viri, in nos armati eſtis. Agitedum, ubi hîc curiam circumſederitis, & forum infeſtum feceritis, & carcerem impleveritis principibus; iiſdem iſtis ferocibus animis egredimini extra portam Eſquilinam: aut, ſi ne hoc quidem audetis, ex muris viſite agros veſtros, ferro ignique vaſtatos, prædam abigi, fumare incenſa paſſim tecta.

4. At enim communis res per hæc loco eſt pejore: ager uritur, urbs obſidetur, belli gloria penes hoſtes eſt. Quid tandem privatæ res veſtræ quo in ſtatu ſunt? Jam unicuique ex agris ſua damna nunciabuntur. Quid eſt tandem domi, unde ea expleatis? Tribuni vobis amiſſa reddent ac reſtituent? Vocis verborumque quantùm voletis, ingerent, & criminum in principes, & legum aliarum ſuper alias, & concionum. Sed ex illis concionibus nunquam veſtrûm quiſquam re, fortunâ, domum auctior rediit. Ecquis retulit aliquid ad conjugem & liberos, præter odia, offenſiones, ſimultates publicas privataſque? à quibus ſemper non veſtrâ virtute innocentiâque, ſed auxilio alieno tuti ſitis. At hercules, quum ſtipendia nobis Conſulibus, non Tribunis ducibus, & in caſtris, non in foro faciebatis, & in acie veſtrum clamorem hoſtes, non in concione Patres Romani horrebant; prædâ partâ, agro

ex hoſte capto, pleni fortunarum, gloriæque ſimul publicæ, ſimul privatæ, triumphantes domum ad Penates redibatis: nunc oneratum veſtris fortunis hoſtem abire ſinitis. Hærete affixi concionibus, & in foro vivite. Sequitur vos neceſſitas militandi, quam fugitis. Grave erat in Æquos & Volſcos proficiſci? Ante portas eſt bellum. Si inde non pellitur, jam intra mœnia erit, & arcem & Capitolium ſcandet, & in domos veſtras vos perſequetur. Biennio antè Senatus delectum haberi, & educi exercitum in Algidum juſſit. Sedemus deſides domi, mulierum ritu inter nos altercantes, præſenti pace læti, nec cernentes ex otio illo brevi multiplex bellum rediturum.

5. His ego gratiora dictu alia eſſe ſcio: ſed me vera pro gratis loqui, etſi meum ingenium non moneret, neceſſitas cogit. Vellem equidem vobis placere, Quirites: ſed multò malo vos ſalvos eſſe; qualicunque erga me animo futuri eſtis. Naturâ hoc ita comparatum eſt, ut qui apud multitudinem ſuâ causâ loquitur, gratior eo ſit, cujus mens nihil præter publicum commodum videt: niſi fortè aſſentatores publicos, plebicolas iſtos, qui vos nec in armis, nec in otio eſſe ſinunt, veſtrâ vos causâ incitare & ſtimulare putatis. Concitati, aut honori, aut quæſtui illis eſtis: & quia in concordia Ordinum nullos ſe uſquam eſſe vident, malæ rei-ſe, quàm nullius, turbarum ac ſeditionum, duces eſſe volunt. Quarum rerum ſi vos tædium tandem capere poteſt, & patrum veſtroſque antiquos mores vultis pro

his novis ſumere, nulla ſupplicia recuſo, niſi paucis diebus hos populatores agrorum noſtrorum fuſos fugatoſque caſtris exuero, & à portis noſtris mœnibuſque ad illorum urbes hunc belli terrorem, quo vos nunc attoniti eſtis, tranſtulero.

ORATIO

C. CANULEII

AD PLEBEM.

C. Canuleius; Tribunus plebis, duas leges ferebat. 1°. De connubio Patrum & plebis: 2°. Ut populo poteſtas eſſet, ſeu de plebe, ſeu de Patribus vellet, Conſules faciendi. Tribuno Patres ſummâ vi reſiſtebant. Canuleius pro legibus ſuis ita diſſeruit.

1. QUantopere vos, Quirites, contemnerent Patres, quàm indignos ducerent, qui unâ ſecum urbe intra eadem mœnia viveretis, ſæpe equidem & antè videor animadvertiſſe: nunc tamen maximè, quòd adeo atroces in has rogationes noſtras coorti ſunt, quibus quid aliud, quàm admonemus cives nos eorum eſſe, & ſi non eaſdem opes habere, eandem tamen patriam incolere? Alterâ connubium petimus, quod finitimis externiſque dari ſolet. Nos quidem civitatem, quæ pluſquàm connubium eſt,

hoſtibus etiam victis dedimus. Alterâ nihil novi ferimus, ſed id quod populi eſt, repetimus atque uſurpamus: ut, quibus velit, Populus Romanus honores mandet.

2. Quid tandem eſt, cur cœlum ac terras miſceant? Cur in me impetus modò penè in Senatu ſit factus? Negent ſe manibus temperaturos, violaturoſque denuncient ſacroſanctam poteſtatem? Si Populo Romano liberum ſuffragium datur, ut quibus velit, Conſulatum mandet, & non præciditur ſpes plebeio quoque, ſi dignus ſummo honore erit, apiſcendi ſummi honoris, ſtare urbs hæc non poterit? de imperio actum eſt? & perinde hoc valet, plebeiuſne Conſul fiat, tanquam ſervum aut libertinum aliquis Conſulem futurum dicat?

3. Ecquid ſentitis in quanto contemptu vivatis? Lucis vobis hujus partem, ſi liceat, adimant. Quòd ſpiratis, quòd vocem mittitis, quòd formas hominum habetis, indignantur. Quin etiam (ſi Diis placet) nefas aiunt eſſe Conſulem plebeium fieri. Obſecro vos, ſi non ad faſtos, non ad commentarios Pontificum admittimur, ne ea quidem ſcimus, quæ omnes peregrini etiam ſciunt: Conſules in locum Regum ſucceſſiſſe, nec aut juris aut majeſtatis quicquam habere, quod non in Regibus antè fuerit? En unquam creditis fando auditum eſſe, Numam Pompilium, non modò non patricium, ſed ne civem quidem Romanum, ex Sabino agro accitum populi juſſu, Patribus auctoribus Romæ regnaſſe? L. deinde Tarquinium non modò Romanæ, ſed ne Italicæ quidem gen-

tis, Demarati Corinthii filium, incolam à Tarquiniis, vivis liberis Anci, Regem factum? Servium Tullium poſt hunc, captivâ Corniculanâ natum, patre nullo, matre ſervâ, ingenio, virtute regnum tenuiſſe? Quid enim de T. Tatio Sabino dicam? quem ipſe Romulus parens urbis in ſocietatem regni accepit. Ergo dum nullum faſtiditur genus, in quo eniteret virtus, crevit Imperium Romanum.

4. Pœniteat nunc vos plebeii Conſulis, quum majores noſtri advenas Reges non faſtidierint, & ne Regibus quidem exactis clauſa urbs fuerit peregrinæ virtuti. Claudiam certè gentem, poſt Reges exactos, ex Sabinis non in civitatem modò accepimus, ſed etiam in patriciorum numerum. Ex peregrinone patricius, deinde Conſul fiat? Civis Romanus ſi ſit ex plebe, præciſa conſulatûs ſpes erit? Utrùm tandem non credimus fieri poſſe, ut vir fortis ac ſtrenuus, pace belloque bonus ex plebe ſit, Numæ, Lucio Tarquinio, Servio Tullio ſimilis? an, ne ſi ſit quidem, ad gubernacula Reipublicæ accedere eum patiemur? potiùſque Decemviris, deterrimis mortalium, qui tum omnes ex Patribus erant, quàm optimis Regum, novis hominibus ſimiles Conſules ſumus habituri?

5. At enim nemo poſt Reges exactos de plebe Conſul fuit. Quid poſtea? Nullane res nova inſtitui debet? & quod nondum eſt factum, (multa enim nondum ſunt facta in novo populo) ea, ne ſi utilia quidem ſint, fieri oportet? Pontifices, Augures,

Digitized by Google

Romulo regnante, nulli erant: ab Numa Pompilio creati ſunt. Cenſus in civitate, & deſcriptio centuriarum claſſiumque non erat: ab Servio Tullio eſt facta. Conſules nunquam fuerant: Regibus exactis creati ſunt. Dictatoris nec imperium, nec nomen fuerat: apud Patres eſſe cœpit. Tribuni plebis, Ædiles, Quæſtores nulli erant; inſtitutum eſt ut fierent. Decemviros legibus ſcribendis intra decem hos annos & creavimus, & è Republica ſuſtulimus. Quis enim dubitat, quin, in æternum urbe conditâ, & in immenſum creſcente, nova imperia, ſacerdotia, jura gentium hominumque inſtituantur! Hoc ipſum, ne connubium Patribus cum plebe eſſet, non Decemviri tulerunt paucis his annis, peſſimo exemplo publico, cum ſumma injuria plebis? An eſſe ulla major aut inſignior contumelia poteſt, quàm partem civitatis, velut contaminatam, indignam connubiò haberi? Quid eſt aliud, quàm exilium intra eadem mœnia, quàm relegationem pati?

6. Ne affinitatibus, ne propinquitatibus immiſceamur cavent; ne ſocietur ſanguis. Quid? hoc ſi polluit nobilitatem iſtam veſtram, quam plerique oriundi ex Albanis & Sabinis, non genere, nec ſanguine, ſed per cooptationem in Patres habetis, aut ab Regibus lecti, aut poſt Reges exactos juſſu populi; ſinceram ſervare privatis conſiliis non poteratis, nec ducendo ex plebe, neque veſtras filias ſororeſque enubere ſinendo è Patribus? Nemo plebeius patriciæ virgini vim afferret: patriciorum iſta libido

Digitized by Google

eſt. Nemo invitum pactionem nuptialem quenquam facere coëgiſſet.

7. Verùm enimverò lege id prohiberi, & connubium tolli Patrum ac plebis, id demum contumelioſum plebi eſt. Cur enim non confertis, ne ſit connubium divitibus ac pauperibus? Quod privatorum conſiliorum ubique ſemper fuit, ut in quam cuique fœminæ conveniſſet domum, nuberet; ex qua pactus eſſet vir domo, in matrimonium duceret: id vos ſub legis ſuperbiſſimæ vincula conjicitis, quâ dirimatis ſocietatem civilem, duaſque ex una civitate faciatis. Cur non ſancitis ne vicinus patricio ſit plebeius? ne eodem itinere eat? ne idem convivium ineat? ne in foro eodem conſiſtat?

8. Quid enim in re eſt aliud, ſi plebeiam patricius duxerit, ſi patriciam plebeius? quid juris tandem mutatur? Nempe patrem ſequuntur liberi. Ne quod nos ex connubio veſtro petamus, quicquam eſt, præterquam ut hominum, ut civium numero ſimus: nec vos (niſi in contumeliam ignominiamque noſtram certare juvat) quod contendatis, quicquam eſt. Denique, utrùm tandem Populi Romani, an veſtrum ſummum imperium eſt? Regibus exactis, utrùm vobis dominatio, an omnibus æqua libertas parta eſt? Oportet licere Populo Romano, ſi velit, jubere legem? an, ut quæque rogatio promulgata erit, vos delectum pro pœna decernetis? & ſimul ego Tribunus vocare tribus in ſuffragium cœpero, tu ſtatim Con ſul ſacramento juniores adiges, & in caſtra educes, & minaberis plebi, minaberis

Tribuno? Quid, ſi non quantùm iſtæ minæ adversùs plebis conſenſum valerent, bis jam experti eſſetis? Scilicet quia nobis conſultum volebatis, certamine abſtinuiſtis: an ideo non eſt dimicatum, quòd quæ pars firmior, eadem modeſtior fuit? Nec nunc erit certamen, Quirites. Animos veſtros illi tentabunt ſemper, vires non experientur.

9. Itaque ad bella iſta, ſeu falſa, ſeu vera ſunt, Conſules, parata vobis plebes eſt, ſi connubiis redditis, unam hanc civitatem tandem facitis; ſi coaleſcere, ſi jungi miſcerique vobis privatis neceſſitudinibus poſſunt; ſi ſpes, ſi aditus ad honores viris ſtrenuis & fortibus datur; ſi in conſortio, ſi in ſocietate Reipubl. eſſe; ſi, quod æquæ libertatis eſt, invicem annuis magiſtratibus parere, atque imperitare licet. Si hæc impediet aliquis; ferte ſermonibus, & multiplicate famâ bella: nemo nomen eſt daturus: nemo arma capturus, nemo dimicaturus pro ſuperbis dominis, cum quibus nec in Republica honorum, nec in privata connubii ſocietas eſt.

ORATIO
VECTII MESSII
AD VOLSCOS
Malè pugnantes.

Volſcos à Romanis circumventos, & propemodum victos, increpat Vectius Meſſius, & ad faciendam ferro viam hortatur.

1. HIc præbituri vos telis hoſtium eſtis indefenſi, inulti? Quid igitur arma habetis? aut quid ultro bellum intuliſtis, in otio tumultuoſi, in bello ſegnes? Quid his ſtantibus ſpei eſt? An Deum aliquem protecturum vos, rapturumque hinc putatis? Ferro via facienda eſt. Hâc quâ me prægreſſum videritis, agite qui viſuri domos, parentes, conjuges, liberos eſtis, ite mecum. Non murus, nec vallum, ſed armati armatis obſtant. Virtute pares, neceſſitate, quæ ultimum ac maximum telum eſt, ſuperiores eſtis.

Digitized by Google

ORATIO
MAMERCI ÆMILII
DICTATORIS,

Quâ ſuos inuſitato certamine exterritos exhortatur.

Fidenates & Legatos Romanos aliquot antè annis, & colonos deinde à Romanis in ſuam urbem miſſos interfecerant. Adversùs eos Mam. Æmilius Dictator dicitur. Pugna committitur prope Fidenas. Cùm Romani jam hoſtem pellerent, repentè erumpit ex urbe ignibus armata ingens multitudo, facibuſque ardentibus tota collucens. Territi Romani ceſſère loco. Eos Dictator his verbis increpat.

1. FUmone victi, velut examen apum, loco veſtro exacti, inermi cedetis hoſti? Non ferro extinguetis ignes? non faces has ipſas pro ſe quiſque, ſi igni, non telis pugnandum eſt, ereptas ultro inferetis? Agite nominis Romani & virtutis patrum veſtræque memores, vertite incendium hoc in hoſtium urbem: & ſuis flammis delete Fidenas, quas veſtris beneficiis placare non potuiſtis. Legatorum hoc vos veſtrorum, colonorumque ſanguis, vaſtatique fines monent.

ORATIO

ORATIO CAMILLI AD PÆDAGOGUM FALISCORUM PUERORUM.

Dum Falerios Camillus obſidet, quidam ludimagiſter principum civitatis liberos, quos erudiebat, in caſtra Romana perductos ipſi in manus tradidit. Huic Camillus:

1. NOn ad ſimilem tuî nec populum, nec Imperatorem ſceleſtus ipſe cum ſceleſto munere veniſti. Nobis cum Faliſcis, quæ pacto fit humano, ſocietas non eſt; quam ingeneravit natura utriſque, eſt, eritque. Sunt & belli ſicut pacis jura: juſtèque ea non minùs quàm fortiter didicimus gerere. Arma habemus non adverſùm eam ætatem, cui etiam captis urbibus parcitur: ſed adverſùs armatos & ipſos, qui nec læſi, nec laceſſiti à nobis, caſtra Romana ad Veios oppugnarunt. Eos tu, quantùm in te fuit, novo ſcelere viciſti: ego Romanis artibus, virtute, opere, armis, ſicut Veios, vincam.

Digitized by Google

ORATIO LEGATORUM FALISCOS ROMANIS DEDENTIUM,

In Senatu.

Hæc ubi dicta dedit Camillus, denudari proditorem juſſit, virgaſque pueris, quibus ipſum agerent in urbem verberantes, dedit. Quo tam inſigni juſtitiæ ac fidei ſpecimine moti Faliſci, Legatos Romam miſère, qui Falerios dederent. Hi introducti ad Senatum ita locuti ſunt.

1. PAtres Conſcripti, victoriâ, cui nec Deus, nec homo quiſquam invideat, victi à vobis & Imperatore veſtro, dedimus nos vobis: rati, quo nihil victori pulchrius eſt, meliùs nos ſub imperio veſtro, quàm legibus noſtris victuros. Eventu hujus belli duo ſalutaria exempla prodita humano generi ſunt. Vos fidem in bello, quàm præſentem victoriam, maluiſtis: nos fide provocati, victoriam ultro detulimus. Sub ditione veſtra ſumus. Mittite, qui arma, qui obſides, qui urbem patentibus portis accipiant. Nec vos fidei noſtræ, nec nos imperii veſtri pœnitebit.

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

O R A T I O

M. FURII CAMILLI

AD MILITES

Perterritos hoſtium numero.

Pugnaturos adverſus ingentem Volſcorum, Hernicorum Latinorumque multitudinem, Romanos, ac numero hoſtium territos, Camillus tum Tribunus militum, ad pugnam magno animo capeſſendam hortatur.

1. QUæ triſtitia, milites, hæc, quæ inſolita cunctatio eſt? Hoſtem, an me, an vos ignoratis? Hoſtis eſt quid aliud, quàm perpetua materia virtutis gloriæque veſtræ? Vos contrà, me duce (ut Falerios, Veioſque raptos, & in capta patria Gallorum legiones cæſas taceam) modò trigeminæ victoriæ triplicem triumphum ex his ipſis Volſcis & Æquis & ex Etruria egiſtis. An me, quòd non Dictator vobis, ſed Tribunus ſignum dedi, non agnoſcitis ducem? Neque ego maxima imperia in vos deſidero: & vos in me nihil præter me ipſum intueri decet. Neque enim dictatura mihi unquam animos fecit, ut ne exilium quidem ademit. Iidem igitur omnes ſumus: & quum eadem omnia in hoc bellum afferamus quæ in priora attulimus, eventum eundem belli exſpecte-

mus. Simul concurreritis, quod quiſque didicit ac conſuevit, faciet. Vos vincetis, illi fugient.

ORATIO SEXTI TULLII AD DICTATOREM,

Ut militibus pugnandi copiam faciat.

C. Sulpicius Dictator adverſus Gallos cum exercitu miſſus, bellum trahebat. Eum Sextus Tullius primi pili Centurio militum nomine rogat, ut pugnæ faciat poteſtatem.

1. SCilicet, Dictator, condemnatum ſe univerſus exercitus à te ignaviæ ratus, & propè ignominiæ causâ deſtitutum ſine armis, oravit me ut ſuam cauſam apud te agerem. Equidem ſicubi loco ceſſum, ſi terga data hoſti, ſi ſigna fœdè amiſſa objici nobis poſſent, tamen hoc à te impetrari æquum cenſerem, ut nos virtute culpam noſtram corrigere, & abolere flagitii memoriam novâ gloriâ patereris. Etiam ad Alliam fuſæ legiones eandem quam per pavorem amiſerant patriam, profectæ poſtea ab Veiis, virtute recuperavere. Nobis, Deûm benignitate, felicitate tuâ Populique Romani, &

res & gloria eſt integra. Quanquam de gloria vix dicere auſim, ſi nos & hoſtes haud ſecus quàm fœminas abditos intra vallum omnibus contumeliis eludunt; & tu Imperator noſter, quod ægriùs patimur, exercitum tuum ſine animis, ſine armis, ſine manibus judicas eſſe: priùs quàm expertus nos eſſes, de nobis ita deſperaſti, ut te mancorum ac debilium ducem judicares eſſe. Quid enim aliud eſſe cauſæ credemus, cur veteranus dux, fortiſſimus bello, compreſſis, quod aiunt, manibus ſedeas? Utcunque enim ſe habeat res, te de noſtra virtute dubitaſſe videri, quàm nos de tua, verius eſt.

2. Sin autem non tuum illud, ſed publicum eſt conſilium, & conſenſus aliquis Patrum, non Gallicum bellum, nos ab urbe, à Penatibus noſtris ablegatos tenet; quæſo, ut quæ dicam, non à militibus Imperatori dicta cenſeas, ſed à plebe Patribus; quæ, ſicut vos veſtra habeatis conſilia, ſic ſe ſua habituram dicat. Quis tandem ſuccenſeat milites nos eſſe, non ſervos veſtros? ad bellum, non in exilium miſſos? ſi quis det ſignum, in aciem educat, ut viris ac Romanis dignum ſit, pugnaturos; ſi nihil armis opus ſit, otium Romæ potiùs quàm in caſtris acturos. Hæc dicta ſint Patribus. Te, Imperator, milites tui oramus, ut nobis pugnandi copiam facias. Tum vincere cupimus, tum duce te vincere; tibi lauream inſignem deferre; tecum triumphantes urbem inire, tuum ſequentes currum, Jovis optimi maximi templum gratantes ovanteſque adire.

Digitized by Google

ORATIO
LEGATORUM CAMPANORUM
IN SENATU ROMANO,
Quâ auxilium adversùs Samnites petunt.

Samnites ſocietate atque amicitiâ cum Romanis juncti, injuſta arma Sidicinis inferebant. Impares viribus Sidicini, Campanos ſocios adſciſcunt. Campani luxu fluentes ſemel & iterum vincuntur, primùm in Sidicino agro, deinde in Campania ipſa: atque intra Capuæ mœnia compulſi, Legatos Romam ad petendam amicitiam & tutelam Romanorum, mittunt, qui verbis ad perſuadendos Romanos potentiſſimis locuti ſunt.

1. POpulus nos Campanus Legatos ad vos, P. C. miſit, amicitiam in perpetuum, auxilium præſens à vobis petitum. Quam ſi ſecundis rebus noſtris petiſſemus, ſicut cœpta celeriùs, ita infirmiore vinculo contracta eſſet. Tunc enim, ut qui ex æquo nos veniſſe in amicitiam meminiſſemus, amici forſitan pariter ac nunc, ſubjecti atque obnoxii vobis minùs eſſemus. Nunc miſericordiâ veſtrâ conciliati, auxilioque in dubiis rebus defenſi, beneficium quoque ac-

ceptum colamus oportet, ne ingrati, atque omni ope divinâ humanâque indigni videamur. Neque hercule, quòd Samnites priores amici ſociique vobis facti ſunt, ad id valere arbitror, ne nos in amicitiam ſuſcipiamur: ſed ut vetuſtate & gradu honoris nos præſtent. Neque enim fœdere Samnitium, ne qua nova jungeretis fœdera, cautum eſt. Fuit quidem apud vos ſemper ſatis juſta cauſa amicitiæ, velle eum vobis amicum eſſe, qui vos appeteret.

2. Campani, etſi fortuna præſens magnificè loqui prohibet, non urbis amplitudine, non agri ubertate ulli populo, præterquam vobis, cedentes, haud parva (ut arbitror) acceſſio bonis rebus veſtris in amicitiam venimus veſtram. Æquis Volſciſque, æternis hoſtibus hujus urbis, quandocunque ſe moverint, ab tergo erimus: & quod vos pro ſalute noſtra priores feceritis, id nos pro imperio veſtro & gloria ſemper faciemus. Subactis iis gentibus, quæ inter nos voſque ſunt, quod propediem futurum ſpondet & virtus & fortuna veſtra, continens imperium uſque ad nos habebitis. Acerbum & miſerum eſt quod fateri nos fortuna noſtra cogit. Eò ventum eſt, P. C. ut aut amicorum, aut inimicorum Campani ſimus: ſi defenditis, veſtri; ſi deſeritis, Samnitium erimus. Capuam ergo, & Campaniam omnem veſtris, an Samnitium viribus accedere malitis, deliberate.

3. Omnibus quidem, Romani, veſtram miſericordiam, veſtrumque auxilium æquum eſt parere; iis tamen maximè, qui eam im-

plorantibus aliis auxilium dum ſupra vires ſuas præſtant, omnes ipſi in hanc neceſſitatem venerunt. Quanquam pugnavimus verbo pro Sidicinis, re pro nobis: quum videremus finitimum populum nefario latrocinio Samnitium peti, & ubi conflagraſſent Sidicini, ad nos trajecturum illud incendium eſſe. Nec enim nunc, quia dolent injuriam acceptam Samnites, ſed quia gaudent ſibi oblatam eſſe cauſam, oppugnatum nos veniunt. An, ſi ultio iræ hæc, & non occaſio cupiditatis explendæ eſſet, parum fuit, quòd ſemel in Sidicino agro, iterum in Campania ipſa legiones noſtras cecidere? Quæ eſt iſta tam infeſta ira, quam per duas acies fuſus ſanguis explere non potuerit? Adde huc populationem agrorum, prædas hominum atque pecudum actas, incendia villarum ac ruinas, omnia ferro ignique vaſtata. Hiſcene ira expleri non potuit? Sed cupiditas explenda eſt. Ea ad oppugnandam Capuam rapit. Aut delere urbem pulcherrimam, aut ipſi poſſidere volunt. Sed vos potiùs Romani, beneficio veſtro occupate eam, quàm illos habere per maleficium ſinatis.

4. Non loquor apud recuſantem juſta bella populum: ſed tamen ſi oſtenderitis auxilia veſtra, ne bello quidem arbitror vobis opus fore. Uſque ad nos contemtus Samnitium pervenit, ſupra non aſcendit. Itaque umbrâ veſtri auxilii, Romani, tegi poſſumus: quicquid deinde habuerimus, quicquid ipſi fuerimus, veſtrum id omne exiſtimaturi. Vobis arabitur ager Campanus, vobis Capua urbs frequentabitur: conditorum,

parentum, Deorum immortalium numero nobis eritis. Nulla colonia veſtra erit, quæ nos obſequio erga vos fideque ſuperet.

5. Annuite, P. C. nutum numenque veſtrum invictum Campanis, & jubete ſperare incolumem Capuam futuram. Quâ frequentiâ omnium generum multitudinis proſequente creditis nos illinc profectos? quàm omnia votorum lacrymarumque plena reliquiſſe? in qua nunc expectatione Senatum populumque Campanum, conjuges, liberoſque noſtros eſſe? Stare omnem multitudinem ad portas, viam hinc ferentem proſpectantes, certum habeo, quid illis nos, P. C. ſollicitis ac pendentibus animi renunciare jubeatis. Alterum reſponſum ſalutem, victoriam, lucem ac libertatem: alterum, ominari horreo quæ ferat. Proinde ut aut de veſtris futuris ſociis atque amicis, aut nuſquam ullis futuris nobis, conſulite.

RESPONSUM
CONSULIS
Præcedenti Orationi.

1. AUxilio vos, Campani, dignos cenſet Senatus: ſed ita vobiſcum amicitiam inſtitui par eſt, ne qua vetuſtior amicitia ac societas violetur. Samnites nobiſcum fœdere juncti ſunt. Itaque arma, Deos

priùs quàm homines violatura, adverſùs Samnites vobis negamus. Legatos, ſicut fas juſque eſt, ad ſocios atque amicos precatum mittemus, ne qua vobis vis fiat.

ORATIO

T. MANLII CONSULIS

AD FILIUM SUUM.

Conſulis filius provocatus ab hoſte quodam, congreditur invito Conſulum edicto. Victor exit certamine, ſpolia capta ex hoſte cæſo portans. At pater his verbis objurgatum de hac imperii dedignatione, ſecuri percuſſit.

1. QUandoquidem tu, Tite Manli, neque imperium conſulare, neque majeſtatem patriam veritus, adverſùs edictum noſtrum extra ordinem in hoſtem pugnaſti; & quantùm in te fuit, diſciplinam militarem, quâ ſtetit ad hanc diem Romana res, ſolviſti; meque in eam neceſſitatem adduxiſti, ut aut Reipub. mihi, aut mei meorumque obliviſcendum ſit: nos potiùs noſtro delicto plectemur, quàm Reſpub. tanto ſuo damno noſtra peccata luat. Triſte exemplum, ſed in poſterum ſalubre juventuti erimus. Me quidem cum ingenita charitas liberûm, tum ſpecimen iſtud virtutis, deceptum vanâ imagine decoris in te mo-

vet. Sed quum aut morte tuâ ſancienda ſint Conſulum imperia, aut impunitate in perpetuum abroganda; nec te quidem, ſi quid in te ſanguinis noſtri eſt, recuſare cenſeam, quin diſciplinam militarem culpâ tuâ prolapſam, pœnâ reſtituas. I lictor, deliga ad palum.

ORATIO
CAMILLI
AD SENATUM.

Perdomito armis Latio, Camillus ad Senatum refert, quid de Latinis ſtatuendum ſit.

1. PAtres Conſcripti, quod bello armiſque in Latio agendum fuit, id jam Deûm benignitate, ac virtute militum ad finem venit. Cæſi ad Pedum Aſturamque ſunt exercitus hoſtium: oppida Latina omnia, & Antium ex Volſcis, aut vi capta, aut recepta in deditionem, præſidiis tenentur veſtris. Reliqua conſultatio eſt, quoniam rebellando ſæpius nos ſollicitant, quonam modo perpetuâ pace quietos obtineamus. Dii immortales ita vos potentes hujus conſilii fecerunt, ut ſit Latium deinde, an non ſit, in veſtra manu poſuerint. Itaque pacem vobis, quod ad Latinos attinet, parare in perpetuum, vel ſæviendo, vel ignoſcendo,

poteſtis. Vultis crudeliter conſulere in deditos, victoſque? Licet delere omne Latium, vaſtas inde ſolitudines facere, unde ſociali egregio exercitu per multa bella magnaque ſæpe uſi eſtis. Vultis exemplo majorum augere rem Romanam, victos in civitatem accipiendo? Materia creſcendi per ſummam gloriam ſuppeditat. Certè id firmiſſimum longè imperium eſt, quo obedientes gaudent. Sed maturato opus eſt, quicquid ſtatuere placet. Tot populos inter ſpem metumque ſuſpenſos animi habetis: & veſtram itaque de eis curam quamprimùm abſolvi, & illorum animos, dum expectatione ſtupent, ſeu pœnâ, ſeu beneficio præoccupari oportet. Noſtrum enim fuit efficere, ut omnium rerum vobis ad conſulendum poteſtas eſſet: veſtrum eſt decernere quod optimum vobis Reique publicæ ſit.

Digitized by Google

ORATIO
L. LENTULI
AD CONSULES,

Ut pudendæ conditiones à Samnitibus latæ acciperentur.

Inter duos ſaltus clauſus erat Romanus exercitus ad Furculas Caudinas, & ita à Samnitibus inſeſſi, ut nulla daretur ad evadendum via. L. Lentulus, unus inter principes Legatorum, ad ſubeundam ignominiam pro ſervanda patria Conſules hortatur.

1. PAtrem meum, Conſules, ſæpe audivi memorantem, ſe in Capitolio unum non fuiſſe auctorem Senatui redimendæ auro à Gallis civitatis, quando nec foſsâ valloque ab ignaviſſimo ad opera ac muniendum hoſte clauſi eſſent: & erumpere ſi non ſine periculo magno, tamen ſine certa pernicie poſſent. Quòd ſi ut illis decurrere ex Capitolio armatis in hoſtem licuit (quo ſæpe modo obſeſſi in obſidentes eruperunt) ita nobis æquo aut iniquo loco dimicandi tantummodo cum hoſte copia eſſet; non mihi paterni animi indoles in conſilio dando deeſſet. Equidem mortem pro patria præclaram eſſe fateor: & me vel devovere pro

Populo Romano legionibuſque, vel in medios me immittere hoſtes paratus ſum. Sed hìc patriam video : hìc quidquid Romanorum legionum eſt : quæ niſi pro ſe ipſis ad mortem ruere volunt, quid habent quod morte ſuâ ſervent ? Tecta urbis, dicat aliquis, & mœnia. & eam turbam à qua urbs incolitur. Imo hercule produntur ea omnia deleto hôc exercitu, non ſervantur. Quis enim ea tuebitur ? Imbellis videlicet atque inermis multitudo ? tam hercule, quàm à Gallorum impetu defendit. An à Veiis exercitum, Camillumque ducem implorabunt ? Hìc omnes ſpes opeſque ſunt : quas ſervando, patriam ſervamus : dedendo ad necem, patriam deſerimus ac prodimus. At fœda atque ignominioſa deditio eſt. Sed ea caritas patriæ eſt, ut tam ignominiâ eam, quàm morte noſtrâ, ſi opus ſit, ſervemus. Subeatur ergo iſta, quantacunque eſt, indignitas : & pareatur neceſſitati, quam ne Dii quidem ſuperant. Ite, Conſules, redimite armis civitatem, quam auro majores veſtri redemerunt.

Digitized by Google

ORATIO
SP. POSTUMII
IN SENATU,
De pace ad Caudium facta.

Spoponderant prædeſque fuerant Conſules, aliique duces ad Caudium ſub jugo miſſi pacem Populo Romano cum Samnitibus fore. Cùm autem de pace Caudina in Senatu agitur, Poſtumius alter Conſulum qui ad Caudium imperabant, novos Conſules, maximam hac de re animi celſitatem oſtendens, alloquitur.

1. HAud ſum ignarus, Conſules, ignominiæ, non honoris causâ me primum excitatum; juſſumque dicere, non tanquam ſenatorem, ſed tanquam reum quà infelicis belli, quà ignominioſæ pacis. Ego tamen, quando neque de noxa noſtra, neque de pœna retuliſtis, omiſsâ defenſione, quæ non difficillima eſſet apud haud ignaros fortunarum humanarum, neceſſitatumque; ſententiam de eo, de quo retuliſtis, paucis peragam: quæ ſententia teſtis erit, mihine, an legionibus veſtris pepercerim, quum me ſeu turpi, ſeu neceſſariâ ſponſione obſtrinxi. Quâ tamen, quando injuſſu populi facta

eſt, non tenetur Populus Romanus: nec quidquam ex ea, præterquàm corpora noſtra debentur Samnitibus. Dedamur per Feciales, nudi vinctique: exolvamus religione populum, ſi quâ obligavimus; ne quid divini humanive obſtet, quominus juſtum piumque de integro ineatur bellum. Interea Conſules exercitum ſcribere, armare, educere placet: nec priùs ingredi hoſtium fines, quàm omnia juſta in deditionem noſtram perfecta erunt.

2. Vos, Dii immortales, precor quæſoque; ſi vobis non fuit cordi Sp. Poſtumium, T. Veturium Conſules cum Samnitibus proſperè bellum gerere; at vos ſatis habeatis, vidiſſe nos ſub jugum miſſos, vidiſſe ſponſione infami obligatos, videre nudos vinctoſque hoſtibus deditos, omnem iram hoſtium noſtris capitibus excipientes: novos Conſules legioneſque Romanas ita cum Samnite gerere bellum velitis, ut omnia ante nos Conſules bella geſta ſunt.

Digitized by Google

ORATIO SECUNDA
POSTUMII
DE EADEM PACE CAUDINA.

Cùm omnes in ſententiam Poſtumii pedibus irent, tentata pauliſper interceſſio eſt à duobus Tribunis plebis, qui hujus pacis prædes fuerant: negantibus aut illâ deditione exolvi religione Populum Romanum, aut ſe, cùm ſacroſancti eſſent, dedi violarive poſſe. Quod maximè refellit Poſtumius.

1. INterea dedite profanos nos, quos ſalvâ religione poteſtis. Dedetis deinde & iſtos ſacroſanctos, quum primùm magiſtratu abierint; ſed, ſi me audiatis, priùs quàm dedantur, hîc in comitio virgis cæſos, hanc jam ut intercalatæ pœnæ uſuram habeant. Nam quòd deditione noſtrâ negant exolvi religione populum, id iſtos magis ne dedantur, quàm quia ita ſe res habeat, dicere, quis adeo juris Fecialium expers eſt, qui ignoret? Neque ego inficias eo, P. C. tam ſponſiones, quàm fœdera ſancta eſſe apud eos homines, apud quos juxta divinas religiones fides humana colitur: ſed injuſſu populi nego quidquam ſanciri poſſe, quod populum teneat. An, ſi eâdem ſuperbiâ, quâ ſponſionem iſtam expreſſerunt no-

bis Samnites, coëgiſſent nos verba legitima dedentium urbes nuncupare, deditum Populum Romanum vos, Tribuni, diceretis? & hanc urbem, templa, delubra, fines, aquas Samnitium eſſe? Omitto deditionem, quoniam de ſponſione agitur. Quid tandem, ſi ſpopondiſſemus urbem hanc relicturum Pop. Romanum? ſi incenſurum? ſi Magiſtratus, ſi Senatum, ſi leges non habiturum? ſi ſub Regibus futurum? Dii meliora, inquis! Atqui non indignitas rerum ſponſionis vinculum levat. Si quid eſt in quod obligari populus poſſit, in omnia poteſt. Et ne illud quidem, quod quoſdam forſitan moveat, refert, Conſul, an Dictator, an Prætor ſpoponderit. Et hoc ipſi etiam Samnites judicaverunt: quibus non fuit ſatis Conſules ſpondere, ſed Legatos, Quæſtores, Tribunos militum ſpondere coëgerunt.

2. Nec à me nunc quiſquam quæſiverit, quid ita ſpoponderim: quum id nec Conſulis jus eſſet, nec illis ſpondere pacem, quæ mei non erat arbitrii, nec pro vobis, qui nihil mandaveratis, poſſem. Nihil ad Caudium, P. C. humanis conſiliis geſtum eſt. Dii immortales & veſtris & hoſtium imperatoribus mentem ademerunt: nec nos in bello ſatis cavimus; & illi malè partam victoriam malè perdiderunt: dum vix locis quibus vicerant, credunt; dum quâcunque conditione arma viris in arma natis auferre feſtinant. An, ſi ſana mens fuiſſet, difficile illis fuit, dum ſenes ab domo ad conſultandum arceſſunt, mittere Romam Legatos; cum Senatu, cum Populo de pace, fœdere

agere ? Tridui iter expeditis erat. Interea in induciis res fuiſſet, donec ab Roma Legati aut victoriam illis certam, aut pacem adferrent. Ea demum ſponſio eſſet, quam Populi juſſu ſpopondiſſemus. Sed neque vos tuliſſetis, nec nos ſpopondiſſemus: nec fas fuit alium rerum exitum eſſe, quàm ut & illi velut ſomnio lætiore, quàm quod mentes eorum capere poſſent, nequicquam eluderentur; & noſtrum exercitum eadem quæ impedierat fortuna expediret: vanam victoriam vanior irritam faceret pax: ſponſio interponeretur, quæ neminem præter ſponſorem obligaret. Quid enim vobiſcum, P. C. quid cum Populo Romano actum eſt ? quis vos appellare poteſt ? quis ſe à vobis dicere deceptum ? Hoſtis ? an civis ? Hoſti nihil ſpopondiſtis: civem neminem ſpondere pro vobis juſſiſtis. Nihil ergo vobis nec nobiſcum eſt, quibus nihil mandaſtis; nec cum Samnitibus, cum quibus nihil egiſtis. Samnitibus ſponſores nos ſumus, rei ſatis locupletes in id quod noſtrum eſt, in id quod præſtare poſſumus, corpora noſtra & animos. In hæc ſæviant, in hæc ferrum, in hæc iras acuant. Quod ad Tribunos plebis attinet, conſulite utrùm præſens deditio eorum fieri poſſit, an in die differatur. Nos interim, T. Veturi, voſque cæteri, vilia hæc capita luendæ ſponſionis feramus, & noſtro ſupplicio liberemus Romana arma.

Digitized by Google

ORATIO C. PONTII, SAMNITIUM IMPERATORIS,

Quâ fraude Romanos arguit.

Poſtumii Oratio perſuaſit omnes, & Tribunos ipſos. Sponſores igitur omnes deduntur Samnitibus per Fecialem. Huic, dum mandata apud Samnitium Imperatorem peragit, Poſtumius genu femur, quantâ maximè poterat vi, perculit; & clarâ voce ait Samnitem ſe civem eſſe; illum Legatum Fecialem à ſe contra jus gentium violatum: eò juſtiùs Romanos bellum geſturos. Pontius hanc agendi rationem vehementer incuſat, hujus iniquitatem demonſtrans.

1. NEc ego iſtam deditionem accipiam, nec Samnites ratam habebunt. Quin tu, Sp. Poſtumi, ſi Deos eſſe cenſes, aut omnia irrita facis, aut pacto ſtas? Samniti populo omnes, quos in poteſtate habuit, aut pro iis pax debetur. Sed quid ego te appello, qui te captum victori cum qua potes fide reſtituis? Populum Romanum appello, quem ſi ſponſionis ad Furculas Caudinas factæ pœnitet, reſtituat legiones intra ſaltum quo ſeptæ fuerunt. Nemo quemquam deceperit, omnia pro infecto ſint: recipiant

arma quæ per pactionem tradiderunt : redeant in caſtra ſua. Quidquid pridie habuerunt, quàm in colloquium eſt ventum, habeant. Tum bellum & fortia conſilia placeant : tunc ſponſio & pax repudietur. Eâ fortunâ, iis locis, quæ ante pacis mentionem habuimus, geramus bellum : nec Pop. Romanus Conſulum ſponſionem, nec nos fidem Populi Romani accuſemus. Nunquamne cauſa deficiet, cur victi pacto non ſtetis ? Obſides Porſenæ dediſtis ; furto eos ſubduxiſtis. Auro civitatem à Gallis redemiſtis ; inter accipiendum aurum cæſi ſunt. Pacem nobiſcum pepigiſtis, ut legiones vobis captas reſtitueremus : eam pacem irritam facitis : & ſemper aliquam fraudi ſpeciem juris imponitis.

2. Non probat Pop. Romanus ignominioſâ pace legiones ſervatas ? Pacem ſibi habeat : legiones captas victori reſtituat. Hoc fide, hoc fœderibus, hoc fecialibus cærimoniis dignum erat. Ut tu quidem quod petiſti, per pactionem habeas, tot cives incolumes : ego pacem, quam hoſti tibi remittendo pactus ſum, non habeam : hoc tu, A. Corneli ; hoc vos, Feciales, juris gentibus dicitis ? Ego verò iſtos quos dedi ſimulatis, nec accipio, nec dedi arbitror, nec moror quominus in civitatem obligatam ſponſione commiſsâ, iratis omnibus Diis, quorum eluditur numen, redeant. Gerite bellum, quando S. Poſtumius modò legatum Fecialem genu perculit. Ita Dii credent Samnitem civem Poſtumium, non civem Romanum eſſe, & à Samnite legatum

Romanum violatum: eò vobis juſtum in nos factum eſſe bellum. Hæc ludibria religionum non pudere in lucem proferre, & vix pueris dignas ambages ſenes ac conſulares fallendæ fidei exquirere? I, lictor, deme vincla Romanis: moratus ſit nemo, quominus ubi viſum fuerit, abeant.

ORATIO
HANNONIS
AD CARTHAGINIENSES
Contra Annibalem.

Saguntinorum urbem, licèt fœdere junctam Romanis Annibal oppugnabat. Romani legatos Carthaginem mittunt, ad ducem ipſum in pœnam rupti fœderis depoſcendum. Hanno factionis Annibali infenſæ princeps, Romanorum poſtulationi maximoperè ſubſervit.

1. PEr Deos fœderum arbitros ac teſtes monuiſſe, prædixiſſe ſe ne Amilcaris progeniem ad exercitus mitterent. Non manes, non ſtirpem ejus conquieſcere viri: nec unquam donec ſanguinis nominiſque Barcini quidquam ſuperſit, quietura Romana fœdera. Juvenem flagrantem cupidine regni, viamque unam ad id cernentem, ſi ex bellis bella ſerendo, ſuccinctus armis legioni-

buſque vivat, velut materiam igni præbentes, ad exercitus miſiſtis. Aluiſtis ergo hoc incendium quo nunc ardetis. Saguntum veſtri circumſident exercitus, unde arcentur fœdere: mox Carthaginem circumſidebunt Romanæ legiones, ducibus iiſdem Diis, per quos, priore bello rupta fœdera ſunt ulti.

2. Utrùm hoſtem, an vos, an fortunam utriuſque populi ignoratis? Legatos à ſociis & pro ſociis venientes bonus imperator veſter in caſtra non admiſit: jus gentium ſuſtulit. Hi tamen unde ne hoſtium quidem legati arcentur, pulſi, ad vos veniunt: res ex fœdere repetunt. Publica fraus abſit: auctorem culpæ & reum criminis depoſcunt. Quò leniùs agunt, ſegniùs incipiunt; eò quum cœperint, vereor ne perſeverantiùs ſæviant. Ægates inſulas, Erycemque ante oculos proponite; quæ terra marique per quatuor & viginti annos paſſi ſitis. Nec puer hic dux erat, ſed pater ipſe Amilcar; Mars alter, ut iſti volunt. Sed Tarento tum in Italia non abſtinnueramus ex fœdere: ſicut nunc Sagunto non abſtinemus. Vicerunt ergo Dii homineſque, & id de quo verbis ambigebatur, uter populus fœdus rupiſſet; eventus belli, velut æquus judex, unde jus ſtabat, ei victoriam dedit.

3. Carthagini nunc Annibal vineas turreſque admovet: Carthaginis mœnia quatit ariete. Sagunti ruinæ (falſus utinam vates ſim) noſtris capitibus incident: ſuſceptumque cum Saguntinis bellum, habendum cum Romanis eſt. Dedemus ergo Annibalem? di-

cet aliquis. Scio meam levem eſſe in eo auctoritatem, propter paternas inimicitias: ſed & Amilcarem eò periiſſe lætatus ſum, quòd ſi ille viveret, bellum jam cum Romanis haberemus: & hunc juvenem, tanquam furiam facemque hujus belli, odi ac deteſtor. Nec dedendum ſolùm, id piaculum rupti fœderis, ſed, ſi nemo depoſcat, devehendum in ultimas maris terrarumque oras, ablegandumque eò, unde nec ad nos nomen famaque ejus accedere, nec ſolicitare quietæ civitatis ſtatum poſſit. Ego ita cenſeo, legatos extemplo Romam mittendos, qui ſenatui ſatisfaciant: alios, qui Annibali nuntient ut exercitum ab Sagunto abducat, ipſumque Annibalem ex fœdere Romanis dedant: tertiam legationem ad res Saguntinis reddendas decerno.

ORATIO

ORATIO
ALORCI HISPANI
AD SAGUNTINOS,

Quâ pacis conditiones quas Annibal ferebat, exponit.

Irrita fuit Hannonis oratio. Cùm igitur Annibal nihilo ſegniùs Saguntum oppugnaret, jamque res in ſummam deſperationem adducta eſſet, Alcon Saguntinus precibus aliquid moturum ſperans, ad Pœnum Imperatorem venit. Verùm ubi conditiones triſtes ferebantur, non auſus eſt redire ad ſuos, nec ſub conditionibus his de pace agere. Alorcus tamen Hiſpanus, Annibalis miles, cæterùm publicè Saguntinis amicus atque hoſpes, Saguntum intrat, pacis leges exponit; ſuadet ut eas accipiant, ne funditus pereant.

1. SI civis veſter Alcon, ſicut ad pacem petendam ad Annibalem venit, ita pacis conditiones ab Annibale ad vos retuliſſet, ſupervacaneum hoc mihi fuiſſet iter, quo nec orator Annibalis, nec transfuga ad vos veniſſem. Quum verò ille, aut veſtrâ, aut ſuâ culpâ manſerit apud hoſtem, ſi metum ſimulavit, ſuâ; veſtrâ, ſi periculum

eſt apud vos vera referentibus : ego, ne ignoraretis eſſe aliquas & ſalutis & pacis vobis conditiones, pro vetuſto hoſpitio quod mihi vobiſcum eſt, ad vos veni. Veſtrâ autem causâ me, nec ullius alterius loqui, quæ loquor apud vos, vel ea fides ſit, quòd neque dum veſtris viribus reſtitiſtis, neque dum auxilia à Romanis ſperaſtis, pacis unquam apud vos mentionem feci. Poſtquam nec à Romanis vobis ulla ſpes eſt, nec veſtra jam aut arma vos, aut mœnia ſatis defendunt, pacem affero ad vos magis neceſſariam quàm æquam : cujus ita aliqua ſpes eſt, ſi eam, quemadmodum ut victor fert Annibal, ſic vos, ut victi audiatis : ſi non id quod amittitur, in damno, (quum omnia victoris ſint) ſed quicquid relinquitur, pro munere habituri eſtis. Urbem vobis, quam ex magna jam parte dirutam, captam ferè totam habet, adimit : agros relinquit ; locum aſſignaturus in quo novum oppidum ædificetis. Aurum argentumque omne, publicum privatumque ad ſe jubet deferri : conjugum, veſtraque corpora, ac liberorum veſtrorum ſervat inviolata, ſi inermes cum binis veſtimentis velitis à Sagunto exire. Hæc victor hoſtis imperat. Hæc quanquam ſint gravia atque acerba, fortuna veſtra vobis ſuadet. Equidem haud deſpero, quum omnium poteſtas ei à vobis facta ſit, aliquid ex his rebus remiſſurum. Sed hæc patienda cenſeo potiùs, quàm trucidari corpora veſtra, rapi trahique ante ora veſtra conjuges ac liberos belli jure ſinatis.

Digitized by Google

ORATIO

ANNIBALIS

AD SUOS MILITES.

Annibal ſuperatis Alpibus, militum animos ſpectaculo incitare cupiens, captivos aliquot inter ſe depugnare juſſit, libertate victori propoſitâ. Dum dimicarent, is habitus animorum inter ſpectantes Pœnos vulgò erat, ut non vincentium magis, quàm bene morientium fortuna laudaretur. Tum Annibal, advocatâ concione, ita locutus fertur.

I. SI quem animum in alienæ ſortis exemplo paulò antè habuiſtis, eundem mox in æſtimanda fortuna veſtra habueritis; vicimus, milites. Neque enim ſpectaculum modò illud, ſed quædam veluti imago veſtræ conditionis erat. Ac neſcio an majora vincula, majoreſque neceſſitates vobis, quàm captivis veſtris fortuna circumdederit. Dextrâ lævâque duo maria claudunt; nullam, ne ad effugium quidem, navem habentibus: circà Padus amnis major ac violentior Rhodano, à tergo Alpes urgent, vix integris vobis ac vigentibus tranſitæ. Hìc vincendum aut moriendum, milites, eſt, ubi primùm hoſti occurriſtis. Et eadem for-

tuna quæ neceſſitatem pugnandi impoſuit, præmia vobis ea victoribus proponit, quibus ampliora homines ne à Diis quidem immortalibus optare ſolent. Si Siciliam tantùm ac Sardiniam parentibus noſtris ereptas noſtrâ virtute recuperaturi eſſemus, ſatis tamen ampla pretia eſſent. Quïcquid Romani tot triumphis partum congeſtumque poſſident, id omne veſtrum cum ipſis dominis futurum eſt. In hanc tam opimam mercedem agite: cum Diis bene juvantibus arma capite. Satis adhuc in Luſitaniæ Celtiberiæque montibus pecora conſectando, nullum emolumentum tot laborum periculorumque veſtrorum vidiſtis. Tempus eſt jam opulenta vos ac ditia ſtipendia facere, & magna operæ pretia mereri; tantùm itineris per tot montes fluminaque, & tot armatas gentes emenſos. Hìc vobis terminum laborum fortuna dedit: hìc dignam mercedem emeritis ſtipendiis dabit. Nec quàm magni nominis bellum eſt, tam difficilem exiſtimaritis victoriam fore. Sæpe & contemtus hoſtis cruentum certamen edidit, & inclyti populi Regeſque perlevi momento victi ſunt. Nam demto hôc uno fulgore nominis Romani, quid eſt, cur illi vobis comparandi ſint? Ut viginti annorum militiam veſtram cum illa virtute, cum illa fortuna taceam; ab Herculis columnis, ab Oceano, terminiſque ultimis terrarum, per tot ferociſſimos Hiſpaniæ & Galliæ populos, vincentes huc perveniſtis. Pugnabitis cum exercitu tyrone, hâc ipsâ æſtate cæſo, victo, circumſeſſo à Gallis, ignoto adhuc duci ſuo, ignoranti-

que ducem. An me, in prætorio patris, clariſſimi Imperatoris, propè natum, certè eductum, domitorem Hiſpaniæ Galliæque, victorem eundem non Alpinarum modò gentium, ſed ipſarum, quod multò majus eſt, Alpium, cum ſemeſtri hoc conferam duce, deſertore exercitûs ſui? Cui ſi quis demtis ſignis Pœnos Romanoſque hodie oſtendat, ignoraturum certum habeo, utrius exercitûs ſit Conſul.

2. Non ego illud parvi æſtimo, milites, quòd nemo veſtrûm eſt, cujus non ante oculos ipſe ſæpe militare aliquod ediderim facinus; cui non idem ego virtutis ſpectator ac teſtis, notata temporibus lociſque referre ſua poſſim decora. Cum laudatis à me millies donatiſque, alumnus priùs omnium veſtrûm, quàm Imperator, procedam acie adverſùs ignotos inter ſe, ignoranteſque. Quòcumque circumtuli oculos, plena omnia video animorum ac roboris: veteranum peditem; generoſiſſimarum gentium equites frænatos & infrænatos; vos ſocios fideliſſimos fortiſſimoſque; vos, Carthaginienſes, tum ob patriam, tum ob iram juſtiſſimam pugnaturos. Inferimus bellum, infeſtiſque ſignis deſcendimus in Italiam; tantò audaciùs fortiùſque pugnaturi, quantò major ſpes majorque eſt animus inferentis vim, quàm arcentis. Accendit præterea animos & ſtimulat dolor, injuria, indignitas. Ad ſupplicium depopoſcerunt me ducem primùm, deinde vos omnes, qui Saguntum oppugnaſſetis: deditos, ultimis cruciatibus affecturi fuerunt. Crudeliſſima ac ſuperbiſſima gens, ſua

omnia ſuique arbitrii facit: cum quibus bellum, cum quibus pacem habeamus, ſe modum imponere æquum cenſet: circumſcribit includitque nos terminis montium fluminumque, quos ne excedamus: neque eos, quos ſtatuit, terminos obſervat. Ne tranſieris Iberum: ne quid rei tibi ſit cum Saguntinis. Ad Iberum eſt Saguntum: nuſquam te veſtigio moveris. Parum eſt, quòd veterrimas provincias meas Siciliam & Sardiniam adimis: etiam Hiſpanias? & inde ceſſero, in Africam tranſcendes. Tranſcendes autem dico? duos Conſules hujus anni, unum in Africam, alterum in Hiſpaniam miſerunt. Nihil uſquam nobis relictum eſt, niſi quod armis vindicaverimus. Illis timidis & ignavis licet eſſe, qui reſpectum habent, quos ſuus ager, ſua terra, per tuta ac pacata itinera fugientes accipient: nobis neceſſe eſt fortibus viris eſſe, & omnibus inter victoriam mortemve certâ deſperatione abruptis, aut vincere, aut, ſi fortuna dubitabit, in prælio potiùs, quàm in fuga mortem oppetere. Si hoc bene fixum omnibus deſtinatumque in animo eſt; iterum dicam, viciſtis: nullum incitamentum ad vincendum homini à Diis immortalibus acrius datum eſt.

ORATIO
M. MINUCII RUFI,
MAGISTRI EQUITUM,
IN FABIUM DICTATOREM.

Poſt priores Annibalis victorias, Q. Fabius Maximus Dictator creatus alio modo bellum gerere ſtatuit. Itaque per loca alta agmen ducebat, modico ab hoſte intervallo, ut neque omitteret eum, neque congrederetur. Colonorum Sinueſſæ tecta Annibal urebat, nec ulla erat à Fabio mentio pugnæ. Tum M. Minucius Rufus Magiſter equitum erat, ferox rapiduſque in conſiliis, ac linguis immodicus. Is Dictatoris cunctationem omnibus in locis incuſabat.

1. SPectatumne huc, ut rem fruendam oculis, ſociorum cædes & incendia venimus? nec ſi nullius alterius nos, ne civium quidem horum pudet, quos Sinueſſam colonos patres noſtri miſerunt, ut ab Samnite hoſte tuta hæc ora eſſet: quam nunc non vicinus Samnis urit, ſed Pœnus advena, ab extremis orbis terrarum terminis, noſtrâ cunctatione & ſocordiâ jam huc progreſſus? Tantùm (prô!) degeneramus à parentibus noſtris, ut præter quam oram illi

Punicas vagari claſſes, dedecus eſſe Imperii ſui duxerint, eam nos nunc plenam hoſtium Numidarumque ac Maurorum jam factam videamus? Qui modò Saguntum oppugnari indignando, non homines tantùm, ſed fœdera & Deos ciebamus, tendentem ad mœnia Romanæ coloniæ Annibalem lenti ſpectamus? Fumus ex incendiis villarum agrorumque in oculos atque ora venit: ſtrepunt aures clamoribus plorantium ſociorum, ſæpius nos, quàm Deorum invocantium opem. Nos hic pecorum modo per æſtivos ſaltus devioſque calles exercitum ducimus, conditi nubibus ſylviſque. Si hôc modo peragrando cacumina ſaltuſque Furius recipere à Gallis urbem voluiſſet, quo hic novus Camillus, nobis Dictator unicus in rebus affectis quæſitus, Italiam ab Annibale recuperare parat, Gallorum Roma eſſet: quam vereor ne, ſic cunctantibus nobis, Annibali ac Pœnis toties ſervaverint majores noſtri. Sed vir, ac verè Romanus, quo die Dictatorem eum ex auctoritate Patrum juſſuque Populi dictum, Veios allatum eſt, quum eſſet ſatis altum Janiculum, ubi ſedens proſpectaret hoſtem, deſcendit in æquum; atque illo ipſo die media in urbe, quâ nunc buſta Gallica ſunt, & poſtero die, citra Gabios, cecidit Gallorum legiones. Quid? poſt multos annos, quum ad Furculas Caudinas ab Samnite hoſte ſub jugum miſſi ſumus; utrùm tandem L. Papirius Curſor, juga Samnii perluſtrando, an Luceriam premendo obſidendoque, & laceſſendo victorem hoſtem, depulſum ab Romanis cervicibus jugum ſu-

perbo Samniti impoſuit? Modò Conſuli Lutatio quæ alia res, quàm celeritas, victoriam dedit? quòd poſtero die quàm hoſtem vidit, claſſem gravem commeatibus, impeditam ſuomet ipſam inſtrumento atque apparatu, oppreſſit. Stultitia eſt, ſedendo aut votis debellari credere poſſe: armari copias oportet, deducendas in æquum, ut vir cum viro congrediaris. Audendo atque agendo res Romana crevit, non his ſegnibus conſiliis, quæ timidi cauta vocant.

ORATIO
MINUCII
MAGISTRI EQUITUM,
Quâ ſuos ad conjungenda cum Fabio caſtra adhortatur.

Minucii cunctationem Fabii incuſantis, jus ipſius ac Dictatoris æquatum fuit. Acceptâ parte copiarum, & conſerto certamine, præcipitavit in inſidias. Minucius è periculo, Fabii beneficio, ereptus, convocatis militibus, errorem agnoſcit, & eos ſic alloquitur.

1. SÆpe ego audivi, milites, eum primum eſſe virum, qui ipſe conſulat quid in rem ſit; ſecundum, eum qui bene

monenti obediat : qui nec ipſe conſulere ; nec alteri parere ſciat, eum extremi ingenii eſſe. Nobis quoniam prima animi ingeniique negata ſors eſt, ſecundam ac mediam teneamus : & , dum imperare diſcimus, parere prudenti in animum inducamus. Caſtra cum Fabio jungamus : ad prætorium ejus ſigna quum tulerimus, ubi ego eum parentem appellavero, quod beneficio ejus erga nos ac majeſtate ejus dignum eſt ; vos milites, eos, quorum vos modò arma dextræque texerunt, patronos ſalutabitis : & , ſi nihil aliud, gratorum certè nobis animorum gloriam dies hæc dederit.

Digitized by Google

ORATIO

FABII MAXIMI

AD ÆMILIUM,

De ratione pugnandi cum Annibale.

C. Terentius Varro Conſul jactabat, ſe, quo primum die vidiſſet hoſtem, cum eo congreſſurum. Longè alia mens erat L. Æmilio Paulo ipſius collegæ; apparebatque eum ſuâ ſponte tuta celeribus conſiliis præpoſiturum: & quò id conſtantiùs perſeveraret, Q. Fabius Maximus ſic eum proficiſcentem allocutus fertur.

1. SI aut collegam (id quod mallem) tuî ſimilem, Luci Æmili, haberes, aut collegæ tui ſimilis eſſes, ſupervacanea eſſet oratio mea. Nam & duo boni Conſules, etiam me indicente, omnia è Republ. fide veſtrâ faceretis; & mali, nec mea verba auribus veſtris, nec conſilia animis acciperetis. Nunc & collegam tuum, & te talem virum intuenti mihi, tecum omnis oratio eſt; quem video nequicquam & virum bonum, & civem fore, ſi alterâ parte claudicet Reſpub. Malis conſiliis idem ac bonis juris & poteſtatis erit. Erras enim, L. Paule, ſi tibi minus certaminis cum C. Terentio, quàm cum Annibale futurum cen-

ſes. Neſcio an infeſtior hic adverſarius, quàm ille hoſtis maneat: cum illo in acie tantùm, cum hoc omnibus locis ac temporibus certaturus es: & adversùm Annibalem legioneſque ejus, tuis equitibus ac peditibus pugnandum tibi eſt; Varro dux, tuis militibus te eſt oppugnaturus. Ominis etiam tibi causâ abſit C. Flaminii memoria. Tamen ille Conſul demum, & in provincia, & ad exercitum cœpit furere: hic priùs quàm peteret conſulatum, deinde in petendo conſulatu, nunc quoque Conſul, priùs quàm caſtra videat, aut hoſtem, inſanit. Et qui tantas jam nunc procellas, prælia atque acies jactando inter togatos ciet, quid inter armatam juventutem cenſes facturum, & ubi extemplo verba res ſequitur? Atqui ſi hic, quod facturum ſe denunciat, extemplo pugnaverit; aut ego rem militarem, belli hoc genus, hoſtem hunc ignoro, aut nobilior alius Thraſymeno locus noſtris cladibus erit.

2. Nec gloriandi tempus adverſùs unum eſt; ut ego contemnendo potiùs quàm appetendo gloriam, modum exceſſerim. Sed ita res habet: una ratio belli gerendi adverſùs Annibalem eſt, quâ ego geſſi. Nec eventus modò hoc docet; ſtultorum iſte magiſter eſt; ſed eadem ratio quæ fuit, futuraque, donec eædem res manebunt, immutabilis eſt. In Italia bellum gerimus, in ſede ac ſolo noſtro; omnia circà plena civium ac ſociorum ſunt; armis, viris, equis, commeatibus juvant, juvabuntque: id jam fidei documentum in adverſis rebus noſtris dede-

runt: meliores, prudentiores, conſtantiores nos tempus dieſque facit. Annibal contrà, in aliena, in hoſtili eſt terra, inter omnia inimica infeſtaque; procul ab domo, procul à patria; neque illi terrâ, neque mari eſt pax; nullæ eum urbes accipiunt, nulla mœnia; nihil uſquam ſuî videt; in diem rapto vivit; partem vix tertiam exercitûs ejus habet, quem Iberum amnem trajecit; plures fames, quàm ferrum abſumſit; nec his paucis jam victum ſuppeditat. Dubitas ergo, quin eum ſedendo ſuperaturi ſimus, qui ſeneſcat in dies, non commeatus, non ſupplementum, non pecuniam habeat? Quamdiu pro Geronii, caſtelli Apuliæ inopis, tanquam pro Carthaginis mœnibus? Sed ne adverſùs te quidem ego gloriabor. C. Servilius atque Atilius, proximi Conſules, vide quemadmodum eum ludificati ſint. Hæc una ſalutis eſt via, L. Paule, quam difficilem infeſtamque cives ſibi magis quàm hoſtes facient. Idem enim tui, quod hoſtium milites, volent: idem Varro Conſul Romanus, quod Annibal Pœnus Imperator cupiet. Duobus ducibus unus reſiſtas oportet: reſiſtes autem, adverſùs famam rumoreſque hominum ſi ſatis firmus ſteteris: ſi te neque collegæ vana gloria, neque tua falſa infamia moverit. Veritatem laborare nimis ſæpe aiunt, extingui nunquam. Gloriam qui ſpreverit, veram habebit. Sine timidum pro cauto, tardum pro conſiderato, imbellem pro perito belli vocent: malo te ſapiens hoſtis metuat, quàm ſtulti cives laudent. Omnia audentem contemnet Annibal: nil

temerè agentem metuet. Nec ego, ut nil agatur, moneo; ſed ut agentem te ratio ducat, non fortuna: tuæ poteſtatis ſemper, tuaque omnia ſint: armatus intentuſque ſis: neque occaſioni tuæ deſis, neque ſuam occaſionem hoſti des. Omnia non properanti clara, certaque erunt. Feſtinatio improvida eſt, & cæca.

ORATIO

PACUVII CALAVII

Filium à facinore dehortantis.

Campani, annitente maximè Pacuvio, ad Annibalem defecerant, & eum Capuæ exceperant. Perolla, filius Pacuvii, flagrans ſtudio erga rem Romanam, Imperatorem Pœnum, qui eum unà cum Pacuvio & alteris duobus Campanis cenæ adhibuerat, interficere decrevit. Quod conjectum à patre, hic filium à propoſito hâc firmiſſima & æquiſſimâ oratione abſterruit.

1. PEr ego te, fili, quæcunque jura liberos jungunt parentibus, precor quæſoque, ne ante oculos patris facere & pati omnia infanda velis. Paucæ horæ ſunt, intra quas jurantes per quidquid Deorum eſt, dextræ dextras jungentes, fidem ob-

ſtrinximus, ut ſacratas fide manus, digreſſi ab colloquio, extemplo in eum armaremus? Surgis ab hoſpitali menſa, ad quam tertius Campanorum adhibitus ab Annibale es, ut eam ipſam menſam cruentares hoſpitis ſanguine? Annibalem pater filio meo potui placare, filium Annibali non poſſum? Sed ſi nihil ſancti, non fides, non religio, non pietas; audeantur infanda, ſi non perniciem nobis cum ſcelere afferunt. Unus agreſſurus es Annibalem? Quid illa turba tot liberorum ſervorumque? quid in unum intenti omnium oculi? quid tot dextræ? torpeſcentne in amentia illa? Vultum ipſius Annibalis, quem armati exercitus ſuſtinere nequeunt, quem horret populus Romanus, tu ſuſtinebis? Et, alia auxilia deſint, meipſum ferire, corpus meum opponentem pro corpore Annibalis, ſuſtinebis? Atqui per meum pectus petendus ille tibi, transfigenduſque eſt. Deterreri hìc ſine te potiùs, quam illic vinci. Valeant preces apud te meæ, ſicut pro te hodie valuerunt.

ORATIO
HANNONIS HIMILCONI
Reſpondentis.

Nuncius victoriæ ad Cannas Carthaginem venerat Mago Annibalis frater. Is, quum ei Senatus datus eſſet, res ab initio belli in Italia à fratre geſtas expoſuit: poſtulavit ut mitteretur ſupplementum Annibali, & frumentum, & in ſtipendium pecunia. Tum Himilco, vir factionis Barcinæ, Hannonem increpavit de odio ejus in Annibalem, & amore pacis. Sic Hanno reſpondit.

1. TAcuiſſem hodie, P. C. ne quid in communi omnium gaudio, minùs lætum quod eſſet vobis, loquerer. Nunc interrogante Senatore, pœniteatne me adhuc ſuſcepti adversùs Romanos belli; ſi reticeam, aut ſuperbus aut obnoxius videar: quorum alterum eſt hominis alienæ libertatis obliti, alterum, ſuæ. Reſpondeam igitur Himilconi, non deſiſſe pœnitere me belli, neque deſiturum antè invictum noſtrum Imperatorem incuſare, quàm finitum aliquâ tolerabili conditione bellum videro: nec mihi pacis antiquæ deſiderium ulla alia res, quàm pax nova finiet. Itaque iſta quæ modò

Mago jactavit, Himilconi cæteriſque Annibalis ſatellitibus jam læta ſunt; mihi poſſunt læta eſſe, quia res bello bene geſtæ, ſi volumus fortunâ uti, pacem nobis æquiorem dabunt. Nam ſi prætermittimus hoc tempus, quo magis dare quàm accipere poſſumus videri pacem, vereor ne hæc quoque lætitia luxuriet nobis, ac vana evadat. Quæ tamen nunc quoque qualis eſt? Occidi exercitus hoſtium: mittite milites mihi. Quid aliud rogares ſi eſſes victus? Hoſtium cepi bina caſtra, prædæ videlicet plena & commeatuum: frumentum & pecuniam date. Quid aliud, ſi ſpoliatus, ſi exutus caſtris eſſes, peteres? Et ne omnia ipſe mirer; (mihi quoque enim, quoniam reſpondi Himilconi, interrogare jus faſque eſt) velim ſeu Himilco, ſeu Mago reſpondeat: quum ad internecionem Romani Imperii pugnatum ad Cannas ſit, conſtetque in defectione totam Italiam eſſe; primùm ecquis Latini nominis populus defecerit ad nos? deinde ecquis homo ex quinque & triginta tribubus, ad Annibalem transfugerit? *Quum utrumque Mago negaſſet*: Hoſtium quidem ergo, *inquit*, nimis adhuc multùm ſupereſt: ſed multitudo ea quid animorum, quidve ſpei habeat, ſcire velim. *Quum, id neſcire, Mago diceret*: Nihil facilius ſcitu eſt, *inquit*. Ecquos Legatos ad Annibalem Romani miſerunt de pace? ecquam denique mentionem pacis Romæ factam eſſe, allatum ad vos eſt? *Quum id quoque negaſſet*: Bellum igitur, *inquit*, tam integrum habemus, quàm habuimus, quâ die Annibal in Italiam eſt tranſgreſſus.

2. Quàm varia victoria priore Punico bello fuerit, plerique qui meminerimus, ſuperſumus. Nunquam terrâ marique magis proſperæ res noſtræ viſæ ſunt, quàm ante Conſules C. Lutatium, & A. Poſtumium fuerunt. Lutatio & Poſtumio Conſulibus, devicti ad Ægates inſulas ſumus. Quòd ſi (id quod Dii omen avertant) nunc quoque fortuna aliquid variaverit; tum pacem ſperatis quum vincemur, quam nunc quum vincimus, dat nemo? Ego, ſi quis de pace conſulet, ſeu deferenda hoſtibus, ſeu accipienda, habeo quid ſententiæ dicam: ſi de iis quæ Mago poſtulat, refertis; nec victoribus mitti attinere puto; & fruſtrantibus nos falsâ atque inani victoriâ, multò minùs cenſeo mittenda eſſe.

Digitized by Google

ORATIO
Q. FABII MAXIMI
AD POPULUM,
De deligendis Conſulibus.

Annibal ſtabat in Italia. Fabio comitia Conſulibus creandis habente, prærogativa centuria M. Æmilium Regillum, & T. Otacilium Conſules dicebat. His conſulatum tali tempore mandari, Fabius non eſſe è Republica cenſebat. Itaque, ſilentio facto, tali oratione eſt uſus.

1. SI aut pacem in Italia, aut bellum cum eo hoſte haberemus, in quo negligentiæ aut errori locus eſſet; qui veſtris ſtudiis, quæ in campum ad mandandos, quibus velitis, honores affertis, moram ullam offerret, is mihi parum meminiſſe videretur veſtræ libertatis. Sed quum in hoc bello, in hoc hoſte, nunquam ab ullo duce ſine ingenti noſtra clade erratum ſit, eâdem vos curâ, quâ in aciem armati deſcenditis, inire ſuffragium ad creandos Conſules decet, & ſibi ſic quemque dicere; Annibali Imperatori parem Conſulem nomino. Hôc anno ad Capuam Jubellio Taureæ Campano ſummo Equiti provocanti, ſummus Romanus Eques Aſellus Claudius eſt

oppoſitus. Adversùs Gallum quondam provocantem in ponte Anienis, T. Manlium, fidentem & animo & viribus, miſêre majores noſtri. Ob eandem cauſam haud multis annis pòſt fuiſſe non negaverim, cur M. Valerio non diffideretur, adverſùs ſimiliter provocantem arma capienti Gallum ad certamen. Quemadmodum pedites equiteſque optamus, ut validiores, ſi minùs, ut pares hoſti habeamus; ita duci hoſtium parem Imperatorem quæramus. Quum, qui eſt ſummus in civitate dux, eum legerimus; tamen repentè lectus, in annum creatus, adversùs veterem ac perpetuum Imperatorem comparabitur, nullis neque temporis, neque juris incluſum anguſtiis, quominùs ita omnia gerat adminiſtretque, ut tempora poſtulabunt belli. Nobis autem in apparatu ipſo, ac tantùm inchoantibus res, annus circumagitur.

2. Quoniam quales viros creare vos Conſules deceat, ſatis eſt dictum; reſtet ut pauca de eis, in quos prærogativæ favor inclinavit, dicam. M. Æmilius Regillus Flamen eſt Quirinalis, quem neque mittere à ſacris, neque retinere poſſumus, ut non Deûm aut belli deſeramus curam. Otacilius, ſororis meæ filiam uxorem, atque ex ea liberos habet. Cæterùm non ea veſtra in me majoreſque meos merita ſunt, ut non potiorem privatis neceſſitudinibus Rempub. habeam. Quilibet nautarum vectorumque tranquillo mari gubernare poteſt: ubi ſæva orta tempeſtas eſt, ac turbato mari rapitur vento navis, tum viro & gubernatore opus eſt. Non tranquillo navigamus, ſed jam ali-

Digitized by Google

quot procellis ſubmerſi penè ſumus. Itaque quis ad gubernacula ſedeat, ſummâ curâ providendum ac præcavendum vobis eſt. In minore te experti, T. Otacili, re ſumus. Haud ſanè, cur ad majora tibi fidamus, documenti quicquam dediſti. Claſſem hôc anno, cui tu præfuiſti, trium rerum causâ paravimus: ut Africæ oram popularetur; ut tuta nobis Italiæ litora eſſent; ante omnia, ne ſupplementum cum ſtipendio commeatuque ab Carthagine Annibali tranſportaretur. Create Conſulem T. Otacilium, non dico ſi omnia hæc, ſed ſi aliquid eorum Reipub. præſtitit. Sin autem, te claſſem obtinente, etiam vel ut pacato mari quælibet Annibali tuta atque integra ab domo venerunt; ſi ora Italiæ infeſtior hôc anno, quàm Africæ fuit; quid dicere potes, cur te potiſſimùm ducem Annibali hoſti opponamus? Si Conſul eſſes, Dictatorem dicendum exemplo majorum noſtrorum cenſeremus. Nec tu id indignari poſſes, aliquem in civitate Romana meliorem bello haberi, quàm te. Magis nullius intereſt, quàm tua, T. Otacili, non imponi cervicibus tuis onus, ſub quo concidas. Ego magnopere ſuadeo, eodem animo, quo, ſi ſtantibus vobis in aciem armatis repentè deligendi duo Imperatores eſſent, quorum ductu, atque auſpicio dimicaretis, hodie quoque Conſules creetis: quibus ſacramento liberi veſtri dicant, ad quorum edictum conveniant, ſub quorum tutela atque cura militent. Lacus Thraſymenus & Cannæ, triſtia ad recordationem exempla; ſed ad præcavendum ſimile, utiles documento ſunt.

ORATIO
CANNENSIUM MILITUM,
IN SICILIAM RELEGATORUM,
AD MARCELLUM PROCONSULEM.

Cannenſis exercitûs reliquias in Siciliam traduci Senatus juſſerat, atque ibi militare donec hoſtis in Italia eſſet. Hi, cùm bellum in Sicilia ſummâ vi gereretur, nec ſibi daretur cum hoſte congredi, Marcellum Proconſulem adeunt, ac precantur ut in partem laboris ac periculi venire liceat.

I. COnſulem te, M. Marcelle, in Italiam adiſſemus, quum primùm de nobis, etſi non iniquum, certè triſte ſenatuſconſultum factum eſt: niſi hoc ſperaſſemus, in provinciam nos morte Regum turbatam ad grave bellum adversùs Siculos ſimul Pœnoſque mitti, & ſanguine noſtro vulneribuſque nos patriæ ſatisfacturos eſſe: ſicut patrum memoriâ qui capti à Pyrrho ad Heracleam erant, adversùs Pyrrhum ipſum pugnantes ſatisfecerunt. Quanquam quod ob meritum noſtrum ſuccenſuiſtis, P. C. nobis aut ſuccenſetis? Ambo mihi Conſules, & univerſum Senatum intueri videor, quum te, M. Marcelle, intueor: quem ſi ad Cannas Conſulem habuiſſemus, melior & Rei-

pub. & noſtra fortuna eſſet. Sine, quæſo, priuſquàm de conditione noſtra queror, noxam, cujus arguimur, nos purgare. Si non Deûm irâ, nec fato, cujus lege immobilis rerum humanarum ordo ſeritur, ſed culpâ periimus ad Cannas, cujus tandem ea culpa fuit? militum, an Imperatorum? Equidem miles nihil unquam dicam de Imperatore meo, cui præſertim gratias ſciam ab Senatu actas, quòd non deſperaverit de Republica; cui poſt fugam à Cannis per omnes annos prorogatum imperium. Cæteros item ex reliquiis cladis ejus, quos Tribunos militum habuimus, honores petere & gerere, provincias obtinere audivimus. An vobis veſtriſque liberis ignoſcitis facilè, P. C. in hæc vilia capita ſævi? & Conſuli primoribuſque aliis civitatis fugere, quum ſpes alia nulla eſſet, turpe non fuit; milites utique morituros in aciem miſiſtis? Ad Alliam propè omnis exercitus fugit: ad Furculas Caudinas, ne expertus quidem certamen, arma tradidit hoſti, (ut alias pudendas clades exercituum taceam:) tamen tantùm abfuit ab eo, ut ulla ignominia iis exercitibus quæreretur, ut & urbs Roma per eum exercitum, qui ab Allia Veios transfugerat, recuperaretur, & Caudinæ legiones, quæ ſine armis redierant Romam, armatæ remiſſæ in Samnium, eundem illum hoſtem ſub jugum miſerint, qui hâc ſuâ ignominiâ lætatus fuerat.

2. Cannenſem verò quiſquam exercitum fugæ aut pavoris inſimulare poteſt, ubi plus quinquaginta millia hominum cecide-

runt? unde Conſul cum equitibus ſeptuaginta fugit? unde nemo ſupereſt, niſi quem hoſtis cædendo feſſus reliquit? Quum captivis redemtio negabatur, nos vulgò homines laudabant, quòd Reipubl. nos reſervaſſemus: quòd ad Conſulem Venuſiam rediſſemus, & ſpeciem juſti exercitûs feciſſemus. Nunc deteriore conditione ſumus, quàm apud patres noſtros fuerunt captivi. Quippe illis arma tantùm atque ordo militandi, locuſque in quo tenderent in caſtris eſt mutatus: quæ tamen, ſemel navatâ Reipubl. operâ, & uno felici prælio recuperarunt. Nemo eorum relegatus in exilium eſt: nemini ſpes emerendi ſtipendia ademta: hoſtis denique eſt datus, cum quo dimicantes, aut vitam ſemel, aut ignominiam finirent. Nos, quibus (niſi quòd commiſimus ut quiſquam ex Cannenſi acie miles Romanus ſupereſſet) nihil objici poteſt; non ſolùm à patria procul Italiaque, ſed ab hoſte etiam relegati ſumus: ubi ſeneſcamus in exilio, ne qua ſpes, ne qua occaſio abolendæ ignominiæ, ne qua placandæ civium iræ, ne qua denique bene moriendi ſit.

3. Neque ignominiæ finem, nec virtutis præmium petimus; modò experiri animum, & virtutem exercere liceat. Laborem & periculum petimus, ut virorum, ut militum officio fungamur. Bellum in Sicilia jam alterum annum ingenti dimicatione geritur: urbes alias Pœnus, alias Romanus expugnat: peditum & equitum acies concurrunt: ad Syracuſas terrâ marique res geritur: clamorem pugnantium, crepitumque armorum

armorum exaudimus reſides ipſi ac ſegnes; tanquam nec manus, nec arma habeamus. Servorum legionibus Ti. Sempronius Conſul toties jam cum hoſte ſignis collatis pugnavit. Operæ pretium habent, libertatem, civitatemque. Pro ſervis ſaltem ad hoc bellum emtis vobis ſimus. Congredi cum hoſte liceat, & pugnando quærere libertatem. Vis tu mari, vis terrâ, vis acie, vis urbibus oppugnandis experiri virtutem? Aſperrima quæque ad laborem periculumque depoſcimus, ut quod ad Cannas faciendum fuit, quamprimùm fiat: quoniam quicquid poſtea viximus, id omne deſtinatum ignominiæ eſt.

F

Digitized by Google

ORATIO
L. MARCII,

Cùm milites ad oppugnanda Pœnorum caſtra ducturus eſſet.

Publio & Cnæo Scipionibus in Hiſpania interemtis, ac propè deletis eorum exercitibus; qui ex gemina clade ſuperfuerant, ad L. Marcium Equitem Romanum ſummam imperii detulerunt. Ejus caſtra cùm Aſdrubal oppugnatum veniſſet, tanto impetu animorum Romani in eum velut lymphati incurrerunt, ut Pœni terga verterent. Cùm autem apud Carthaginienſes omnia neglecta eſſent, Marcius eorum caſtra ultrò oppugnare ſtatuit. Hâc diſertâ oratione milites ad hoc audax incœptum adhortatus eſt.

1. VEl mea erga Imperatores noſtros vivos mortuoſque pietas, vel præſens omnium noſtrûm, milites, fortuna fidem cuivis facere poteſt mihi hoc imperium, ut amplum judicio veſtro, ita re ipsâ grave ac ſollicitum eſſe. Quo enim tempore, niſi metus mœrorem obſtupefaceret, vix ita compos meî eſſem, ut aliqua ſolatia invenire ægro animo poſſem; cogor veſtram omnium vicem (quod difficillimum in luctu eſt) unus conſulere, & ne tum quidem, ubi quonam

modo has reliquias duorum exercituum patriæ conſervare poſſim, cogitandum eſt; avertere animum ab aſſiduo mœrore libet. Præſtò eſt enim acerba memoria, & Scipiones me ambo dies noctesque curis inſomniiſque agitant, & excitant ſæpe ſomno, neu ſe, neu invictos per octo annos in his terris milites ſuos, commilitones veſtros, neu Rempub. patiar inultam, & ſuam diſciplinam ſuaque inſtituta ſequi jubent: & ut imperiis vivorum nemo obedientior me uno fuerit, ita poſt mortem ſuam, quod quaque in re facturos illos fuiſſe maximè cenſeam, id optimum ducere.

2. Vos quoque velim, milites, non lamentis lacrymiſque tanquam extinctos proſequi, (vivunt vigentque famâ rerum geſtarum) ſed quotieſcunque occurret memoria illorum, velut ſi adhortantes ſignumque dantes videatis eos, in prælia inire. Nec alia profectò ſpecies heſterno die oculis animiſque veſtris oblata memorabile illud edidit prælium: quo documentum dediſtis hoſtibus, non cum Scipionibus extinctum eſſe nomen Romanum; & cujus populi vis atque virtus non obruta ſit Cannenſi clade, ex omni profectò ſævitia fortunæ emerſuram eſſe. Nunc, qui tantùm auſi eſtis ſponte veſtrâ, experiri libet, quantùm audeatis duce veſtro auctore. Non enim heſterno die quum ſignum recep[illegible] dedi, ſequentibus effusè vobis turb[illegible]m hoſtem frangere audaciam veſtram, [illegible]a differre in majorem gloriam atque opportunitatem volui: ut poſtmodum præparati incautos, armati inermes, atque etiam

ſopitos per occaſionem aggredi poſſetis. Nec hujus occaſionis ſpem, milites, fortè temerè, ſed ex re ipſa conceptam habeo. A vobis quoque profectò ſi quis quærat, quonam modo pauci à multis, victi à victoribus caſtra tutati ſitis; nihil aliud reſpondeatis, quàm idipſum timentes vos omnia & operibus firmata habuiſſe, & ipſos paratos inſtructoſque fuiſſe. Et ita ſe res habet. Ad id, quod, ne timeatur, fortuna facit, minimè tuti ſunt homines: quia quod neglexeris, incautum atque apertum habeas. Nihil omnium nùnc minùs metuunt hoſtes, quàm ne obſeſſi modò ipſi atque oppugnati, caſtra ſua ultrò oppugnemus. Audeamus, quod credi non poteſt auſuros nos. Eo ipſo, quòd difficillimùm videtur, facillimum erit. Tertiâ vigiliâ noctis ſilenti agmine ducam vos. Exploratum habeo non vigiliarum ordinem, non ſtationes juſtas eſſe. Clamor in portis auditus, & primus impetus caſtra ceperit. Tum inter torpidos ſomno, paventeſque ad nec opinatum tumultum, & inermes in cubilibus ſuis oppreſſos, illa cædes edatur, à qua vos heſterno die revocatos ægrè ferebatis.

3. Scio audax videri conſilium: ſed in rebus aſperis & tenui ſpe, fortiſſima quæque conſilia tutiſſima ſunt: quia ſi in occaſionis momento, cujus prætervolat opportunitas, cunctatus paulùm fueris, nequicquam mox amiſſam quæras. Unus exercitus in propinquo eſt: duo haud procul abſunt. Nunc aggredientibus aliqua ſpes eſt: & jam tentaſtis veſtras atque illorum vires. Si diem

proferimus, & heſternæ eruptionis famâ contemni deſierimus; periculum eſt, ne omnes duces omneſque copiæ conveniant. Tres deinde duces, tres exercitus ſuſtinebimus hoſtium, quos Cn. Scipio incolumi exercitu non ſuſtinuit? Ut dividendo copias periere duces noſtri, ita ſeparati ac diviſi opprimi poſſunt hoſtes. Alia belli gerendi via nulla eſt. Proinde nihil præter noctis proximæ opportunitatem expectemus. Ite Diis bene juvantibus: corpora curate, ut integri vigenteſque eodem animo in caſtra hoſtium irrumpatis, quo veſtra tutati eſtis.

Digitized by Google

ORATIO
VIBII VIRII
AD SENATORES CAMPANOS,

Ut ſe veneno potiùs interimant, quàm Romanorum permittant arbitrio.

Alterum jam annum Capua à Romanis obſidebatur. Annibal ut eos incœpto abſiſtere cogeret, primò caſtra eorum ad Capuam oppugnatum venerat: inde pulſus, infeſtis ſignis ad urbem Romam acceſſerat. Verùm cùm nil quicquam proficeret, in Brutios abiit. Tum fractis Campanorum animis, de deditione agi cœptum. At Vibius Virius qui defectionis auctor fuerat, cùm in Senatum veniſſet, ſuadet ut voluntariâ morte cruciatus ac contumelias effugiant.

1. NEgat eos qui de Legatis, & de pace ac deditione loquantur, meminiſſe, nec quid facturi fuerint, ſi Romanos in poteſtate habuiſſent, nec quid ipſis patiendum ſit. Quid vos, *inquit*, eam deditionem fore cenſetis, quâ quondam, ut adverſùs Samnites auxilium impetraremus, nos noſtraque omnia Romanis dedidimus? Jam è memoria exceſſit, quo tempore, & in qua fortuna à Populo Romano defecerimus? jam, quemadmodum in defectione

præſidium, quod poterat emitti, per cruciatum & ad contumeliam necarimus? quoties in obſidentes, quàm inimicè eruperimus, caſtra oppugnaverimus, Annibalem vocaverimus ad opprimendos eos; hoc quod recentiſſimum eſt, ad oppugnandam Romam hinc eum miſerimus? Age contrà, quæ illi infeſtè in nos fecerint, repetite: ut ex eo quid ſperetis, habeatis. Quum hoſtis alienigena in Italia eſſet, & Annibal hoſtis; & cuncta bello arderent, omiſſis omnibus, omiſſo ipſo Annibale, ambo Conſules & duo conſulares exercitus ad Capuam oppugnandam miſerunt. Alterum annum circumvallatos incluſoſque nos fame macerant; & ipſi nobiſcum ultima pericula, ac graviſſimos labores perpeſſi: circa vallum ac foſſas ſæpe trucidati, & propè ad extremum caſtris exuti. Sed omitto hæc: vetus atque uſitata res eſt; in oppugnanda hoſtium urbe labores ac pericula pati. Illud iræ atque odii execrabilis indicium eſt. Annibal ingentibus copiis peditum equitumque caſtra oppugnavit, & ex parte cepit: tanto periculo nihil moti ſunt ab obſidione. Profectus trans Vulturnum, peruſſit Calenum agrum: nihil tantâ ſociorum clade avocati ſunt. Ad ipſam urbem Romam infeſta ſigna ferri juſſit: eam quoque tempeſtatem imminentem ſpreverunt. Tranſgreſſus Anienem, tria millia paſſuum ab urbe caſtra poſuit: poſtremò ad mœnia ipſa & ad portas acceſſit. Romam ſe ademturum eis, niſi omitterent Capuam, oſtendit: non omiſerunt. Feras beſtias cæco impetu ac rabie concita-

tas, ſi ad cubilia & catulos earum ire pergas, ad opem ſuis ferendam avertas. Romanos Roma circumſeſſa, conjuges, liberi, quorum ploratus hìc quoque propè exaudiebant, aræ, foci, Deûm delubra, ſepulcra majorum temerata ac violata, à Capua non averterunt. Tanta aviditas ſupplicii expetendi, tanta ſanguinis noſtri hauriendi eſt ſitis.

2. Nec injuriâ forſitan: nos quoque idem feciſſemus, ſi data fortuna eſſet. Itaque quando aliter Diis immortalibus viſum eſt, quum mortem ne recuſare quidem debeam, cruciatus contumeliaſque quas ſperat hoſtis, dum liber, dum meî potens ſum, effugere morte præterquam honeſtâ, etiam leni poſſum. Non videbo App. Claudium & Q. Fulvium victoriâ inſolenti ſubnixos, neque vinctus per urbem Romam triumphi ſpectaculum trahar, ut deinde in carcere, aut ad palum deligatus, lacerato virgis tergo, cervicem ſecuri Romanæ ſubjiciam: nec dirui incendique patriam videbo: nec rapi ad ſtuprum matres Campanas, virgineſque, & ingenuos pueros. Albam, unde ipſi oriundi erant, à fundamentis proruerunt, ne ſtirpis, ne memoria originum ſuarum extaret: nedum eos Capuæ parſuros credam, cui infeſtiores quàm Carthagini ſunt.

3. Itaque quibus veſtrum antè fato cedere, quàm hæc tot & tam acerba videant, in animo eſt; iis apud me hodie epulæ inſtructæ paratæque ſunt. Satiatis vino ciboque poculum idem, quod mihi datum fuerit, circumferetur: ea potio corpus à cruciatu, animum à contu-

Digitized by Google

meliis, oculos, aures à videndis audiendiſque omnibus acerbis indigniſque, quæ manent victos, vindicabit. Parati erunt, qui magno rogo in propatulo ædium accenſo corpora exanima injiciant. Hæc una via & honeſta & libera ad mortem. Et ipſi virtutem mirabuntur hoſtes, & Annibal fortes ſocios ſciet ab ſe deſertos ac proditos eſſe.

ORATIO
P. SCIPIONIS
AD EXERCITUM.

P. Scipio, qui poſtea Africanus dictus eſt, ante quartum & viceſimum ætatis annum miſſus in Hiſpanias Imperator, primo adventu in provinciam ita milites alloquitur, ut ei maximè fidentes, & præterea bono animo deinceps eſſent.

1. NEmo ante me novus Imperator militibus ſuis, priùs quàm operâ eorum uſus eſſet, gratias agere jure ac merito potuit. Me vobis, priuſquam provinciam aut caſtra viderem, obligavit fortuna: primùm, quòd eâ pietate erga patrem patruumque meum vivos mortuoſque fuiſtis; deinde quòd amiſſam tantâ clade provinciæ poſſeſſionem, integram & Populo Romano, & ſucceſſori mihi, virtute veſtrâ obtinuiſtis. Sed quum jam benignitate Deûm id paremus atque agamus, non ut ipſi maneamus

in Hiſpania, ſed ne Pœni maneant; nec ut pro ripa Iberi ſtantes arceamus tranſitum hoſtis, ſed ut ultrò tranſeamus, transferamuſque bellum; vereor ne cui veſtrûm majus id audaciuſque conſilium, quàm aut pro memoria cladium nuper acceptarum, aut pro ætate mea videatur. Adverſæ pugnæ in Hiſpania, nullius in animo, quàm meo, minùs oblitterari poſſunt: quippe cui pater & patruus, intra triginta dierum ſpatium, ut aliud ſuper aliud cumularetur familiæ noſtræ funus, interfecti ſunt. Sed ut familiaris penè orbitas ac ſolitudo frangit animum; ita publica quum fortuna, tum virtus, deſperare de ſumma rerum prohibet. Ea fato quodam data nobis ſors eſt, ut magnis omnibus bellis victi vicerimus. Vetera omitto, Porſenam, Gallos, Samnites: à Punicis bellis incipiam. Quot claſſes, quot duces, quot exercitus priore bello amiſſi ſunt? Jam quid hoc de bello memorem? Omnibus aut ipſe adfui cladibus: aut quibus abfui, maximè unus omnium eas ſenſi. Trebia, Thraſymenus, Cannæ quid aliud ſunt, quàm monumenta occiſorum exercituum, Conſulumque Romanorum? Adde defectionem Italiæ, Siciliæ, majoris partis Sardiniæ. Adde ultimum terrorem ac pavorem caſtra Punica inter Anienem & mœnia Romana, poſita, & viſum propè in portis victorem Annibalem. In hac ruina rerum ſtetit una integra atque immobilis virtus Populi Romani. Hæc omnia ſtrata humi erexit ac ſuſtulit. Vos omnium primi, milites, poſt Cannenſem cladem vadenti Aſdrubali

ad Alpes Italiamque, qui ſi ſe cum fratre conjunxiſſet, nullum jam nomen eſſet Pop. Romani; ductu auſpicioque patris mei obſtitiſtis. Et hæ ſecundæ res illas adverſas ſuſtinuerunt. Nunc, benignitate Deûm, omnia ſecunda, proſpera, in dies lætiora ac meliora in Italia Siciliaque geruntur. In Sicilia Syracuſæ Agrigentumque captum: pulſi totâ inſulâ hoſtes, receptaque provincia in ditione Populi Romani eſt. In Italia Arpi recepti, Capua capta. Iter omne ab urbe Roma trepidâ fugâ emenſus Annibal, in extremum angulum agri Brutii compulſus, nihil jam majus precatur Deos, quàm ut incolumi cedere atque abire ex hoſtium terra liceat. Quid igitur minùs conveniat, milites, quàm quum aliæ ſuper alias clades cumularentur, ac Dii propè ipſi cum Annibale ſtarent, vos hìc cum parentibus meis (æquentur enim etiam honore nominis) ſuſtinuiſſe labantem fortunam Populi Romani: nunc eoſdem, quia illic omnia ſecunda lætaque ſunt, animis deficere? Nuper quoque quæ acciderunt, utinam tam ſine meo luctu, quàm veſtro, tranſiſſent! Nunc Dii immortales, Imperii Romani præſides, qui centuriis omnibus, ut mihi imperium juberent dari, fuere auctores; iidem auguriis auſpiciiſque, & per nocturnos etiam viſus omnia læta ac proſpera portendunt. Animus quoque meus, maximus mihi ad hoc tempus vates, præſagit noſtram Hiſpaniam eſſe: brevi extorre hinc omne Punicum nomen, maria terraſque fœdâ fugâ impleturum. Quod mens ſuâ ſponte divinat,

idem ſubjicit ratio haud fallax. Vexati ab iis ſocii noſtram fidem per Legatos implorant. Tres duces diſcrepantes, propè ut defecerint alii ab aliis, trifariàm exercitum in diverſiſſimas regiones diſtraxere. Eadem in illos ingruit fortuna, quæ nuper nos afflixit. Nam & deſeruntur ab ſociis, ut priùs ab Celtiberis nos: & diduxere exercitus; quæ patri patruoque meo cauſa exitii fuit. Nec diſcordia inteſtina coïre eos in unum ſinet, neque ſinguli nobis reſiſtere poterunt.

2. Vos modò, milites, favete nomini Scipionum, ſoboli Imperatorum veſtrorum, velut acciſis recreſcenti ſtirpibus. Agite, milites veteres, novum exercitum, novumque ducem traducite Iberum, traducite in terras cùm multis fortibus factis ſæpe à vobis peragratas. Brevì faciam, ut quemadmodum nunc noſcitatis in me patris patruique ſimilitudinem oris vultûſque, & lineamenta corporis; ita ingenii, fidei, virtutiſque exemplum expreſſam ad effigiem vobis reddam; ut revixiſſe, aut renatum ſibi quiſque Scipionem Imperatorem dicat.

Digitized by Google

ORATIO
P. SCIPIONIS
AD JUVENEM PRINCIPEM,
Quum ei ſponſam redderet.

Captâ Carthagine novâ, dum recenſet captivos Scipio, ad eum à militibus adducitur eximiæ formæ adulta virgo. Quam cùm accepiſſet deſponſam Principi Celtiberorum adoleſcenti Allucio, qui ejus amore deperiret, accerſitum eum ſic alloquitur.

I. JUVENIS juvenem appello: quò minor ſit inter nos hujus ſermonis verecundia. Ego, quum ſponſa tua capta à militibus noſtris ad me ducta eſſet, audiremque eam tibi cordi eſſe, & forma faceret fidem; quia ipſe, ſi frui liceret ludo ætatis (præſertim recto & legitimo amore) & non Reſpub. animum noſtrum occupaſſet, veniam mihi dari ſponſam impenſiùs amanti vellem: tuo, cujus poſſum, amori faveo. Fuit ſponſa tua apud me eâdem, quâ apud ſoceros tuos parenteſque ſuos, verecundiâ: ſervata tibi eſt, ut inviolatum & dignum me teque dari tibi donum poſſet. Hanc

mercedem unam pro eo munere paciſcor; amicus Populo Romano ſis; & ſi me virum bonum credis eſſe, quales patrem patruumque meum jam antè hæ gentes notant, ſcias multos noſtrî ſimiles in civitate Romana eſſe: nec ullum in terris populum hodie dici poſſe, quem minùs tibi hoſtem tuiſque eſſe velis, aut amicum malis.

Digitized by Google

O R A T I O

P. SCIPIONIS

AD SEDITIOSOS MILITES.

Octo millia militum Sucrone erant, præſidium gentibus, quæ cis Iberum incolunt, impoſitum. Hi licentiâ ex diuturno (ut fit) otio collectâ corrupti, quum Scipio gravi morbo implicitus eſſet, atque etiam falsò vulgatus eſſet de ipſius morte rumor, ſeditionem movent, Tribunos caſtris pellunt, imperii ſummam deferunt ad Albium & Atrium, principes ſeditionis: qui nequaquam tribuniciis contenti ornamentis, inſignia ſummi imperii, faſces ac ſecures, invadunt. Poſtquam Scipio convaluit, nihil priùs habuit, quàm ut huic malo obviàm iret. Itaque quoniam ſtipendium non datum ad diem ſeditioſi jactaverant, edicit ut ad ſtipendium petendum venirent Carthaginem. Poſtquam urbem ingreſſi ſunt, ſeditionis auctores ſine ullo tumultu comprehendendos curat. Multitudinem poſterâ die ad concionem vocat. Quò cùm inermes veniſſent, ipſis à tergo ſe circumfundit armatus exercitus, qui Carthagine erat. Tum Scipio eos in hunc modum graviſſimè objurgat.

1\. NUnquam mihi defuturam orationem, quâ exercitum meum alloquerer, credidi: non quòd verba unquam potiùs quàm

res exercuerim, ſed quia propè à pueritiâ in caſtris habitus, aſſueveram militaribus ingeniis. Ad vos quemadmodum loquar, nec conſilium, nec oratio ſuppeditat: quos ne quo nomine quidem appellare debeam, ſcio. Cives? qui à patria veſtra deſciſtis: an milites? qui imperium, auſpiciumque abnuiſtis, ſacramenti religionem rupiſtis. Hoſtes? corpora, ora, veſtitum, habitum civium agnoſco: facta, dicta, conſilia, animos hoſtium video. Quid enim vos, niſi quod Illergetes & Lacetani, aut optaſtis aliud, aut ſperaſtis? Et illi tamen Mandonium atque Indibilem, regiæ nobilitatis viros, duces furoris ſequuti ſunt: vos auſpicium & imperium ad Umbrum Atrium, & Calenum Albium detuliſtis. Negate vos id omnes feciſſe, aut factum voluiſſe, milites: paucorum eum furorem atque amentiam eſſe. Libenter credam negantibus. Nec enim ea ſunt commiſſa, quæ vulgata in omnem exercitum ſine piaculis ingentibus expiari poſſint. Invitus ea tanquam vulnera attingo: ſed niſi tacta tractataque ſanari non poſſunt. Equidem pulſis Hiſpaniâ Carthaginienſibus, nullum locum totâ provinciâ, nullos homines credebam eſſe, ubi vita inviſa eſſet mea: ſic me non ſolùm adverſùs ſocios geſſeram, ſed etiam adverſùs hoſtes. In caſtris en meis (quantùm me opinio fefellit!) fama mortis meæ non accepta ſolùm, ſed etiam expectata eſt. Non quòd ego vulgari facinus per omnes velim. Equidem ſi totum exercitum meum mortem mihi optaſſe crederem, hîc ſtatim

ante oculos veſtros morerer : nec me vita juvaret, inviſa civibus & militibus meis. Sed multitudo omnis, ſicut natura maris per ſe immobilis eſt, venti & auræ cient; ita aut tranquillum, aut procellæ in vobis ſunt : & cauſa atque origo omnis furoris penes auctores eſt ; vos contagione inſaniſtis.

2. Qui mihi ne hodie quidem ſcire videmini, quò amentiæ progreſſi ſitis : quid facinoris in me, quid in patriam, parenteſque ac liberos veſtros, quid in Deos ſacramenti teſtes, quid adverſùs auſpicia ſub quibus militatis, quid adverſùs morem militiæ diſciplinamque majorum, quid adverſùs ſummi imperii majeſtatem auſi ſitis. De me ipſo taceo : temerè potiùs, quàm avidè credideritis. Denique ego ſim, cujus imperii tædere exercitum, minimè mirandum ſit. Patria quid de vobis meruerat, quam cum Mandonio & Indibili conſociando conſilia prodebatis? Quid Populus Romanus, cùm imperium ablatum ab Tribunis ſuffragio Populi creatis, ad homines privatos detuliſtis? quum, eo ipſo non contenti, ſi pro Tribunis illos haberetis, faſces Imperatoris veſtri ad eos, quibus ſervus, cui imperarent, nunquam fuerat, Romanus exercitus detuliſtis. In prætorio tetenderunt Albius & Atrius : claſſicum apud eos cecinit : ſignum ab iis petitum eſt : ſederunt in tribunali P. Scipionis : lictor apparuit : ſubmoto inceſſerunt : faſces cum ſecuribus prælati ſunt. Lapides pluere, & fulmina jaci de cœlo, & inſuetos fœtus

animalia edere, vos portenta eſſe putatis: hoc eſt portentum, quod nullis hoſtiis, nullis ſupplicationibus, ſine ſanguine eorum qui tantum facinus auſi ſunt, expiari poſſit.

13. Atque ego (quanquam nullum ſcelus rationem habet) tamen, ut in re nefaria; quæ mens, quod conſilium veſtrum fuerit, ſcire velim. Rhegium quondam in præſidium miſſa legio, interfectis per ſcelus principibus civitatis, urbem opulentam per decem annos tenuit: propter quod facinus tota legio, millia hominum quatuor, in foro Romæ ſecuri percuſſa ſunt. Sed illi primùm, non Atrium Umbrum ſemilixam, nominis etiam abominandi ducem, ſed Decium Jubellium Tribunum militum ſequuti ſunt: nec cum Pyrrho, nec cum Samnitibus aut Lucanis, hoſtibus Populi Romani, ſe conjunxerunt. Vos cum Mandonio & Indibili conſilia communicaſtis, & arma conſociaturi fuiſtis. Illi, ſicut Campani Capuam Tuſcis veteribus cultoribus ademtam, Mamertini in Sicilia Meſſanen, ſic Rhegium habituri perpetuam ſedem erant: nec Populum Romanum, nec ſocios Populi Romani ultrò laceſſituri bello. Sucronemne vos domicilium habituri eratis? ubi ſi vos decedens confectâ provinciâ Imperator relinquerem, Deûm hominumque fidem implorare debeatis, quòd non rediretis ad conjuges liberoſque veſtros. Sed horum quoque memoriam, ſicut patriæ meîque ejeceritis ex animis veſtris. Viam conſilii ſcelerati, ſed non ad ultimum dementis exequi volo.

4. Mene vivo, & cætero incolumi exercitu, cum quo ego die uno Carthaginem cepi, cum quo quatuor Imperatores, quatuor exercitus Carthaginienſium fudi, fugavi, Hiſpaniâ expuli, vos octo millia hominum, minoris certè omnes pretii, quàm Albius & Atrius ſunt, quibus vos ſubjeciſtis, Hiſpaniam provinciam Populo Romano erepturi eratis? Amolior & amoveo nomen meum: nihil ultrà facilè creditam mortem meam à vobis violatus ſim. Quid? ſi ego morerer, mecum exſpiratura Reſpubl. mecum caſurum Imperium Populi Romani erat? Ne iſtuc Jupiter Optimus Maximus ſirit, urbem auſpicatò Diis auctoribus in æternum conditam, fragili huic & mortali corpori æqualem eſſe. Flaminio, Paulo, Graccho, Poſtumio Albino, M. Marcello, T. Quintio Criſpino, C. Fulvio, Scipionibus meis, tot tam claris Imperatoribus uno bello abſumtis, ſuperſtes eſt Pop. Romanus, eritque mille aliis nunc ferro, nunc morbo morientibus. Meo unius funere elata Pop. Romani eſſet Reſpublica? Vos ipſi hîc in Hiſpania, patre & patruo meo, duobus Imperatoribus interfectis, Septimum Marcium ducem vobis adverſùs exultantes recenti victoriâ Pœnos delegiſtis.

5. Et ſic loquor, tanquam ſine duce Hiſpaniæ futuræ fuerint. M. Silanus eodem jure, eodem imperio mecum in provinciam miſſus, L. Scipio frater meus, & C. Lælius, Legati, vindices majeſtatis imperii deeſſent? Utrùm exercitus exercitui, an duces ducibus, an dignitas, an cauſa comparari

poterat? Quibus ſi omnibus ſuperiores eſſetis, arma cum Pœnis contra patriam, contra cives veſtros ferretis? Africam Italiæ, Carthaginem urbi Romæ imperare velletis? Quam ob noxam patriæ? Coriolanum quondam damnatio injuſta, miſerum & indignum exilium, ut iret ad oppugnandam patriam, impulit: revocavit tamen à publico parricidio privata pietas. Vos qui dolor, quæ ira incitavit? Stipendiumne diebus paucis Imperatore ægro ſeriùs numeratum, ſatis digna cauſa fuit, cur patriæ indiceretis bellum? cur ad Illergetes deſciſceretis à Populo Romano? cur nihil divinarum humanarumve rerum inviolatum vobis eſſet? Inſaniſtis profectò, milites: nec major in corpus meum vis morbi, quàm in veſtras mentes invaſit. Horret animus referre quid crediderint homines, quid ſperaverint, quid optaverint. Auferat omnia irrita oblivio, ſi poteſt: ſi non, utcunque ſilentium tegat.

6. Non negaverim triſtem atrocemque vobis viſam orationem: quantò creditis facta veſtra atrociora eſſe, quàm dicta mea? Et me ea quæ feciſtis, pati æquum cenſetis; vos ne dici quidem omnia æquo animo ferretis? Sed ne ea quidem ipſa ultrà exprobrabuntur. Utinam tam facilè vos obliviſcamini eorum, quàm ego obliviſcar. Itaque quod ad vos univerſos attinet, ſi erroris pœnitet, ſatis ſuperque pœnarum habeo. Albius Calenus, & Atrius Umber, & cæteri nefariæ ſeditionis auctores ſanguine luent quod admiſerunt. Vobis ſupplicii

eorum ſpectaculum non modò non acerbum, ſed lætum etiam, ſi ſana mens rediit, debet eſſe: de nullis enim quàm de vobis infeſtiùs, aut inimiciùs conſuluerunt.

ORATIO
Q. FABII MAXIMI,
IN SENATU,
Ne Scipio in Africam cum exercitu mitteretur.

Quum Africam novam provinciam Scipioni Conſuli extra ſortem deſtinari homines famâ ferrent, & ipſe acturum ſe id per Populum diceret, ſi Senatus adverſaretur; ubi relatum ad Senatum eſt de exercitibus ſcribendis ac provinciis, Q. Fabius Maximus rogatus ſententiam, accuratâ oratione probare nititur non eſſe è Republica ut Scipio in Africam trajiciat.

1. SCio multis veſtrûm videri, P. C. rem actam hodierno die agi, & fruſtra habiturum orationem, qui tanquam de integra re, de Africa provincia ſententiam dixerit. Ego autem primùm illud ignoro, quemadmodum jam certa provincia Africa Conſulis viri fortis ac ſtrenui ſit, quam nec Senatus cenſuit in hunc annum pro-

vinciam eſſe, nec Populus juſſit: deinde, ſi eſt, Conſulem peccare arbitror, qui de re tranſacta ſimulando ſe referre, Senatum ludibrio habet, non Senatorem modò, qui de quo conſulitur, ſuo loco dicit ſententiam.

2. Atque ego certum habeo, diſſentienti mihi ab iſta feſtinatione in Africam trajiciendi, duarum rerum ſubeundam opinionem eſſe: unius, inſitæ ingenio meo cunctationis, quam metum pigritiamque homines adoleſcentes ſanè appellent, dum ne pœniteat, adhuc aliorum ſpecioſiora primo adſpectu conſilia ſemper viſa, mea uſu meliora: alterius, obtrectationis atque invidiæ adverſùs creſcentem in dies gloriam fortiſſimi Conſulis. A qua ſuſpicione, ſi me neque vita acta & mores mei, neque dictatura cum quinque conſulatibus, tantùmque gloriæ belli domique partæ vindicat, ut propiùs faſtidium ejus ſim, quàm deſiderium; ætas ſaltem liberet. Quæ enim mihi æmulatio cum eo eſſe poteſt, qui ne filio quidem meo æqualis ſit? Me Dictatorem, quum vigerem adhuc viribus, & in curſu maximarum rerum eſſem, recuſantem nemo aut in Senatu, aut ad Populum audivit, quominùs inſectanti me Magiſtro equitum, quod fando nunquam antè auditum erat, imperium mecum æquaretur. Rebus, quàm verbis aſſequi malui, ut qui aliorum judicio mihi comparatus erat, ſuâ mox confeſſione me ſibi præferret: nedum ego perfunctus honoribus, certamina mihi atque æmulationes cum adoleſcente florentiſſimo

proponam : videlicet ut mihi jam vivendo, non ſolùm rebus gerendis feſſo, ſi huic negata fuerit, Africa provincia decernatur. Cum ea gloria, quæ parta eſt, vivendum atque moriendum eſt. Vincere ego prohibui Annibalem, ut à vobis, quorum vigent nunc vires, etiam vinci poſſet.

3. Illud te mihi ignoſcere, P. Corneli, æquum erit, ſi, quum in me ipſo nunquam pluris famam hominum, quàm Rempublicam fecerim; ne tuam quidem gloriam bono publico præponam. Quanquam ſi aut bellum nullum in Italia, aut is hoſtis eſſet, ex quo victo nihil gloriæ quæreretur; qui te in Italia retineret, etſi id bono publico faceret, ſimul cum bello materiam gloriæ tuæ iſſe ereptum videri poſſet. Quum verò Annibal hoſtis incolumi exercitu quartumdecimum annum Italiam obſideat, pœnitebit te, P. Corneli, gloriæ tuæ, ſi hoſtem eum, qui tot funerum, tot cladium nobis cauſa fuit, tu Conſul Italiâ expuleris, & ſicut penes C. Lutatium prioris Punici perpetrati belli titulus fuit, ita penes te hujus fuerit? Niſi aut Amilcar Annibali dux eſt præferendus, aut illud bellum huic, aut victoria illa major clariorque, quàm hæc (modò contingat ut te Conſule vincamus) futura eſt. Ab Drepano atque Eryce detraxiſſe Amilcarem, quàm Italiâ expuliſſe Pœnos atque Annibalem, malis? Ne tu quidem, etſi magis partam, quàm ſperatam gloriam amplecteris, Hiſpaniâ potiùs quàm Italiâ bello liberatâ gloriatus fueris. Nondum is eſt Annibal, quem non magis timuiſſe videatur.

quàm contemſiſſe, qui aliud bellum maluerit. Quin igitur ad hoc accingeris, nec per iſtos circuitus, ut quum in Africam trajeceris, ſequuturum te illuc Annibalem ſperes, potiùs quàm recto hinc itinere, ubi Annibal eſt, eò bellum intendis? Egregiam iſtam palmam belli Punici patrati petis? Hoc & naturâ prius eſt, tua quum defenderis, aliena ire oppugnatum. Pax antè in Italia, quàm bellum in Africa ſit: & nobis priùs decedat timor, quàm ultrò aliis inferatur. Si utrumque tuo ductu auſpicioque fieri poteſt: Annibale hîc victo, illic Carthaginem expugna. Sin alterutra victoria novis Conſulibus relinquenda eſt; prior quum major clariorque, tum cauſa inſequentis fuerit.

4. Nam nunc quidem, præterquam quòd & in Italia & in Africa duos diverſos exercitus alere ærarium non poteſt; præterquam quòd unde claſſes tueamur, unde commeatibus præbendis ſufficiamus, nihil reliqui eſt; periculi tandem quantùm adeatur, quem fallit? P. Licinius in Italia, P. Scipio bellum in Africa geret. Quid, ſi (quod omnes Dii omen avertant, & dicere etiam reformidat animus, ſed quæ acciderunt, accidere poſſunt) & victor Annibal ire ad urbem pergat; tum demum te Conſulem ex Africa, ſicut Q. Fulvium à Capua arceſſemus? Quid, quòd in Africa quoque Mars communis belli erit? Domus tibi tua, pater patruuſque, intra triginta dies cum exercitibus cæſi, documento ſint; ubi per aliquot annos maximis rebus terrâ marique gerendis ampliſſimum nomen apud exteras gentes

tes Populi Rom. veſtræque familiæ fecerant. Dies me deficiat, ſi Reges Imperatoreſque merè in hoſtium terras tranſgreſſos cum maximis cladibus ſuis exercituumque ſuorum, numerare velim. Athenienſes, prudentiſſima civitas, bello domi relicto, auctore æquè impigro ac nobili juvene, magnâ claſſe in Siciliam tranſmiſsâ, unâ pugnâ navali, florentem Rempublicam ſuam in perpetuum afflixerunt. Externa & nimis antiqua repeto. Africa eadem iſta, & M. Attilius, inſigne utriuſque fortunæ exemplum, nobis documento ſint.

5. Næ tibi, P. Corneli, quum ex alto Africam conſpexeris, ludus & jocus fuiſſe Hiſpaniæ tuæ videbuntur. Quid enim ſimile? Pacato mari præter oram Italiæ Galliæque vectus, Emporias in urbem ſociorum claſſem appuliſti: expoſitos milites, per tutiſſima omnia, ad ſocios & amicos Populi Romani, Tarraconem duxiſti: ab Tarracone deinde iter per præſidia Romana: circa Iberum exercitus patris patruique tui, poſt amiſſos Imperatores, ferociores & calamitate ipsâ. Dux tumultuarius quidem ille L. Marcius, & militari ſuffragio ad tempus lectus, cæterùm ſi nobilitas ac juſti honores adornarent, claris Imperatoribus quâlibet arte belli par: oppugnata per ſummum otium Carthago, nullo trium Punicorum exercituum ſocios defendente. Cætera, neque ea elevo, nullo tamen modo Africo bello comparanda; ubi non portus ullus claſſi noſtræ apertus, non ager pacatus, non civitas ſocia, non Rex amicus, non

Digitized by Google

conſiſtendi uſquam locus, non procedendi. Quàcunque circumſpexeris, hoſtilia omnia atque infeſta. An Syphaci Numidiſque credis? Satis ſit ſemel creditum. Non ſemper temeritas eſt felix, & fraus fidem in parvis ſibi præſtruit, ut quum operæ pretium ſit, cum mercede magna fallat. Non hoſtes patrem patruumque tuum armis priùs, quàm Celtiberi ſocii fraude circumvenerunt: nec tibi ipſi à Magone & Aſdrubale hoſtium ducibus, quantùm ab Indibili & Mandonio in fidem acceptis periculi fuit. Numidis tu credere potes, defectionem militum tuorum expertus? Et Syphax & Maſiniſſa ſe, quàm Carthaginienſes, malunt potentiſſimos in Africa eſſe: Carthaginienſes, quàm quemquam alium. Nunc illos æmulatio inter ſeſe, & omnes cauſæ certaminum acuunt, quia procul externus metus eſt. Oſtende illis Romana arma, & exercitum alienigenam: jam veluti ad commune reſtinguendum incendium concurrent.

6. Aliter iidem illi Carthaginienſes Hiſpaniam defenderunt: aliter mœnia patriæ, templa Deûm, aras, focos defendent; quum euntes in prælium pavida proſequetur conjux, & parvi liberi occurſabunt. Quid porro? Si ſatis confiſi Carthaginienſes conſenſu Africæ, fide ſociorum Regum, mœnibus ſuis, quum tuo exercitûſque tui præſidio nudatam Italiam viderint, ipſi ultrò novum exercitum in Italiam aut ex Africa miſerint, aut Magonem, quem à Balearibus claſſe tranſmiſsâ jam præter oram Ligurum Alpinorum vectari conſtat, Annibali ſe conjun-

gere juſſerint ? Nempe in eodem terrore erimus in quo nuper fuimus, quum Aſdrubal in Italiam tranſcendit: quem tu, qui non ſolùm Carthaginem, ſed omnem Africam exercitu tuo es clauſurus, è manibus tuis in Italiam emiſiſti. Victum à te dices: eò quidem minùs vellem, & id tuâ, non Reipublicæ ſolùm causâ, iter datum victo in Italiam eſſe.

7. Patere nos omnia quæ proſpera tibi ac Reipublicæ in imperio evenere, tuo conſilio aſſignare: adverſa caſibus incertis belli & fortunæ delegare. Quò melior fortiorque es, eò magis talem præſidem ſibi patria atque univerſa Italia retinet. Non potes ne ipſe quidem diſſimulare, ubi Annibal ſit, ibi caput atque arcem hujus belli eſſe: quippe qui præ te feras, eam tibi cauſam trajiciendi in Africam eſſe, ut Annibalem eò trahas. Sive igitur hìc, ſive illic, cum Annibale eſt tibi futura res. Utrùm ergo tandem firmior eris in Africa ſolus, an hìc tuo collegæque exercitu conjuncto ? Ne Claudius quidem & Livius Conſules tam recenti exemplo, quantùm id interſit, documento ſunt ? Quid Annibalem, utrùm tandem extremus angulus agri Brutii fruſtra jam diu poſcentem ab domo auxilia, an propinqua Carthago, & tota ſocia Africa potentiorem armis viriſque faciet ? Quod iſtud conſilium eſt, ibi malle decernere, ubi tuæ dimidio minores copiæ ſint, hoſtium multò majores, quàm ubi duobus exercitibus, adversùs unum tot præliis & tam diuturnâ & gravi militiâ feſſum pugnandum ſit ?

Digitized by Google

8. Quàm compar conſilium tuum parentis tui conſilio ſit, reputa. Ille Conſul profectus in Hiſpaniam, ut Annibali ab Alpibus deſcendenti occurreret, in Italiam ex provincia rediit: tu, quum Annibal in Italia ſit, relinquere Italiam paras; non quia Reipub. id utile, ſed quia tibi amplum & glorioſum cenſes eſſe: ſicut quum provinciâ & exercitu relicto, ſine lege, ſine ſenatuſconſulto, duabus navibus, Populi Rom. Imperator fortunam publicam & majeſtatem Imperii, quæ tum in tuo capite periclitabantur, commiſiſti.

9. Ego P. Cornelium, P. C. Reipublicæ nobiſque, non ſibi ipſi privatim creatum Conſulem exiſtimo: exercituſque ad cuſtodiam urbis atque Italiæ ſcriptos eſſe, non quos regio more per ſuperbiam Conſules, quò terrarum velint, trajiciant.

ORATIO
P. CORNELII SCIPIONIS
Q. FABIO RESPONDENTIS.

1. ET ipſe Q. Fabius principio orationis, P. C. commemoravit, in ſententia ſua poſſe obtrectationem ſuſpectam eſſe. Cujus ego rei non tam ipſe auſim tantum virum inſimulare, quàm ea ſuſpicio, vitio orationis an rei, haud ſanè purgata eſt. Sic enim honores ſuos & famam rerum

Digitized by Google

geſtarum extulit verbis, ad extinguendum invidiæ crimen, tanquàm mihi ab infimo quoque periculum ſit, ne mecum æmuletur, & non ab eo, qui, quia ſuper cæteros excellat, quò me quoque niti non diſſimulo, me ſibi æquari nolit. Sic ſenem ſe perfunctum honoribus, & me infra ætatem filii etiam ſui poſuit; tanquam non longiùs quàm quantum vitæ humanæ ſpatium eſt, cupiditas gloriæ extendatur, maximaque pars ejus in memoriam ac poſteritatem promineat. Maximo cuique id accidere animo certum habeo, ut ſe non cum præſentibus modò, ſed cum omnis ævi claris viris comparent. Equidem haud diſſimulo, me tuas, Q. Fabi, laudes non aſſequi ſolùm velle, ſed (bonâ veniâ tuâ dixerim) ſi poſſim, etiam exſuperare. Illud nec tibi in me, neu mihi in minores natu animi ſit, ut nolimus quemquam noſtrî ſimilem evadere civem. Id enim non eorum modò, quibus inviderimus, ſed Reipub. & penè omnis generis humani detrimentum ſit.

2. Commemoravit, quantùm eſſem periculi aditurus, ſi in Africam trajicerem: ut meam quoque, non ſolùm Reipublicæ & exercitûs vicem videretur ſollicitus. Unde hæc repentè cura de me exorta? Quum pater patruuſque meus interfecti, quum duo exercitus eorum propè occidione occiſi eſſent, quum amiſſæ Hiſpaniæ, quum quatuor exercitus Pœnorum, quatuor duces omnia metu armiſque tenerent, quum quæſitus ad id bellum Imperator nemo ſe oſtenderet, præter me, nemo profiteri nomen

auſus eſſet, quum mihi quatuor & viginti annos nato detuliſſet imperium Populus Romanus; quid ita tum nemo ætatem meam, vim hoſtium, difficultatem belli, patris patruique recentem cladem commemorabat? Utrùm major aliqua nunc in Africa calamitas accepta eſt, quàm tunc in Hiſpania erat? An majores nunc ſunt exercitus in Africa, duces plures melioreſque, quàm tunc in Hiſpania fuerunt? An ætas mea tunc maturior bello gerendo fuit, quàm nunc eſt? An cum Carthaginienſi hoſte in Hiſpania, quàm in Africa bellum geri aptius eſt? Facile eſt poſt fuſos fugatoſque quatuor exercitus Punicos, poſt tot urbes vi captas, aut metu ſubactas in ditionem, poſt perdomita omnia uſque ad Oceanum, tot Regulos, tot ſævas gentes, poſt receptam totam Hiſpaniam, ita ut veſtigium nullum belli reliquum ſit, elevare meas res geſtas: tam, Hercule, quàm ſi victor ex Africa redierim, ea ipſa elevare, quæ nunc retinendi meî causâ, ut terribilia eadem videantur, verbis extolluntur.

3. Negat aditum eſſe in Africam, negat ullos patere portus. M. Atilium captum in Africa commemorat. Tanquam M. Atilius primo acceſſu ad Africam offenderit. Neque recordatur, illi ipſi tam infelici Imperatori patuiſſe tamen portus Africæ, & res egregias primo anno geſſiſſe, &, quantùm ad Carthaginienſes duces attinet, invictum ad ultimum permanſiſſe. Nihil igitur me iſto tu exemplo terrueris. Si hôc bello, non priore, ſi nuper, & non annis antè qua-

draginta, iſta clades accepta foret; quî ego minùs in Africam Regulo capto, quàm Scipionibus occiſis, in Hiſpaniam trajicerem? Nec feliciùs Xanthippum Lacedæmonium Carthagini, quàm me patriæ meæ ſinerem natum eſſe: creſceretque mihi ex eo ipſo fiducia, quòd poſſit in hominis unius virtute tantùm momenti eſſe.

4. At etiam Athenienſes audiendi ſunt, temerè in Siciliam, omiſſo domi bello, tranſgreſſi. Cur ergo, quoniam Græcas fabulas enarrare vacat, non Agathoclem potiùs Syracuſanum Regem, quum diu Sicilia Punico bello ureretur, tranſgreſſum in hanc eandem Africam, avertiſſe eò bellum unde venerat, refers?

5. Sed quid, ultrò metum inferre hoſti, & ab ſe remoto periculo alium in diſcrimen adducere, quale ſit, veteribus externiſque exemplis admonere opus eſt? Majus præſentiuſve ullum exemplum eſſe, quàm Annibal, poteſt? Multùm intereſt, alienos populere fines, an tuos uri exſcindique videas: plus animi eſt inferenti periculum, quàm propulſanti. Ad hoc major ignotarum rerum eſt terror: bona malaque hoſtium ex propinquo, ingreſſus fines, aſpicias. Non ſperaverat Annibal fore, ut tot in Italia populi ad ſe deficerent, quot defecerunt poſt Cannenſem cladem; quantò minùs quicquam in Africa Carthaginienſibus firmum ac ſtabile eſt, infidis ſociis, gravibus ac ſuperbis dominis? Ad hoc nos etiam deſerti ab ſociis, viribus noſtris, milite Romano, ſtetimus. Carthaginienſi nihil civilis robo-

ris eſt : mercede paratos milites habent, Afros, Numidaſque, leviſſima fidei mutandæ ingenia. Hîc modò nihil moræ ſit : unà & trajeciſſe me audietis, & ardere bello Africam, & molientem hinc Annibalem, & obſideri Carthaginem. Lætiores & frequentiores ex Africa exſpectate nuncios, quàm ex Hiſpania accipiebatis. Has mihi ſpes ſubjicit fortuna Pop. Romani, Dii fœderis ab hoſte violati teſtes, Syphax & Maſiniſſa Reges : quorum ego fidei ita innitar, ut bene tutus à perfidia ſim. Multa quæ nunc ex intervallo non apparent, bellum aperiet. Et id eſt viri & ducis, non deeſſe fortunæ præbenti ſe, & oblata caſu flectere ad conſilium.

6. Habebo, Quinte Fabi, parem, quem das, Annibalem; ſed illum potiùs ego traham, quàm ille me retineat. In ſua terra cogam pugnare eum, & Carthago potiùs præmium victoriæ erit, quàm ſemiruta Brutiorum caſtella.

7. Ne quid interim, dum trajicio, dum expono exercitum in Africa, dum caſtra ad Carthaginem promoveo, Reſpub. hîc detrimenti capiat, quod tu, Q. Fabi, quum victor totâ Italiâ volitaret Annibal, potuiſti præſtare, hoc, vide ne contumelioſum ſit, concuſſo jam & penè fracto Annibale, negare, poſſe P. Licinium Conſulem virum fortiſſimum præſtare : qui ne à ſacris abſit Pontifex maximus, ideo in ſortem tam longinquæ provinciæ non venit.

8. Si, Hercule, nihilo maturiùs hôc, quo ego cenſeo, modo perficeretur bellum :

Digitized by Google

tamen ad dignitatem Pop. Romani, famamque apud Reges gentesque externas pertinebat; non ad defendendam modò Italiam, ſed ad inferenda etiam Africæ arma, videri nobis animum eſſe: nec hoc credi vulgarique, quod Annibal auſus ſit, neminem ducem Romanorum audere: & priore Punico bello, tum quum de Sicilia certaretur, toties Africam ab noſtris exercitibus & claſſibus oppugnatam; nunc quum de Italia certetur, Africam pacatam eſſe. Requieſcat aliquando vexata tamdiu Italia; uratur evaſteturque invicem Africa. Caſtra Romana potiùs Carthaginis portis immineant, quàm nos iterum vallum hoſtium ex mœnibus noſtris videamus. Africa ſit reliqui belli ſedes: illuc terror fugaque, populatio agrorum, defectio ſociorum, cæteræ belli clades, quæ in nos per quatuordecim annos ingruerunt, vertantur.

9. Quæ ad Rempublicam pertinent, & bellum quod inſtat, & provincias de quibus agitur, dixiſſe ſatis eſt. Illa longa oratio, nec ad vos pertinens ſit, ſi quemadmodum Q. Fabius meas res geſtas in Hiſpania elevavit, ſic & ego contrà gloriam ejus eludere, & meam verbis extollere velim. Neutrum faciam, P. C. &, ſi ullâ aliâ re, modeſtiâ certè, & temperando linguæ, adoleſcens ſenem vicero. Ita & vixi & res geſſi, ut tacitus eâ opinione, quam veſtrâ ſponte conceptam animis haberetis, facilè contentus eſſem.

Digitized by Google

ORATIO
LOCRENSIUM LEGATORUM
IN SENATU,
De injuriis Q. Pleminii.

Locris receptis Scipio præſidium cum Q. Pleminio Legato ac duobus Tribunis militum impoſuerat. Ab his Locrenſes ita ſuperbè & crudeliter habiti ſunt, ut nihil omnium, quæ inopi inviſas opes potentioris faciunt, prætermiſſum in oppidanos ſit ab duce, aut à militibus. Direpti quoque ab iis ſacri Proſerpinæ theſauri. Ortâ deinde inter ipſos latrones diſſenſione, Legatus ac Tribuni atrocia in ſe mutuò exempla ediderunt. Locrenſes tot malis feſſi Legatos Romam ad Senatum mittunt, qui ærumnas ſuas in hunc modum deploraverunt.

1. SCio, quanti æſtimentur noſtræ apud vos querelæ, Patres Conſcripti, plurimùm in eo momenti eſſe, ſi probè ſciatis, & quomodo proditi Locri Annibali ſint, & quomodo pulſo Annibalis præſidio, reſtituti in ditionem veſtram. Quippe ſi & culpa defectionis procul à publico Conſilio abſit, & reditum in veſtram ditionem appareat, non voluntate ſolùm, ſed ope etiam ac virtute

noſtrâ; magis indignemini, bonis ac fidelibus ſociis tam atroces atque indignas injurias ab Legato veſtro militibuſque fieri. Sed ego cauſam utriuſque defectionis noſtræ in aliud tempus differendam arbitror eſſe, duarum rerum gratiâ: unius, ut coram P. Scipione, qui Locros recepit, omnium nobis rectè perperamque factorum teſtis, agatur: alterius, quòd qualeſcumque ſumus, tamen hæc quæ paſſi ſumus, pati non debuimus.

2. Non poſſumus diſſimulare, P. C. nos, quum præſidium Punicum in arce noſtra haberemus, multa fœda, indigna, & à Præfecto præſidii Amilcare, & ab Numidis Afriſque paſſos eſſe. Sed quid illa ſunt, collata cum iis, quæ hodie patimur? Cum bona venia, quæſo, audiatis, P. C. id quod invitus dicam. In diſcrimine eſt nunc humanum omne genus, utrùm vos, an Carthaginienſes principes orbis terrarum videat. Si ex iis, quæ Locrenſes aut ab illis paſſi ſumus, aut à veſtro præſidio nunc quum maximè patimur, æſtimandum Romanum ac Punicum imperium ſit; nemo non illos ſibi, quàm vos, dominos præoptet. Et tamen videte, quemadmodum Locrenſes in vos animati ſint. Quum à Carthaginienſibus injurias tantò minores acciperemus, ad veſtrum Imperatorem confugimus: quum à veſtro præſidio pluſquam hoſtilia patiamur, nuſquam aliò, quàm ad vos, querelas detulimus. Aut vos reſpicietis perditas res noſtras, P. C. aut ne ab Diis quidem immortalibus quod precemur, quicquam ſupereſt.

3. Q. Pleminius Legatus miſſus eſt cum

præſidio, ad recipiendos à Carthaginienſibus Locros, & cum eodem ibi relictus eſt præſidio. In hoc Legato veſtro (dant enim animum ad loquendum liberè ultimæ miſeriæ) nec hominis quicquam eſt, P. C. præter figuram & ſpeciem; neque Romani civis, præter habitum veſtitumque & ſonum Latinæ linguæ. Peſtis, ac bellua immanis, quales fretum quondam, quo ab Sicilia dividimur, ad perniciem navigantium circumſediſſe fabulæ ferunt. At ſi ſcelus, libidinemque, & avaritiam ſolus ipſe exercere in ſocios veſtros ſatis haberet, unam profundam quidem voraginem tamen patientiâ noſtrâ expleremus. Nunc omnes Centuriones militeſque veſtros (adeo in promiſcuo licentiam atque improbitatem eſſe voluit) Pleminios fecit: omnes rapiunt, ſpoliant, verberant, vulnerant, occidunt; conſtuprant matronas, virgines, ingenuos raptos ex complexu parentum. Quotidie capitur urbs noſtra, quotidie diripitur; dies noctesque omnia paſſim mulierum puerorumque, qui rapiuntur atque aſportantur, ploratibus ſonant. Miretur qui ſciat, quomodo aut nos ad patiendum ſufficiamus, aut illos qui faciunt, nondum tantarum injuriarum ſatietas ceperit. Neque ego exſequi poſſum, nec vobis operæ eſt audire ſingula, quæ paſſi ſumus; communiter omnia amplectar. Nego domum ullam Locris, nego quemquam hominem expertem injuriæ eſſe: nego ullum genus ſceleris, libidinis, avaritiæ ſupereſſe, quod in ullo, qui pati potuerit, prætermiſſum ſit. Vix ratio iniri poteſt, uter caſus

civitatis ſit deteſtabilior, quum hoſtes bello urbem cepere, an quum exitiabilis tyrannus vi atque armis oppreſſit. Omnia, quæ captæ urbes patiuntur, paſſi ſumus, & cùm maximè patimur, Patres Conſcripti: omnia quæ crudeliſſimi atque importuniſſimi tyranni ſcelera in oppreſſos cives edunt, Pleminius in nos, liberoſque noſtros, & conjuges edidit.

4. Unum eſt, de quo nominatim & nos queri religio infixa animis cogat, & vos audire & exſolvere Rempublicam veſtram religione, ſi ita vobis videbitur, velimus, Patres Conſcripti. Vidimus enim cum quanta cærimonia non veſtros ſolùm colatis Deos, ſed etiam externos accipiatis. Fanum eſt apud nos Proſerpinæ, de cujus ſanctitate templi credo aliquam famam ad vos perveniſſe, Pyrrhi bello: qui cùm ex Sicilia rediens Locros claſſe præterveheretur, inter alia fœda, quæ, propter fidem erga vos, in civitatem noſtram facinora edidit, theſauros quoque Proſerpinæ, intactos ad eam diem, ſpoliavit: atque ita pecuniâ in naves impoſitâ, ipſe terrâ eſt profectus. Quid ergo evenit, Patres Conſcripti? Claſſis poſtero die fœdiſſimâ tempeſtate lacerata, omneſque naves, quæ ſacram pecuniam habuerunt, in littora noſtra ejectæ ſunt. Quâ tantâ clade edoctus tandem Deos eſſe ſuperbiſſimus Rex, pecuniam omnem conquiſitam in theſauros Proſerpinæ referri juſſit. Nec tamen illi unquam poſtea proſperi quicquam evenit: pulſuſque Italiâ, ignobili atque inhoneſtâ morte, temerè nocte ingreſſus Argos, occubuit.

5. Hæc quum audiſſet Legatus veſter, Tribunique militum, & mille alia, quæ non augendæ religionis cauſâ, ſed præſentis Deæ numine ſæpe comperta nobis majoribuſque noſtris, referebantur; auſi ſunt nihilominus ſacrilegas admovere manus intactis illis theſauris, & nefandâ prædâ ſeipſos, ac domos contaminare ſuas, & milites veſtros: quibus per vos, fidem veſtram, P. C. priuſquam eorum ſcelus expietis, neque in Italia, neque in Africa quicquam rei geſſeritis; ne quod piaculum commiſerunt, non ſuo ſolùm ſanguine, ſed etiam publicâ clade luant. Quanquam ne nunc quidem, P. C. aut in ducibus, aut in militibus veſtris ceſſat ira Deæ. Aliquoties jam inter ſe ſignis collatis concurrerunt: dux alterius partis Pleminius, alterius duo Tribuni militum erant; non acriùs cum Carthaginienſibus, quàm inter ſe ipſi ferro dimicaverunt; præbuiſſentque occaſionem furore ſuo, Locros recipiendi, Annibali, ni accitus ab nobis Scipio interveniſſet.

6. At, Hercule, milites contactos ſacrilegio furor agitat: in ducibus ipſis puniendis nullum Deæ numen apparuit? Imò ibi præſens maximè fuit. Virgis cæſi Tribuni ab Legato ſunt. Legatus deinde inſidiis Tribunorum interceptus, præterquam quòd toto corpore laceratus, naſo quoque auribuſque deciſis exſanguis eſt relictus: recreatus deinde Legatus ex vulneribus, Tribunos militum in vincula conjectos, dein verberatos, ſervilibuſque omnibus ſuppliciis cruciatos trucidando occidit: mortuos deinde prohibuit

ſepeliri. Has Dea pœnas à templi ſui ſpoliatoribus habet : nec antè deſinet omnibus eos agitare furiis, quàm repoſita ſacra pecunia in theſauris fuerit. Majores quondam noſtri, gravi Crotonienſium bello, quia extra urbem templum eſt, transferre in urbem eam pecuniam voluerunt ; noctu audita ex delubro vox eſt, *abſtinerent manus : Deam ſua templa defenſuram.* Quia movendi inde theſauros incuſſa erat religio, muro circumdare templum voluerunt ; ad aliquantum jam altitudinis excitata erant mœnia, quum ſubitò collapſa ruinâ ſunt.

7. Sed & nunc, & ſæpe aliàs Dea ſuam ſedem, ſuumque templum aut tutata eſt, aut à violatoribus gravia piacula exegit : noſtras injurias nec poteſt, nec poſſit alius ulciſci, quàm vos, Patres Conſcripti. Ad vos, veſtramque fidem ſupplices confugimus : nihil noſtrâ intereſt, utrùm ſub illo præſidio Locros eſſe ſinatis, an irato Annibali & Pœnis ad ſupplicium dedatis. Non poſtulamus, ut extemplo nobis, ut de abſente, ut indictâ causâ credatis. Veniat, coram ipſe audiat, ipſe diluat. Si quicquam ſceleris, quod homo in homines edere poteſt, in nos prætermiſit ; non recuſamus, quin & nos, omnia eadem iterum, ſi pati poſſumus, patiamur ; & ille omni divino humanoque liberetur ſcelere.

Digitized by Google

ORATIO
ANNIBALIS
AD SCIPIONEM,
De pace.

Carthaginienſes cùm moram temporis quærerent, dum Annibal in Africam trajiceret, Legatos alios ad Scipionem, ut inducias facerent, alios Romam ad pacem petendam miſerant. Induciæ conceſſæ; quas tamen, poſtquam Annibal adventabat, ruperunt expugnatis navibus quæ commeatus in caſtra Romana advehebant: Legatos quoque à Scipione Carthaginem miſſos, qui de hac injuria quererentur, propè violaverunt. Nihilominus Annibal ratus, ſi integer, quàm ſi victus peteret pacem, æquiora impetrari poſſe, colloquium cum Scipione expetit, hiſque verbis eum ad pacem hortatur.

1. SI hoc ita fato datum erat, ut qui primus bellum intuli Populo Romano, quique toties propè in manibus victoriam habui, is ultrò ad pacem petendam venirem; lætor te mihi fortè potiſſimùm datum, à quo peterem. Tibi quoque inter multa egregia non in ultimis laudum hoc fuerit, Annibalem, cui de tot Romanis ducibus

victoriam Dii dediſſent, tibi ceſſiſſe: teque huic bello, veſtris priùs quàm noſtris cladibus inſigni, finem impoſuiſſe. Hoc quoque ludibrium caſûs ediderit fortuna, ut cum patre tuo Conſule ceperim arma, cum eodem primùm Romano Imperatore ſigna contulerim; ad filium ejus inermis ad pacem petendam veniam.

2. Optimum quidem fuerat, eam patribus noſtris mentem datam ab Diis eſſe, ut & vos Italiæ, & nos Africæ Imperio contenti eſſemus. Neque enim ne vobis quidem Sicilia atque Sardinia ſatis digna pretia ſunt pro tot claſſibus, tot exercitibus, tot tam egregiis amiſſis ducibus. Sed præterita magis reprehendi poſſunt, quàm corrigi. Ita aliena appetivimus, ut de noſtris dimicaremus, nec in Italia ſolùm vobis bellum, nobis in Africa eſſet: ſed & vos in portis veſtris propè ac mœnibus ſigna armaque hoſtium vidiſtis; & nos ab Carthagine fremitum caſtrorum Romanorum exaudimus. Quod igitur nos maximè abominaremur, vos ante omnia optaretis; in meliore veſtra fortuna de pace agitur. Agimus ii, quorum & maximè intereſt pacem eſſe, & qui quodcunque egerimus, ratum civitates noſtræ habituræ ſint. Animo tantùm nobis opus eſt non abhorrente à quietis conſiliis.

3. Quod ad me attinet, jam ætas, ſenem in patriam revertentem unde puer profectus ſum, jam ſecundæ, jam adverſæ res ita erudierunt, ut rationem ſequi, quàm fortunam malim. Tuam & adoleſcentiam, & perpetuam felicitatem, ferociora utraque

quàm quietis opus eſt conſiliis, metuo. Non temerè incerta caſuum reputat, quem fortuna nunquam decepit. Quod ego fui ad Thraſymenum, ad Cannas, id tu hodie es. Vixdum militari ætate imperio accepto, omnia audaciſſimè incipientem nuſquam fefellit fortuna. Patris & patrui perſecutus mortem, ab calamitate veſtræ domûs decus inſigne virtutis pietatiſque eximiæ cepiſti: amiſſas Hiſpanias recuperaſti, quatuor inde Punicis exercitibus pulſis: Conſul creatus, quum cæteris ad tutandam Italiam parum animi eſſet, tranſgreſſus in Africam, duobus hîc exercitibus cæſis, binis eâdem horâ captis ſimul incenſiſque caſtris, Syphace potentiſſimo Rege capto, tot urbibus regni ejus, tot noſtri Imperii ereptis, me, ſextum decimum jam annum, hærentem in poſſeſſione Italiæ detraxiſti. Poteſt victoriam malle, quàm pacem, animus. Novi vobis ſpiritus magnos magis quàm utiles: & mihi talis aliquando fortuna affulſit. Quòd ſi in ſecundis rebus bonam quoque mentem darent Dii, non ea ſolùm quæ eveniſſent, ſed etiam ea quæ evenire poſſent, reputaremus. Ut omnium obliviſcaris aliorum, ſatis ego documenti in omnes caſus ſum. Quem modò caſtris inter Anienem atque urbem veſtram poſitis, ac jam propè ſcandentem mœnia Romana videras: hîc cernis, duobus fortiſſimis viris fratribus, clariſſimis Imperatoribus orbatum, ante mœnia propè obſeſſæ patriæ, quibus terrui veſtram urbem, ea pro mea deprecantem.

4. Maximæ cuique fortunæ minimè

credendum eſt. In bonis tuis rebus, noſtris dubiis, tibi ampla ac ſpecioſa danti eſt pax; nobis petentibus magis neceſſaria quàm honeſta. Melior tutiorque eſt certa pax, quàm ſperata victoria; hæc in tua, illa in Deorum manu eſt. Ne tot annorum felicitatem in unius horæ dederis diſcrimen. Cùm tuas vires, tum vim fortunæ, Martemque belli communem propone animo. Utrinque ferrum, corpora humana erunt. Nuſquam minùs quàm in bello eventus reſpondent. Non tantùm ad id quod datâ pace jam habere potes, ſi prælio vincas, gloriæ adjeceris; quantùm ademeris, ſi quid adverſi eveniat. Simul parta ac ſperata decora unius horæ fortuna evertere poteſt. Omnia in pace jungenda tuæ poteſtatis ſunt, P. Corneli: tunc ea habenda fortuna erit, quam Dii dederint. Inter pauca felicitatis virtutiſque exempla M. Atilius quondam in hac eadem terra fuiſſet, ſi victor pacem petentibus dediſſet patribus noſtris: ſed non ſtatuendo tandem felicitati modum, nec cohibendo efferentem ſe fortunam, quantò altiùs elatus erat, eò fœdiùs corruit.

5. Eſt quidem ejus, qui dat, non qui petit, conditiones dicere pacis: ſed forſitan non indigni ſimus, qui nobiſmetipſis mulctam irrogemus. Non recuſamus, quin omnia propter quæ bellum initum eſt, veſtra ſint; Sicilia, Sardinia, Hiſpania, quicquid inſularum toto inter Africam Italiamque continetur mari. Carthaginienſes incluſi Africæ littoribus, vos (quando ita

Diis placuit) externa etiam terrâ marique videamus regentes Imperia. Haud negaverim, propter non nimis ſincerè petitam aut exſpectatam nuper pacem, ſuſpectam eſſe vobis Punicam fidem. Multùm per quos petita ſit, ad fidem tuendæ pacis pertinet, Scipio. Veſtri quoque (ut audio) patres non nihil etiam ob hoc, quia parum dignitatis in legatione erat, negaverunt pacem. Annibal peto pacem: qui neque peterem niſi utilem crederem; & propter eandem utilitatem tuebor eam, propter quam petii. Et quemadmodum, quia à me bellum cœptum eſt, ne quem ejus pœniteret, quoad ipſi invidêre Dii, præſtiti: ita annitar, ne quem pacis per me partæ pœniteat.

ORATIO

SCIPIONIS

ANNIBALI RESPONDENTIS.

1. NOn me fallebat, Annibal, adventûs tui ſpe Carthaginienſes & præſentem induciarum fidem, & ſpem pacis turbaſſe: neque tu id ſanè diſſimulas, qui de conditionibus ſuperioribus pacis omnia ſubtrahas, præter ea, quæ jampridem in noſtra poteſtate ſunt. Cæterùm, ſicut tibi curæ eſt, ſentire cives tuos, quanto per te onere leventur: ſic mihi laborandum eſt, ne quæ tunc pepigerunt, hodie ſubtracta

ex conditionibus pacis, præmia perfidiæ habeant. Indigni, quibus eadem pateat conditio, ut etiam proſit vobis fraus, petitis. Neque patres noſtri priores de Sicilia, neque nos de Hiſpania fecimus bellum. Et tunc Mamertinorum ſociorum periculum, & nunc Sagunti excidium nobis pia ac juſta induerunt arma. Vos laceſſiſſe, & tu ipſe fateris, & Dii teſtes ſunt: qui & illius belli exitum ſecundùm jus faſque dederunt, & hujus dant & dabunt. Quod ad me attinet, & humanæ infirmitatis memini, & vim fortunæ reputo, & omnia quæcunque agimus, ſubjecta eſſe mille caſibus ſcio. Cæterùm, quemadmodum ſuperbè & violenter me faterer facere, ſi priuſquam in Africam trajeciſſem, te tuâ voluntate cedentem Italiâ, & impoſito in naves exercitu ipſum venientem ad pacem petendam aſpernarer; ſic nunc, quum propè manu conſertâ reſtitantem ac tergiverſantem in Africam attraxerim, nullâ ſum tibi verecundiâ obſtrictus. Proinde ſi quid ad ea, in quæ tum pax conventura videbatur, (quæ ſint, noſti) mulctæ navium cum commeatu per inducias expugnatarum, Legatorumque violatorum, adjicitur; eſt quod referam ad Conſilium. Sin illa quoque gravia videntur, bellum parate, quoniam pacem pati non potuiſtis.

ORATIO
M. PORCII CATONIS CONSULIS,
Pro lege Oppia.

C. Oppius Tribunus plebis, in medio ardore Punici belli legem contra luxuriam mulierum tulerat. Bello finito, de hac lege abroganda M. Fundanius & L. Valerius Tribuni plebei ad plebem ferebant. Matronæ omnes vias urbis, aditusque in forum obſidebant, orantes ut ſibi priſtinus ornatus redderetur. At M. Porcius Cato Conſul pro lege, quæ abrogabatur, ita diſſeruit.

1. SI in ſua quiſque noſtrûm matre familiæ, Quirites, jus & majeſtatem viri retinere inſtituiſſet, minùs cum univerſis fœminis negotii haberemus. Nunc domi victa libertas noſtra impotentiâ muliebri, hîc quoque in foro obteritur & calcatur: & quia ſingulas ſuſtinere non potuimus, univerſas horremus. Equidem fabulam & fictam rem ducebam eſſe, virorum omne genus in aliqua inſula conjuratione muliebri ab ſtirpe ſublatum eſſe. Ab nullo genere non æquè ſummum periculum eſt, ſi cœtus & conſilia, & ſecretas conſultationes eſſe ſinas.

Digitized by Google

2. Atque ego vix ſtatuere apud animum meum poſſum, utrùm pejor ipſa res, an pejore exemplo agatur. Quorum alterum ad nos Conſules, reliquoſque Magiſtratus; alterum ad vos, Quirites, magis pertinet. Nam utrùm è Republica ſit, necne, id quod ad vos fertur, veſtra exiſtimatio eſt, qui in ſuffragium ituri eſtis. Hæc conſternatio muliebris, ſive ſuâ ſponte, ſive auctoribus vobis, M. Fundani, & L. Valeri, facta eſt, haud dubiè ad culpam Magiſtratuum pertinens, neſcio vobis, Tribuni, an Conſulibus magis ſit deformis: vobis, ſi fœminas ad concitandas tribunicias ſeditiones jam adduxiſtis: nobis, ſi ut plebis quondam, ſic nunc mulierum ſeceſſione leges accipiendæ ſunt.

3. Equidem non ſine rubore quodam paulò antè per medium agmen mulierum in forum perveni. Quòd niſi me verecundia ſingularum magis majeſtatis & pudoris, quàm univerſarum tenuiſſet, ne compellatæ à Conſule viderentur, dixiſſem: „ Qui hic mos eſt in publicum procurrendi, & obſidendi vias, & viros alienos „ appellandi? Iſtud ipſum ſuos quæque „ domi rogare non potuiſtis? An blandiores in publico quàm in privato, & alienis, quàm veſtris eſtis? Quanquam ne „ domi quidem vos, ſi ſui juris finibus „ matronas contineret pudor, quæ leges „ hîc rogarentur abrogarenturve, curare „ decuit. „

4. Majores noſtri, nullam ne privatam quidem rem agere fœminas ſine auctore

ciet jus, id deſtruet ac demolietur, quid attinebit univerſos rogare leges, quas mox abrogare, in quos latæ ſunt, poſſint?

7. Volo tamen audire quid ſit, propter quod matronæ conſternatæ procurrant in publicum, ac vix foro ſe & concione abſtineant. Ut captivi ab Annibale redimantur, parentes, viri, liberi, fratres earum? Procul abeſt, abſitque ſemper talis fortuna Reipublicæ. Sed tamen quum fuit, negaſtis hoc piis precibus earum. At non pietas, nec ſollicitudo pro ſuis, ſed religio congregavit eas. Matrem Idæam à Peſſinunte ex Phrygia venientem accepturæ ſunt. Quid honeſtum dictu ſaltem ſeditioni prætenditur muliebri? " Ut auro & purpurâ fulgeamus, inquit: ut carpentis, feſtis profeſtiſque diebus, velut triumphantes de lege victa & abrogata, & captis & ereptis ſuffragiis veſtris, per urbem vectemur: ne ullus modus ſumptibus, ne luxuriæ ſit. "

8. Sæpe me querentem de fœminarum, ſæpe de virorum, nec de privatorum modò, ſed etiam Magiſtratuum ſumptibus audiſtis; diverſiſque duobus vitiis, avaritiâ & luxuriâ civitatem laborare: quæ peſtes omnia magna Imperia everterunt. Hæc ego, quò melior lætiorque in dies fortuna Reip. eſt, Imperiumque creſcit, & jam in Græciam Aſiamque tranſcendimus, omnibus libidinum illecebris repletas, & regias etiam attrectamus gazas: eò plus horreo, ne illæ magis res nos ceperint, quàm nos illas. Infeſta, mihi credite, ſigna ab Syracuſis

Digitized by Google

illata ſunt huic urbi. Jam nimis multos audio Corinthi & Athenarum ornamenta laudantes miranteſque, & antefixa fictilia Deorum Romanorum ridentes. Ego hos malo propitios Deos; & ita ſpero futuros, ſi in ſuis manere ſedibus patiemur.

9. Patrum noſtrorum memoriâ per Legatum Cineam Pyrrhus, non virorum modò, ſed etiam mulierum animos donis tentavit. Nondum lex Oppia ad coërcendam luxuriam muliebrem lata erat: tamen nulla accepit. Quam cauſam fuiſſe cenſetis? Eadem fuit, quæ majoribus noſtris, nihil de hac re lege ſanciendi: nulla erat luxuria, quæ coërceretur. SICUT antè morbos neceſſe eſt cognitos eſſe, quàm remedia eorum: ſic cupiditates priùs natæ ſunt quàm leges, quæ iis modum facerent. Quid legem Liciniam excitavit de quingentis jugeribus, niſi ingens cupido agros continuandi? Quid legem Cinciam de donis & muneribus, niſi quia vectigalis jam & ſtipendiaria plebes eſſe Senatui cœperat? Itaque minimè mirum eſt, nec Oppiam, nec aliam ullam tum legem deſideratam eſſe, quæ modum ſumptibus mulierum faceret: quum aurum & purpuram data & oblata ultrò non accipiebant. Si nunc cum illis donis Cineas urbem circumiret, ſtantes in publico inveniſſet quæ acciperent.

10. Atque ego nonnullarum cupiditatum ne cauſam quidem aut rationem inire poſſum. Nam ut quod alii liceat, tibi non licere, aliquid fortaſſe naturalis aut pudoris, aut indignationis habeat: ſic æquato

omnium cultu, quid unaquæque veſtrûm veretur ne in ſe conſpiciatur? Peſſimus quidem pudor eſt vel parcimoniæ, vel paupertatis: ſed utrumque lex vobis demit, quum id quod habere non licet, non habetis. " Hanc, inquit, ipſam exæquatio-
„ nem non fero, illa locuples. Cur non
„ inſignis auro & purpurâ conſpicior? cur
„ paupertas aliarum ſub hac legis ſpecie
„ latet, ut quod habere non poſſunt, ha-
„ bituræ, ſi liceret, fuiſſe videantur?„ Vultis hoc certamen uxoribus veſtris injicere, Quirites, ut divites id habere velint, quod nulla alia poſſit; pauperes, ne ob hoc ipſum contemnantur, ſupra vires ſe extendant? Næ, ſimul pudere, quod non oportet, cœperit; quod oportet, non pudebit. Quæ de ſuo poterit, parabit: quæ non poterit, virum rogabit. Miſerum illum virum, & qui exoratus, & qui non exoratus erit! quum quod ipſe non dederit, datum ab alio videbit. Nunc vulgò alienos viros rogant, &, quod majus eſt, legem & ſuffragia rogant, & à quibuſdam impetrant, adverſùs te & rem tuam & liberos tuos inexorabiles. Simul lex modum ſumptibus uxoris tuæ facere deſierit, tu nunquam facies. Nolite eodem loco exiſtimare, Quirites, futuram rem, quo fuit antequam lex de hoc ferretur. Et hominem improbum non accuſari tutius eſt, quàm abſolvi: & luxuria non mota tolerabilior eſſet, quàm erit nunc, ipſis vinculis, ſicut fera beſtia, irritata, deinde emiſſa. Ego nullo modo abrogandam legem Oppiam cenſeo: vos quod faxitis, Deos omnes fortunare velim.

ORATIO
L. VALERII,
TRIBUNI PLEBIS,
Pro mulieribus, contra legem Oppiam.

1. SI privati tantummodo ad ſuadendum diſſuadendumque id quod à nobis rogatur, proceſſiſſent, ego quoque quum ſatis dictum pro utraque parte exiſtimarem, tacitus ſuffragia veſtra expectaſſem. Nunc quum vir graviſſimus Conſul M. Porcius, non auctoritate ſolùm, quæ tacita ſatis momenti habuiſſet, ſed oratione etiam longâ & accuratâ inſectatus ſit rogationem noſtram; neceſſum eſt paucis reſpondere. Qui tamen plura verba in caſtigandis matronis, quàm in rogatione noſtra diſſuadenda conſumſit; & quidem ut in dubio poneret, utrùm id quod reprehenderet, matronæ ſuâ ſponte, an nobis auctoribus feciſſent. Rem defendam, non nos: in quos jecit magis hæc Conſul verbo tenus, quàm ut re inſimularet.

2. Cœtum & ſeditiones, & interdum ſeceſſionem muliebrem appellavit, quòd matronæ in publico vos rogaſſent, ut legem in ſe latam per bellum temporibus duris, in pace & florente ac beatâ Repub. abrogaretis. Verba magna, quæ rei augendæ

cauſâ conquirantur, & hæc & alia eſſe ſcio: & M. Catonem Oratorem non ſolùm gravem, ſed interdum etiam trucem eſſe ſcimus omnes, quum ingenio ſit mitis. Nam quid tandem novi matronæ fecerunt, quòd frequentes in cauſa ad ſe pertinente in publicum proceſſerunt? Nunquam ante hoc tempus in publico apparuerunt? Tuas adverſùs te Origines revolvam. Accipe quoties id fecerint, & quidem ſemper bono publico. Jam à principio, regnante Romulo, quum Capitolio à Sabinis capto, medio in foro ſignis collatis dimicaretur; nonne intercurſu matronarum inter acies duas prælium ſedatum eſt? Quid! Regibus exactis, quum Coriolano Marcio duce legiones Volſcorum caſtra ad quintum lapidem poſuiſſent; nonne id agmen, quo obruta hæc urbs eſſet, matronæ averterunt? Jam urbe captâ à Gallis, aurum, quo redemta urbs eſt, nempe matronæ conſenſu omnium in publicum contulerunt. Proximo bello (ne antiqua repetam) nonne & quum pecuniâ opus fuit, viduarum pecuniæ adjuverunt ærarium, & quum Dii quoque novi ad opem ferendam dubiis rebus arceſſerentur, matronæ univerſæ ad mare profectæ ſunt, ad matrem Idæam accipiendam? Diſſimiles, inquit, cauſæ ſunt. Nec mihi cauſas æquare propoſitum eſt: nihil novi factum, purgare ſatis eſt. Cæterùm, quod in rebus ad omnes pariter viros fœminaſque pertinentibus feciſſe eas nemo miratus eſt, in cauſa propriè ad ipſas pertinente miramur feciſſe? Quid autem fecerunt? Superbas medius fi-

dius aures habemus, ſi, quum domini ſervorum non faſtidiant preces, nos rogari ab honeſtis fœminis indignamur.

3. Venio nunc ad id de quo agitur, in quo duplex Conſulis oratio fuit. Nam & legem ullam omnino abrogari eſt indignatùs: & eam præcipuè legem, quæ luxuriæ muliebris coërcendæ causâ lata eſſet. Et illa communis pro legibus, viſa conſularis oratio eſt: & hæc adverſùs luxuriam, ſeveriſſimis moribus conveniebat. Itaque periculum eſt, niſi quid in utraque re vani ſit, docuerimus, ne quis error vobis offundatur.

4. Ego enim, quemadmodum ex his legibus, quæ non in tempus aliquod, ſed perpetuæ utilitatis causâ in æternum latæ ſunt, nullam abrogari debere fateor, niſi quam aut uſus coarguit, aut ſtatus aliquis Reipub. inutilem fecit: ſic quas tempora aliqua deſiderarunt leges, mortales (ut ita dicam) & temporibus ipſis mutabiles eſſe video. Quæ in pace latæ ſunt, plerùmque bellum abrogat; quæ in bello, pax: ut in navis adminiſtratione, alia in ſecundam, alia in adverſam tempeſtatem uſui ſunt.

5. Hæc quum ita naturâ diſtincta ſint, ex utro tandem genere ea lex eſſe videtur, quam abrogamus? An vetus regia lex, ſimul cum ipſa urbe nata? An (quod ſecundum eſt) à Decemviris ad condenda jura creatis in duodecim tabulis ſcripta? ſine qua quum majores noſtri non exiſtimarint matronale decus ſervari poſſe, nobis quoque verendum ſit, ne cum ea pudorem ſanctitatem-

que fœminarum abrogemus? Quis igitur neſcit, novam iſtam legem eſſe, Q. Fabio, Ti. Sempronio Conſulibus viginti annis antè latam? ſine qua quum per tot annos matronæ optimis moribus vixerint, quod tandem, ne abrogatâ eâ effundantur ad luxuriam, periculum eſt? Nam ſi iſta lex ideo lata eſſet, ut finiret libidinem muliebrem; verendum foret, ne abrogata incitaret. Cur ſit autem lata, ipſum indicabit tempus. Annibal in Italia erat victor ad Cannas: jam Tarentum, jam Arpos, jam Capuam habebat: ad urbem Romam admoturus exercitum videbatur: defecerant ſocii: non milites in ſupplementum, non ſocios navales ad claſſem tuendam, non pecuniam in ærario habebamus: ſervi, quibus arma darentur, ita ut pretium pro iis bello perfecto dominis ſolveretur, emebantur: in eandem diem pecuniæ, frumentum & cætera quæ belli uſus poſtulabant, præbenda publicani ſe conducturos profeſſi erant: ſervos ad remum, numero ex cenſu conſtituto, cum ſtipendio noſtro dabamus, aurum & argentum omne, ab Senatoribus ejus rei initio orto, in publicum conferebamus: viduæ & pupilli pecunias ſuas in ærarium deferebant: cautum erat, quò ne plus auri & argenti facti, quò ne plus ſignati argenti & æris domi haberemus. Tali tempore in luxuria & ornatu matronæ occupatæ erant, ut ad eam coërcendam lex Oppia deſiderata ſit? quum, quia Cereris ſacrificium lugentibus omnibus matronis intermiſſum erat, Senatus finiri luctum triginta diebus juſſit.

H iv

Cui non apparet, inopiam & miſeriam civitatis, quia omnium privatorum pecuniæ in uſum publicum vertendæ erant, iſtam legem ſcripſiſſe, tandiu manſuram, quandiu cauſa ſcribendæ legis manſiſſet? Nam ſi quæ tunc temporis causâ aut decrevit Senatus, aut Populus juſſit, in perpetuum ſervari oportet, cur pecunias reddimus privatis? cur publica præſenti pecuniâ locamus? cur ſervi, qui militent, non emuntur? cur privati non damus remiges, ſicut tunc dedimus?

6. Omnes alii Ordines, omnes homines mutationem in meliorem ſtatum Reipub. ſentient: ad conjuges tantùm noſtras, pacis & tranquillitatis publicæ fructus non perveniet? Purpurâ viri utemur, prætextati in magiſtratibus, in ſacerdotiis: liberi noſtri prætextis purpurâ togis utentur: Magiſtratibus in coloniis municipiiſque, hîc Romæ infimo generi, magiſtris vicorum, togæ prætextæ habendæ jus permittemus; nec id ut vivi ſolùm habeant tantum inſigne, ſed etiam ut cum eo crementur mortui: fœminis duntaxat purpuræ uſum interdicemus? & quum tibi viro liceat purpurâ in veſte ſtragula uti, matrem familiæ tuam purpureum amiculum habere non ſines? & equus tuus ſpecioſiùs inſtratus erit, quàm uxor veſtita? Sed in purpura, quæ teritur, abſumitur, injuſtam quidem, ſed aliquam tamen cauſam tenacitatis video: in auro verò, in quo præter manûs pretium nihil intertrimenti fit, quæ milignitas eſt? Præſidium potiùs in eo eſt & ad publicos & ad privatos uſus, ſicuti experti eſtis.

Digitized by Google

7. Nullam æmulationem inter ſe ſingularum, quando nulla haberet, eſſe aiebat. At, Hercule, univerſis dolor & indignatio eſt, quum ſociorum Latini nominis uxoribus vident ea conceſſa ornamenta, quæ ſibi ademta ſint; quum inſignes eas eſſe auro & purpurâ, quum illas vehi per urbem, ſe pedibus ſequi: tanquam in illarum civitatibus, non in ſua Imperium ſit. Virorum hoc animos vulnerare poſſet: quid muliercularum cenſetis, quas etiam parva movent? Non magiſtratus, nec ſacerdotia, nec triumphi, nec inſignia, nec dona aut ſpolia bellica his contingere poſſunt. Munditiæ, & ornatus, & cultus, hæc fœminarum inſignia ſunt: his gaudent & gloriantur: hunc mundum muliebrem appellarunt majores noſtri. Quid aliud in luctu, quàm purpuram atque aurum deponunt? quid, quum eluxerunt, ſumunt? quid in gratulationibus ſupplicationibuſque, niſi excellentiorem ornatum adjiciunt?

8. Scilicet ſi legem Oppiam abrogaveritis, non veſtri arbitrii erit, ſi quid ejus vetare volueritis, quod nunc lex vetat: minùs filiæ, uxores, ſorores etiam quibuſdam in manu erunt. Nunquam ſalvis ſuis exuitur ſervitus muliebris; & ipſæ libertatem, quam viduitas & orbitas facit, deteſtantur. In veſtro arbitrio ſuum ornatum, quàm in legis, malunt eſſe: & vos in manu & tutela, non in ſervitio debetis habere eas; & malle patres vos aut viros, quàm dominos dici. Invidioſis nominibus utebatur modò Conſul; ſeditionem muliebrem & ſe-

ceſſionem appellando. Id enim periculum eſt, ne Sacrum montem, ſicut quondam irata plebs, aut Aventinum capiant. Patiendum huic infirmitati eſt, quodcunque vos cenſueritis. Quò plus poteſtis, eò moderatiùs imperio uti debetis.

ORATIO

SCIPIONIS AFRICANI

AD LEGATUM ANTIOCHI.

Antiochum in Aſiam cedentem ſecuti erant Romani. Ad eos, Conſulemque L. Scipionem Rex Legatum de pace mittit. Africanus cum fratre ad id bellum venerat: cujus filius paulò antè captus in poteſtate Regis erat. Unde & in eo maximam ſpem habebat Antiochus impetrandæ pacis. Legatus igitur, poſtquam conditiones à ſe allatas repudiari à Conſule videbat, P. Scipionem adit. Omnium primùm filium ei ſine pretio redditurum Regem dicit: deinde & auri pondus ingens pollicetur, ſi per eum Rex pacem impetraſſet. Ad ea Scipio.

1. QUòd Romanos omnes, quòd me, ad quem miſſus es, ignoras, minùs miror, quum te fortunam ejus à quo venis, ignorare cernam. Lyſimachia tenenda erat, ne Cherſoneſum intraremus; aut

ad Helleſpontum obſiſtendum, ne in Aſiam trajiceremus, ſi pacem tanquam ab ſollicitis de belli eventu petituri eratis. Conceſſo verò in Aſiam tranſitu, & non ſolùm frænis, ſed etiam jugo accepto, quæ diſceptatio ex æquo, quum imperium patiendum ſit, relicta eſt? Ego ex munificentia regia maximum donum filium habebo: aliis, Deos precor, ne unquam fortuna egeat mea: animus certè non egebit. Pro tanto in me munere gratum me eſſe in ſe ſentiet, ſi privatam gratiam pro privato beneficio deſiderabit. Publicè nec habebo quicquam ab illo, nec dabo. Quod in præſentia dare poſſim, fidele conſilium eſt. Abi, nuncia meis verbis, bello abſiſtat; pacis conditionem nullam recuſet.

ORATIO

LEGATORUM ANTIOCHI,

Pacem à Romanis poſtulantium.

Antiochus ingenti prælio victus, Legatos ad Romanos mittit, cum his mandatis, ut nullam conditionem pacis recuſent. Legati ita verba faciunt.

1. NOn tam quid ipſi dicamus, habemus, quàm ut à vobis quæramus, Romani, quo piaculo expiare errorem Regis, pacem veniamque impetrare à victo-

ribus poſſimus. Maximo ſemper animo victis Regibus populiſque ignoviſtis. Quanto majore & placatiore animo decet vos facere in hac victoria, quæ vos dominos orbis terrarum fecit? Poſitis jam adverſùs omnes mortales certaminibus, haud ſecus quàm Deos, conſulere & parcere vos generi humano oportet.

ORATIO
P. SCIPIONIS
LEGATIS ANTIOCHI
RESPONDENTIS.

1. ROmani ex iis quæ in Deûm immortalium poteſtate erant, ea habemus, quæ Dii dederunt: animos, qui noſtræ mentis ſunt, eoſdem in omni fortuna geſſimus, gerimuſque: neque eos ſecundæ res extulerunt, nec adverſæ minuerunt. Ejus rei, ut alios omittam, Annibalem veſtrum vobis darem teſtem, niſi vos ipſos dare poſſem. Poſteaquam Helleſpontum trajecimus, priuſquam caſtra regia, priuſquam aciem videremus, quum communis Mars & incertus belli eventus eſſet, de pace vobis agentibus, quas pares paribus ferebamus conditiones, eaſdem nunc victores victis ferimus. Europâ abſtinete, Aſiâque omni, quæ cis Taurum montem eſt, decedite. Pro

Digitized by Google

impenſis deinde in bellum factis quindecim millia talentûm Euboïcorum dabitis; quingenta præſentia, duo millia & quingenta, quum Senatus Populuſque Romanus pacem comprobaverint, millia deinde talentûm per duodecim annos. Eumeni quoque reddi quadraginta talenta, & quod frumenti reliquum ex eo, quod patri debitum eſt, placet. Hæc quum pepigerimus, facturos vos ut pro certo habeamus, erit quidem aliquod pignus, ſi obſides viginti noſtro arbitratu dabitis: ſed nuſquam ſatis liquebit nobis, ibi pacem eſſe Populo Romano, ubi Annibal erit. Eum ante omnia depoſcimus. Thoantem quoque Ætolum, concitorem Ætolici belli, qui & illorum fiduciâ vos, & veſtrâ illos in nos armavit, dedetis: & cum eo Mnaſimachum Arcanana, & Chalcidenſes Philonem & Eubulidam. In deteriore ſua fortuna pacem faciet Rex, quia ſeriùs facit, quàm facere potuit. Si nunc moratus fuerit, ſciat Regum majeſtatem difficiliùs ab ſummo faſtigio ad medium detrahi, quàm à mediis ad ima præcipitari.

Digitized by Google

ORATIO
LEGATORUM RHODIORUM
IN SENATU,
Ut Græcis Aſiæ civitatibus libertas daretur.

Romanis in bello adverſùs Antiochum Eumenes, Rex Pergami, Rhodiique, fortem ac fidelem operam navaverant. Alius partem ſpoliorum Antiochi, in officiorum mercedem, alii verò civitates Græcas eidem Antiocho ademtas, in libertatem vindicari, Romanos expoſcebant. Rhodiorum Legatorum oratio ad commovendos Romanos potentiſſima.

1. NIhil nobis totâ noſtrâ actione, Patres Conſcripti, neque difficilius, neque moleſtius eſt, quàm quòd cum Eumene nobis diſceptatio eſt: cum quo uno maximè Regum, & privatum ſingulis, &, quod magis nos movet, publicum civitati noſtræ hoſpitium eſt. Cæterùm non animi noſtri, Patres Conſcripti, nos, ſed rerum natura, quæ potentiſſima eſt, disjungit; ut nos liberi etiam aliorum libertatis cauſam agamus; Reges ſerva omnia, & ſubjecta imperio ſuo eſſe velint. Utcumque tamen res ſe habet, magis verecundia noſtra adverſùs

Regem nobis obſtat, quàm ipſa diſceptatio aut nobis impedita eſt, aut vobis perplexam deliberationem præbitura videtur. Nam ſi aliter ſocio atque amico Regi, & bene merito hoc ipſo in bello, de cujus præmiis agitur, honos haberi nullus poſſet, niſi liberas civitates ei in ſervitutem traderetis; eſſet deliberatio anceps: ne aut Regem amicum inhonoratum dimitteretis, aut decederetis inſtituto veſtro, & gloriam Philippi bello partam nunc ſervitute tot civitatum deformaretis. Sed ab hac neceſſitaté aut gratiæ in amicum minuendæ, aut gloriæ veſtræ, egregiè vos fortuna vindicat. Eſt enim Deûm benignitate non glorioſa magis quàm dives victoria veſtra; quæ vos facilè iſto velut ære alieno exſolvat. Nam & Lycaonia & Phrygia utraque, & Piſidia omnis, & Cherſoneſus, quæque circumjacent Europæ, in veſtra ſunt poteſtate: quarum una quælibet Regi adjecta, multiplicare regnum Eumenis poteſt; omnes verò datæ, maximis eum Regibus æquare. Licet ergo vobis & præmiis belli ditare ſocios, & non decedere inſtituto veſtro, & meminiſſe, quem titulum prætenderitis priùs adverſùs Philippum, nunc adverſùs Antiochum, belli; quid feceritis Philippo victo; quid nunc à vobis, non magis quia feciſtis, quàm quia id vos facere decet, deſideretur atque exſpectetur.

2. Alia enim aliis & honeſta & probabilis eſt cauſa armorum. Illi agrum, hi vicos, hi oppida, hi portus oramque aliquam maris ut poſſideant. Vos nec cupiſtis

hæc antequam haberetis : nec nunc, quum orbis terrarum in ditione veſtra ſit, cupere poteſtis. Pro dignitate & gloria apud omne genus humanum, quòd veſtrum nomen imperiumque juxtà ac Deos immortales jampridem intuetur, pugnaſtis. Quæ parare & quærere arduum fuit, neſcio an tueri difficilius ſit. Gentis vetuſtiſſimæ, nobiliſſimæque vel famâ rerum geſtarum, vel omni commendatione humanitatis doctrinarumque, tuendam ab ſervitio regio libertatem ſuſcepiſtis. Hoc patrocinium receptæ in fidem & clientelam veſtram univerſæ perpetuum vos præſtare decet. Non quæ in ſolo modò antiquo ſunt, Græcæ magis urbes ſunt, quàm coloniæ èarum, illinc quondam profectæ in Aſiam. Nec terra mutata mutavit genus aut mores : certare pio certamine cujuſlibet bonæ artis ac virtutis auſi ſumús cum parentibus quæque civitas, & conditoribus ſuis. Adiſtis Græciæ, adiſtis Aſiæ urbes plerique : niſi quòd longiùs à vobis abſumus, nullâ vincimur aliâ re. Maſſilienſes, quos, ſi natura inſita velut ingenio terræ vinci poſſet, jampridem efferaſſent tot indomitæ circumfuſæ gentes, in eo honore, in ea meritò dignitate audimus apud vos eſſe, ac ſi medium umbilicum Græciæ incolerent. Non enim ſonum modò linguæ, veſtitumque & habitum, ſed ante omnia mores, & leges, & ingenium, ſincerum integrumque à contagione accolarum ſervarunt.

3. Terminus eſt nunc Imperii veſtri mons Taurus : quicquid intra eum cardinem eſt,

nihil longinquum vobis videri debet. Quò arma veſtra pervenerunt, eòdem jus hinc profectum perveniat. Barbari, quibus pro legibus ſemper dominorum imperia fuerunt, quo gaudent, Reges habeant: Græci ſuam fortunam, veſtros animos gerunt. Domeſticis quondam viribus etiam imperium amplectabantur: nunc imperium ubi eſt, ibi ut ſit perpetuum, optant; libertatem veſtris tueri armis ſatis habent, quoniam ſuis non poſſunt.

4. At enim quædam civitates cum Antiocho ſenſerunt. Et aliæ priùs cum Philippo, & cum Pyrrho Tarentini. Ne alios populos enumerem, Carthago libera cum ſuis legibus eſt. Huic veſtro exemplo quantùm debeatis, videte, P. C. Inducetis in animum negare Eumenis cupiditati, quod juſtiſſimæ iræ veſtræ negaſtis? Rhodii & in hoc & in omnibus bellis, quæ in illa ora geſſiſtis, quàm forti fideliqué operâ vos adjuverimus, veſtro judicio relinquimus: nunc in pace id conſilium afferimus, quod ſi comprobaritis, magnificentiùs vos victoriâ uſos eſſe, quàm viciſſe, omnes exiſtimaturi ſint.

Digitized by Google

ORATIO
CN. MANLII
AD MILITES.

Gallos in Aſiam tranſgreſſos bello perſequi, quòd Antiochum auxiliis juviſſent, Cn. Manlius in animum induxerat. Cùm igitur ad eorum fines perveniſſet, quia cum hoſte tam terribili omnibus regionis ejus bellum gerendum erat, adhortandos milites ratus, hujuſcemodi orationem habuit.

1. NOn me præterit, milites, omnium, quæ Aſiam colunt, gentium Gallos famâ belli præſtare. Inter mitiſſimum genus hominum, ferox natio pervagata bello propè orbem terrarum, ſedem cepit. Procera corpora, promiſſæ & rutilatæ comæ, vaſta ſcuta, prælongi gladii: ad hoc cantus inchoantium prælium, & ululatus, & tripudia, & quatientium ſcuta in patrium quemdam morem horrendus armorum crepitus: omnia de induſtria compoſita ad terrorem. Sed hæc, quibus inſolita atque inſueta ſunt, Græci & Phryges & Cares timeant: Romanis Gallici tumultûs aſſuetis, etiam vanitates notæ ſunt.

2. Semel primo congreſſu ad Alliam olim fuderunt majores noſtros: ex eo tempore ducentos jam annos pecorum in mo-

dum conſternatos cædunt, fugantque: & plures propè de Gallis triumphi, quàm de toto orbe terrarum acti ſunt. Jam uſu cognitum eſt, ſi primum impetum, quem fervido ingenio & cæcâ irâ effundunt, ſuſtinueris, fluunt ſudore & laſſitudine membra, labant arma: mollia corpora, molles ubi ira conſedit animos, ſol, pulvis, ſitis, ut ferrum non admoveas, proſternunt. Non legionibus legiones eorum ſolùm experti ſumus, ſed vir unus cum viro congrediendo. T. Manlius, M. Valerius, quantùm Gallicam rabiem vinceret Romana virtus, docuerunt. Jam M. Manlius unus agmine ſcandentes in Capitolium Gallos detruſit. Et illis majoribus noſtris cum haud dubiis Gallis in terra ſua genitis res erat. Hi jam degeneres ſunt; miſti, & Gallogræci verè, quod appellantur: ſicut in frugibus pecudibuſque, non tantùm ſemina ad ſervandam indolem valent, quantùm terræ proprietas cœlique, ſub quo aluntur, mutat. Macedones, qui Alexandriam in Ægypto, qui Seleuciam ac Babyloniam, quique alias ſparſas per orbem terrarum colonias habent, in Syros, Parthos, Ægyptios degenerarunt. Maſſilia inter Gallos ſita, traxit aliquantùm ab accolis animorum. Tarentinis quid ex Spartana dura illa & horrida diſciplina manſit? Generoſius in ſua quicquid ſede gignitur: inſitum alienæ terræ, in id quo alitur, naturâ vertente ſe, degenerat. Phrygas igitur Gallicis oneratos armis, ſicut in acie Antiochi cecidiſtis, victos victores cædetis. Magis id vereor, ne

Digitized by Google

parum inde gloriæ , quàm ne nimiùm belli ſit. Attalus eos Rex ſæpe fudit , fugavitque.

3. Nolite exiſtimare , belluas tantùm recèns captas feritatem illam ſilveſtrem primò ſervare , deinde , quum diu manibus humanis alantur , miteſcere : in hominum feritate mulcenda non eandem naturam eſſe. Eoſdemne hos creditis eſſe , qui patres eorum avique fuerunt ? Extorres inopiâ agrorum profecti domo per aſperrimam Illyrici oram ; Pœoniam inde & Thraciam , pugnando cum ferociſſimis gentibus , emenſi , has terras ceperunt. Duratos eos tot malis exaſperatoſque accepit terra , quæ copiâ rerum omnium ſaginaret. Uberrimo agro , mitiſſimo cœlo , clementibus accolarum ingeniis , omnis illa , cum qua venerant , manſuefacta eſt feritas. Vobis , mehercule , Martis viris , cavenda ac fugienda quamprimum amœnitas eſt Aſiæ. Tantùm hæ peregrinæ voluptates ad extinguendum vigorem animorum poſſunt : tantùm contagio diſciplinæ moriſque accolarum valet. Hoc tamen feliciter evenit , quòd ſicut vim adverſùs vos nequaquam , ita famam apud Græcos parem illi antiquæ obtinent , cum qua venerunt. Belli gloriam victores eandem inter ſocios habebitis , quàm ſi ſervantes antiquum ſpecimen animorum Gallos viciſſetis.

ORATIO

PHILIPPI

MACEDONUM REGIS,

Cùm ſederet Judex inter duos filios.

Philippo Macedonum Regi duo filii fuere : Perſeus alter ex pellice ſuſceptus, ſed ordine naſcendi prior, alter Demetrius, ex legitima uxore. Hic obſes olim ac pignus pacis miſſus Romam, gratus fuit Romanis, ac ſemper deinde Romanæ amicitiæ cultor. Sed eo nomine ſuſpectus inviſuſque patri erat, bellum inſtaurare cupienti : multò adhuc inviſior fratri, qui eum ut gravem æmulum metuebat. Venerat tempus exercitûs luſtrandi. Sacro peracto, exercitus de more decurrit, ac diviſæ bifariàm duæ acies concurrêre ad ſimulacrum pugnæ. Regii juvenes duces ei ludicro certamini dati. Infeſtiſſimis animis pugnatum. Pars ea, quæ ſub Demetrio erat, longè ſuperior fuit. Convivium eo die ſodalium, qui ſimul decurrerant, uterque ſeparatim habuit; cùm vocatus ad cœnam à Demetrio Perſeus negaſſet. A victoribus inter epularum hilaritatem jocoſa dicta in adverſarios cùm jactarentur, ad has excipiendas voces ſpeculator à Perſeo miſſus, à juvenibus fortè egreſſis triclinio

malè mulctatur. Hujus rei ignarus Demetrius, hortatur convivas ut comiſſatum ad fratrem eant. Igitur illi qui ſpeculatorem pulſaverant, ferrum veſte abdiderunt, quo ſe tutari, ſi qua vis fieret, poſſent. Præcurrit ſtatim index ad Perſea, qui ferro ſuccinctos cum Demetrio venire nuntiet. Perſeus infamandæ rei gratiâ januam obſerari jubet. Poſterâ die, accuſat Demetrium apud patrem, tanquam cum armatis domum ad ſe interficiendum veniſſet. Philippus, arceſſito ſtatim Demetrio, cùm conſediſſèt inter duos filios, in hunc modum locutus fertur.

1. SEdeo miſerrimus pater Judex inter duos filios, accuſatorem parricidii, & reum; aut confícti, aut admiſſi criminis labem apud meos inventurus. Jampridem quidem hanc procellam imminentem timebam, quum vultus inter vos minimè fraternos cernerem, quum voces quaſdam exaudirem. Sed interdum ſpes animum ſubibat, deflagrare iras veſtras, purgari ſuſpiciones poſſe: etiam hoſtes armis poſitis fœdus iciſſe, & privatas multorum ſimultates finitas: ſubituram vobis aliquando germanitatis memoriam, puerilis quondam ſimplicitatis conſuetudiniſque inter vos, meorum denique præceptorum: quæ vereor, ne vana ſurdis auribus cecinerim. Quoties ego, audientibus vobis, deteſtatus exempla diſcordiarum fraternarum, horrendos eventus eorum retuli, quibus ſe ſtirpemque ſuam, domos, regna, funditus evertiſſent? Meliora quo-

que exempla parte alterâ poſui ; ſociabilem conſortionem inter binos Lacedæmoniorum Reges, ſalutarem per multa ſæcula ipſis patriæque : eandem civitatem, poſteaquam mos ſibi cuique rapiendi tyrannidem exortus ſit, everſam. Jam hos Eumenem Atalumque fratres, à quàm exiguis rebus, propè ut puderet regii nominis, mihi, Antiocho, & cuilibet Regum hujus ætatis, nullâ re magis, quàm fraternâ unanimitate regnum æquaſſe. Ne Romanis quidem exemplis abſtinui, quæ aut viſa aut audita habebam : T. & L. Quintiorum, qui bellum mecum geſſerunt ; P. & L. Scipionum, qui Antiochum devicerunt ; patris patruique eorum, quorum perpetuam vitæ concordiam mors quoque miſcuit. Neque vos illorum ſcelus, ſimiliſque ſceleri eventus deterrere à vecordi diſcordia potuit : neque horum bona mens, bona fortuna, ad ſanitatem flectere. Vivo & ſpirante me hæreditatem meam ambo & ſpe & cupiditate improbâ creviſtis. Eò uſque me vivere vultis, donec alterius veſtrûm ſuperſtes haud ambiguum Regem alterum meâ morte faciam. Nec fratrem, nec patrem poteſtis pati. Nihil cari, nihil ſancti eſt : in omnium vicem regni unius inſatiabilis amor ſucceſſit. Agite ! conſcelerate aures paternas : decernite criminibus, mox ferro decreturi : dicite palàm quicquid aut veri poteſtis, aut comminiſci libet. Reſeratæ aures ſunt, quæ poſthac ſecretis alterius ab altero criminibus claudentur.

Digitized by Google

ORATIO
PERSEI ACCUSATORIS
IN DEMETRIUM FRATREM.

1. APerienda nimirum nocte janua fuit, & armati comiſſatores accipiendi, præbendumque ferro jugulum, quando non creditur niſi perpetratum facinus; & eadem petitus inſidiis audio, quæ latro atque inſidiator. Non nequicquam iſti unum Demetrium filium te habere, me ſubditum & pellice genitum appellant. Nam ſi gradum, ſi caritatem filii apud te haberem, non in me querentem deprehenſas inſidias, ſed in eum, qui feciſſet, ſævires: nec adeo tibi vilis vita eſſet noſtra, ut nec præterito periculo meo movereris, neque futuro, ſi inſidiantibus ſit impunè.

2. Itaque ſi mori tacitum oportet, taceamus, precati tantùm Deos, ut à me cœptum ſcelus in me finem habeat, nec per meum latus tu petaris. Sin autem, quod circumventis in ſolitudine natura ipſa ſubjicit, ut hominum quos nunquam viderint, fidem tamen implorent, mihi quoque ferrum in me ſtrictum cernenti, vocem mittere liceat: per, te, patrium nomen, quod utri noſtrûm ſanctius ſit, jampridem ſentis, ita me audias, precor, tanquam ſi voce & comploratione nocturnâ exercitûs mihi

mihi quiritanti intervenifſes, Demetrium cum armatis noćte intempeſtâ in veſtibulo meo deprehendiſſes. Quod tum vociferarer in re præſenti pavidus, hoc nunc poſtero die queror. Frater, non comiſſantium in vicem jamdiu vivimus inter nos. Regnare utique vis: huic ſpei tuæ obſtat ætas mea, obſtat gentium jus, obſtat vetuſtus Macedoniæ mos, obſtat verò etiam patris judicium. Huc tranſcendere, niſi per meum ſanguinem, non potes. Omnia moliris & tentas. Adhuc ſeu cura mea, ſeu fortuna, reſtitit parricidio tuo. Heſternâ die in luſtratione, & decurſu, & ſimulacro ludicro pugnæ, funeſtum propè prælium feciſti: nec me aliud à morte vindicavit, quàm quòd me ac meos vinci paſſus ſum. Ab hoſtili prælio, tanquam fraterno luſu, pertrahere me ad cœnam voluiſti. Credis me, pater, inter inermes convivas cœnaturum fuiſſe, ad quem armati comiſſatum venerunt? Credis nihil à gladiis noćte periculi fuiſſe, quem ſudibus, te inſpećtante, propè occiderunt?

3. Quid hôc noćtis, quid inimicus ad iratum, quid cum ferro ſuccinćtis juvenibus venis? Convivam me tibi committere auſus non ſum: comiſſatorem te cum armatis venientem recipiam? Si aperta janua fuiſſet, funus meum parares hôc tempore, pater, quo querentem audis.

4. Nihil ego, tanquam accuſator criminosè, nec dubia argumentis colligendo, ago. Quid enim? Negat ſe cum multitudine veniſſe ad januam meam? an ferro ſuccinc-

tos ſecum fuiſſe ? Quos nominavero, arceſſe. Poſſunt quidem omnia audere, qui hoc auſi ſunt: non tamen audebunt negare. Si deprehenſos intra limen meum cum ferro ad te deducerem, pro manifeſto haberes; fatentes pro deprehenſis habe.

5. Execrare nunc cupiditatem regni, & furias fraternas concita. Sed ne ſint cæcæ, pater, execrationes tuæ: diſcerne & diſpice inſidiatorem, & petitum inſidiis: noxium huic eſſe caput. Qui occiſurus fratrem fuit, habeat etiam iratos paternos Deos: qui periturus fraterno ſcelere fuit, perfugium in patris miſericordia & juſtitia habeat. Quò enim aliò confugiam? cui non ſolenne luſtrale exercitûs tui, non decurſus militum, non domus, non epulæ, non nox ad quietem data naturæ beneficio mortalibus, tuta eſt. Si iero ad fratrem invitatus, moriendum eſt: ſi recepero intra januam comiſſatum fratrem, moriendum eſt: nec eundo, nec manendo inſidias evito. Quò me conferam? Nihil præter Deos, pater, & te colui: non Romanos habeo, ad quos confugiam: periſſe expetunt, quia tuis injuriis doleo, quia tibi ademtas tot urbes, tot gentes, modò Thraciæ maritimam oram, indignor. Nec me, nec te incolumi, Macedoniam futuram ſuam ſperant. Si me ſcelus fratris, te ſenectus abſumſerit, aut ne ea quidem exſpectata fuerit; Regem regnumque Macedoniæ ſua futura ſciunt. Si quid extra Macedoniam tibi Romani reliquiſſent, mihi quoque id relictum crederem receptaculum.

Digitized by Google

6. At in Macedonibus ſatis præſidii eſt. Vidiſti heſterno die impetum in me militum. Quid illis defuit, niſi ferrum? Quod illis defuit interdiu, convivæ fratris noctu aſſumſerunt. Quid de magna parte Principum loquar, qui in Romanis ſpem omnem dignitatis & fortunæ poſuerunt; & in eo, qui omnia apud Romanos poteſt? Neque Hercule iſtum mihi tantùm fratri majori, ſed propè eſt, ut tibi quoque ipſi Regi & patri præferant. Iſte enim eſt, cujus beneficio pœnam tibi Senatus remiſit; qui nunc te ab armis Romanis protegit; qui tuam ſenectutem obligatam & obnoxiam adoleſcentiæ ſuæ eſſe æquum cenſet. Pro iſto Romani ſtant, pro iſto omnes urbes tuo imperio liberatæ, pro iſto Macedones, qui pace Romanâ gaudent: mihi præter te, pater, quid uſquam aut ſpei aut præſidii eſt?

7. Quò ſpectare illas litteras ad te nunc miſſas T. Quintii credis, quibus bene te conſuluiſſe rebus tuis ait, quòd Demetrium Romam miſeris, & hortatur, ut iterum & cum pluribus Legatis, & primoribus quoque Macedonum remittas eum? T. Quintius nunc eſt auctor omnium rerum iſti, & magiſter. Eum ſibi, te abdicato patre, in locum tuum ſubſtituit: illic antè omnia clandeſtina concocta ſunt conſilia. Quæruntur adjutores conſiliis, quum te plures, & Principes Macedonum cum iſto mittere jubet. Qui hinc integri & ſinceri Romam eunt, Philippum Regem ſe habere credentes, imbuti illinc & infecti Roma-

Digitized by Google

nis delinimentis redeunt. Demetrius iis unus omnia eſt : eum jam Regem vivo patre appellant.

8. Hæc ſi indignor, audiendum eſt ſtatim, non ab aliis ſolùm, ſed etiam à te, pater, cupiditatis regni crimen. Ego verò, ſi in medio ponitur, non agnoſco. Quem enim ſuo loco moveo, ut ipſe in ejus locum ſuccedam? Unus ante me pater eſt : & ut diu ſit, Deos rogo. Superſtes (& ita ſim, ſi merebor, ut ipſe me eſſe velit) hæreditatem regni, ſi pater tradet, accipiam. Cupit regnum, & quidem ſceleratè cupit, qui tranſcendere feſtinat ordinem ætatis, naturæ, moris Macedonum, juris gentium. " Obſtat frater major, ad „ quem jure, voluntate etiam patris reg„ num pertinet. Tollatur : non primus reg„ num fraternâ cæde petiero. Pater ſenex, „ & filio ſolus orbatus, de ſe magis time„ bit, quàm ut filii necem ulciſcatur. Ro„ mani lætabuntur, probabunt, defendent „ factum. „ Hæ ſpes incertæ, pater, ſed non inanes ſunt. Ita enim res ſe habet : periculum vitæ propellere à me potes, puniendo eos, qui ad me interficiendum ferrum ſumſerunt : ſi facinori eorum ſucceſſerit, mortem meam idem tu perſequi non poteris.

O R A T I O

DEMETRII

SESE PURGANTIS.

Diu illacrimans & dolore percitus Demetrius obmutuit. A patre juſſus reſpondere, his verbis fratris accuſationem refutavit.

1. OMnia, quæ reorum antea fuerant auxilia, pater, præoccupavit accuſator. Simulatis lacrimis in alterius perniciem, veras meas lacrimas ſuſpectas tibi fecit. Quum ipſe, ex quo ab Roma redii, per occulta cum ſuis colloquia dies noctesque inſidietur, ultrò mihi non inſidiatoris modò, ſed latronis manifeſti & percuſſoris ſpeciem induit. Periculo ſuo te exterret, ut innoxio fratri per eundem te maturet perniciem. Perfugium ſibi nuſquam gentium eſſe ait, ut ego ne apud te quidem quicquam ſpei reliquiæ habeam. Circumventum, ſolum, inopem, invidiâ gratiæ externæ, quæ obeſt potiùs, quàm prodeſt, onerat. Jam illud quàm accuſatoriè, quòd noctis hujus crimen miſcuit cum cætera inſectatione vitæ meæ! ut & hoc, quod jam quale ſit, ſcies, ſuſpectum alio vitæ noſtræ tenore faceret: & illam vanam criminationem ſpei, voluntatis, conſiliorum meorum, nocturno hôc ficto & compoſito

argumento fulciret. Simul & illud quæſivit, ut repentina & minimè præparata accuſatio videretur : quippe ex noctis hujus metu & tumultu repentino exorta.

2. Oportuit autem, Perſeu, ſi proditor ego patris regnique eram, ſi cum Romanis, ſi cum aliis inimicis patris inieram conſilia, non exſpectatam fabulam noctis hujus eſſe, ſed proditionis meæ antè me accuſatum : ſi illa ſeparata ab hac vana accuſatio erat, invidiamque tuam adversùs me magis, quàm crimen meum indicatura, hodie quoque eam aut prætermitti, aut in aliud tempus differri : ut perſpiceretur, utrùm ego tibi, an tu mihi, novo quidem & ſingulari genere odii, inſidias feciſſes. Ego tamen, quantùm in hac ſubita perturbatione potero, ſeparabo ea quæ tu confudiſti : & noctis hujus inſidias aut tuas, aut meas detegam.

3. Occidendi ſuî conſilium me iniſſe videri vult : ut ſcilicet, majore fratre ſublato, cujus jure gentium, more Macedonum, tuo etiam, ut ait, judicio regnum eſt futurum; ego minor in ejus quem occidiſſem, ſuccederem locum. Quid ergo illa ſibi vult pars altera orationis, quâ Romanos à me cultos ait, atque eorum fiduciâ in ſpem regni me veniſſe? Nam ſi & in Romanis tantùm momenti eſſe credebam, ut quem vellent, imponerent Macedoniæ Regem, & meæ tantùm apud eos gratiæ confidebam; quid opus parricidio fuit? An ut cruentum fraternâ cæde diadema gererem? ut illis ipſis, apud

Digitized by Google

quos aut verâ, aut certè ſimulatâ probitate partam gratiam habeo, ſi quam fortè habeo, execrabilis & inviſus eſſem. Niſi T. Quintium credis, cujus virtute & conſiliis me nunc arguis regi, quum & ipſe tali pietate vivat cum fratre, mihi fraternæ cædis fuiſſe auctorem.

4. Idem non Romanorum ſolùm gratiam, ſed Macedonum judicia, ac penè omnium Deorum hominumque conſenſum collegit, per quæ omnia ſe mihi parem in certamine non futurum crediderit: idem tanquam in aliis omnibus rebus inferior eſſem, ad ſceleris ſpem ultimam confugiſſe me inſimulat. Vis hanc formulam cognitionis eſſe, ut uter timuerit; ne alter dignior videretur regno; is conſilium opprimendi fratris cepiſſe judicetur?

5. Exequamur tamen quocunque modo confícti ordinem criminis. Pluribus modis ſe petitum criminatus eſt, & omnes inſidiarum vias in unum diem contulit. Volui interdiu eum poſt luſtrationem, quum concurrimus; & quidem, ſi Diis placet, luſtrationum die occidere: volui, quum ad cœnam invitati, veneno ſcilicet tollere: volui, quum comiſſatum gladiis accincti me ſequuti ſunt, ferro interficere. Tempora quidem qualia ſint ad parricidium electa, vides, luſûs, convivii, comiſſationis. Quis dies? qualis? Quo luſtratus exercitus, quo inter diviſam victimam prælatis omnium, qui unquam fuere, Macedoniæ Regum armis regiis, duo ſoli tua tegentes latera, pater, prævecti ſumus, & ſequutum eſt

Digitized by Google

Macedonum agmen. Hôc ego, etiam ſi quid antè admiſiſſem piaculo dignum, luſtratus & expiatus ſacro, tum cùm maximè in hoſtiam itineri noſtro circumdatam intuens; parricidium, venena, gladios in comiſſationem præparatos, volutabam in animo: ut quibus aliis deinde ſacris contaminatam omni ſcelere mentem expiarem?

6. Sed cæcus criminandi cupiditate animus, cùm omnia ſuſpecta efficere vult, aliud alio confundit. Nam ſi veneno inter cœnam tollere volui, quid minùs aptum fuit, quàm pertinaci certamine & concurſu iratum te efficere, ut meritò, ſicut feciſti, invitatus ad cœnam abnueres? Quum autem iratus negaſſes, utrùm ut placarem te danda opera fuit, ut aliam quærerem occaſionem, quoniam ſemel venenum paraveram: an ab illo conſilio velut tranſiliendum ad aliud fuit, ut ferro te, & quidem eo die, per ſpeciem comiſſationis occiderem? Quo deinde modo, ſi te metu mortis credebam cœnam evitaſſe meam, non ab eodem metu comiſſationem quoque evitaturum exiſtimabam?

7. Non eſt res quâ erubeſcam, pater, ſi die feſto inter æquales largiore vino ſum uſus. Tu quoque velim inquiras, quâ lætitiâ, quo luſu apud me celebratum heſternum convivium ſit: illo etiam (pravo forſitan) gaudio provehente, quòd in juvenili armorum certamine pars noſtra non inferior fuerat. Miſeria hæc & metus crapulam facilè excuſſerunt: quæ ſi non interveniſſent, inſidiatores nos ſopiti jacere-

mus. Si domum tuam expugnaturus, captâ domo dominum interfecturus eram, non temperaſſem vino in unum diem? non milites abſtinuiſſem meos? Et ne ego me ſolus nimiâ ſimplicitate tuear, ipſe quoque minimè malus ac ſuſpicax frater, nihil aliud ſcio, inquit, nihil arguo, niſi quòd cum ferro comiſſatum venerunt. Si quæram, unde id ipſum ſcieris, neceſſe erit te fateri, aut ſpeculatorum tuorum plenam domum fuiſſe meam, aut illos ita apertè ſumſiſſe ferrum, ut omnes viderent.

8. Et ne quid ipſe aut priùs inquiſiſſe, aut nunc criminosè argumentari videretur, te quærere ex iis, quos nominaſſet, jubebat, an ferrum habuiſſent? ut tanquam in re dubia, quum id quæſiſſes, quod ipſi fatentur, pro convictis haberentur. Quin tu illud quæri jubes, num tuî occidendi causâ ferrum ſumſerint? num me auctore & ſciente? Hoc enim videri vis, non illud quod fatentur & palàm eſt, & ſuî ſe tuendi causâ ſumſiſſe dicunt. Rectè an perperam fecerint, ipſi ſui facti rationem reddent. Meam cauſam, quæ nihil eo facto contingitur, ne miſcueris: aut explica, utrùm apertè an clam te aggreſſuri fuerimus. Si apertè, cur non omnes ferrum habuimus? cur nemo præter eos qui tuum ſpeculatorem pulſarunt? Si clam, quis ordo conſilii fuit? Convivio ſoluto, quum comiſſator ego diſceſſiſſem, quatuor ſubſtitiſſent, ut ſopitum te aggrederentur? Quomodo fefelliſſent & alieni, & mei, & maximè ſuſpecti, quia paulò antè in rixa

fuerant ? Quomodo autem trucidato te ipſi evaſuri fuerint ? Quatuor gladiis domus tua capi & expugnari potuit ? Quin tu, omiſſâ iſtâ nocturnâ fabulâ, ad id quod doles, quod invidiam urit, reverteris ? „ Cur uſquam regni tui mentio fit, De- „ metri ? Cur dignior patris fortunæ ſuc- „ ceſſor quibuſdam videris, quàm ego ? „ Cur ſpem meam, quæ, ſi tu non eſſes, „ certa erat, dubiam & ſollicitam facis ? „ Hæc ſentit Perſeus, etſi non dicit : hæc iſtum inimicum, hæc accuſatorem faciunt : hæc domum, hæc regnum tuum criminibus & ſuſpicionibus replent. Ego autem, pater, quemadmodum nec nunc ſperare regnum, nec ambigere unquam de eo forſitan debeam, quia minor ſum, quia tu me majori cedere vis ; ſic illud nec debui facere, nec debeo, ut indignus tibi, pater, indignus omnibus videar. Id enim vitiis meis, non cedendo, cui jus faſque eſt, non modeſtiâ conſequar.

9. Romanos objicis mihi : & ea quæ gloriæ eſſe debent, in crimen vertis. Ego nec obſes Romanis ut traderer, nec ut Legatus mitterer Romam, petii : à te miſſus, ire non recuſavi : utroque tempore ita me geſſi, ne tibi pudori, ne regno tuo, ne genti Macedonum eſſem. Itaque mihi cum Romanis amicitiæ cauſa tu fuiſti, pater : quoad tecum illis pax manebit, mecum quoque gratia erit ; ſi bellum eſſe cœperit, qui obſes, qui Legatus pro patre non inutilis fui, idem hoſtis illis acerrimus ero. Nec hodie ut proſit mihi gratia

Romanorum, poſtulo: ne obſit, tantùm deprecor. Nec in bello cœpit, nec ad bellum reſervatur. Pacis pignus fui: ad pacem retinendam Legatus miſſus ſum. Neutra res mihi nec gloriæ, nec crimini ſit. Ego ſi quid impiè in te, pater, ſi quid ſceleratè in fratrem admiſi, nullam deprecor pœnam: ſi innocens ſum, ne invidiâ conflagrem, quum crimine non poſſim, deprecor.

10. Non hodie me primùm frater accuſat; ſed hodie primùm apertè: nullo meo in ſe merito. Si mihi pater ſuccenſeret, te majorem fratrem pro minore deprecari oportebat, te adoleſcentiæ, te errori veniam impetrare. In eo ubi præſidium eſſe oportebat, ibi exitium eſt. E convivio & comiſſationibus propè ſemiſomnus raptus ſum ad cauſam parricidii dicendam: ſine advocatis, ſine patronis, ipſe pro me dicere cogor. Si pro alio dicendum eſſet, tempus ad meditandum & componendam orationem ſumſiſſem; quum quid aliud quàm ingenii famâ periclitarer? Ignarus quid arceſſitus eſſem, te iratum & jubentem dicere cauſam, fratrem accuſantem audivi. Ille diu antè præparatâ, meditatâ in me oratione eſt uſus: ego id tantùm temporis, quo accuſatus ſum, ad cognoſcendum quid ageretur, habui. Utrùm momento illo horæ accuſatorem audirem? an defenſionem meditarer? Attonitus repentino atque inopinato malo, vix quid objiceretur, intelligere potui: nedum ſatis ſciam quo modo me tuear. Quid mihi ſpei eſſet,

Digitized by Google

niſi patrem Judicem haberem? apud quem etiam ſi caritate à fratre majore vincor, miſericordiâ certè reus vinci non debeo. Ego enim ut me mihi tibique ſerves, precor: ille ut me in ſecuritatem ſuam occidas, poſtulat. Quid eum, quum regnum ei tradideris, factурum credis in me eſſe, qui jam nunc ſanguine meo ſibi indulgeri æquum cenſet?

Digitized by Google

ORATIONES EX CORNELIO TACITO COLLECTÆ.

ORATIO GERMANICI CÆSARIS AD SEDITIOSOS MILITES.

Germanicæ legiones turbatæ erant. Præerat Germanicus Cæſar, patre Druſo genitus, à Tiberio patruo adoptatus. Is militum animos placaverat multis commodis eos augendo. Sed cùm Legati ab Senatu veniſſent, pavidos & conſcientiâ vecordes intrat metus, miſſos eſſe, ut irrita facerent, quæ per ſeditionem expreſſerant. Rurſus itaque turbantur legiones. Tum verò Germanicus uxorem ac filium parvulum procul à furentibus ſummovere ſtatuit, & in locum tutum mittere. Tetigit ea res militum animos. Germanicum adeunt, orant ut mutaret conſilium. Iſque ut erat recens dolore & irâ, apud circumfuſos ita cœpit.

1. NOn mihi uxor, aut filius, patre & Repub. cariores ſunt. Sed illum quidem ſua majeſtas, Imperium Roma-

Digitized by Google

num cæteri exercitus defendent : conjugem & liberos meos, quos pro gloria veſtra libens ad exitium offerrem, nunc procul à furentibus ſummoveo, ut quidquid iſtuc ſceleris imminet, meo tantùm ſanguine pietur; neve occiſus Auguſti pronepos, interfecta Tiberii nurus, nocentiores vos faciat. Quid enim per hos dies inauſum, intemeratumve vobis? Quod nomen huic cœtui dabo? Militeſne appellem? qui filium Imperatoris veſtri vallo & armis circumſediſtis: an cives? quibus tam projecta Senatûs auctoritas. Hoſtium quoque jus, & ſacra legationis, & fas gentium rupiſtis. Divus Julius ſeditionem exercitûs verbo uno compeſcuit, Quirites vocando, qui ſacramentum ejus detrectabant. Divus Auguſtus vultu & adſpectu Actiacas legiones exterruit. Nos ut nondum eoſdem, ita ex illis orſos, ſi Hiſpaniæ Syriæve miles aſpernaretur, tamen mirum & indignum erat. Primane & viceſima legiones, illa ſignis à Tiberio acceptis, tu tot præliorum ſocia, tot præmiis aucta, egregiam duci veſtro gratiam refertis? Hunc ego nuncium patri, læta omnia aliis è provinciis audienti, feram? ipſius tirones, ipſius veteranos, non miſſione, non pecuniâ ſatiatos: hîc tantùm interfici Centuriones, ejici Tribunos, includi Legatos: infecta ſanguine caſtra, flumina: meque precariam animam inter infenſos trahere? Cur enim primo concionis die ferrum illud quod pectori meo infigere parabam, detraxiſtis? O improvidi amici! meliùs & amantiùs ille qui gladium offerebat. Cecidiſſem certè non-

dum tot flagitiorum exercitui meo conſcius: legiſſetis ducem, qui meam quidem mortem impunitam ſineret, Vari tamen & trium legionum ulciſceretur. Neque enim Dii ſinant ut Belgarum, quanquam offerentium, decus iſtud & claritudo ſit, ſubveniſſe Romano nomini, compreſſiſſe Germaniæ populos. Tua, dive Auguſte, cœlo recepta mens; tua, pater Druſe, imago, tuî memoria, iiſdem iſtis cum militibus, quos jam pudor & gloria intrat, eluant hanc maculam, iraſque civiles in exitium hoſtibus vertant. Vos quoque quorum alia nunc ora, alia pectora contueor; ſi Legatos Senatui, obſequium Imperatori, ſi mihi conjugem ac filium redditis, diſcedite à contactu ac dividite turbidos. Id ſtabile ad pœnitentiam, id fidei vinculum erit.

Digitized by Google

ORATIO

M. HORTALI,

Subſidium rei ſuæ familiari poſcentis.

M. Hortalus, nepos Oratoris Hortenſii, cùm gravi inopiâ premeretur, inlectus Auguſti liberalitate fuerat ducere uxorem, ſuſcipere liberos. Cùm igitur quatuor filios ſuſtuliſſet, graviſque eſſet in anguſtis rebus hæc tam numeroſa ſoboles, adductis iis ad curiæ limen, cùm in Palatio Senatus haberetur, ad hunc modum cœpit.

1. PAtres Conſcripti, hos quorum numerum & pueritiam videtis, non ſponte ſuſtuli, ſed quia Princeps monebat: ſimul majores mei meruerant, ut poſteros haberent. Nam ego, qui non pecuniam, non ſtudia Populi, neque eloquentiam, gentile domûs noſtræ bonum, varietate temporum, accipere vel parare potuiſſem, ſatis habebam, ſi tenues res meæ nec mihi pudori, nec cuiquam oneri forent. Juſſus ab Imperatore, uxorem duxi. En ſtirps & progenies tot Conſulum, tot Dictatorum. Nec ad invidiam iſta, ſed conciliandæ miſericordiæ refero. Adſequentur, florente te, Cæſar, quos dederis honores: interim Q. Hortenſii pronepotes, divi Auguſti alumnos, ab inopia defende.

ORATIO

TIBERII CÆSARIS

HORTALO RESPONDENTIS.

1. SI quantùm pauperum eſt, venire huc, & liberis ſuis petere pecunias cœperint; ſinguli nunquam exſatiabuntur, Reſpublica deficiet. Nec ſanè ideo à majoribus conceſſum eſt, egredi aliquando relationem, & quod in commune conducat, loco ſententiæ proferre, ut privata negotia, res familiares noſtras hîc augeamus; cum invidia Senatûs & Principum, ſive indulſerint largitionem, ſive abnuerint. Non enim preces ſunt iſtuc, ſed efflagitatio intempeſtiva quidem & improviſa, cùm aliis de rebus convenerint Patres, conſurgere, & numero atque ætate liberûm ſuorum urgere modeſtiam Senatûs; eandem vim in me tranſmittere, ac velut perfringere ærarium: quod ſi ambitione exhauſerimus, per ſcelera ſupplendum erit. Dedit tibi, Hortale, divus Auguſtus pecuniam, ſed non compellatus, nec eâ lege ut ſemper daretur. Langueſcet alioqui induſtria, intendetur ſocordia, ſi nullus ex ſe metus aut ſpes: & ſecuri omnes aliena ſubſidia exſpectabunt: ſibi ignavi, nobis graves.

ORATIO
GERMANICI MORIENTIS
AD AMICOS.

Germanicus jamjam moriturus, cùm venenum ſibi à Piſone Suriæ Præſide Plancinaque ejus uxore datum eſſe pro certo haberet; amicos orat, ne mortem ſuam inultam patiantur.

1. SI fato concederem, juſtus mihi dolor etiam adverſùs Deos eſſet, quòd me parentibus, liberis, patriæ, intra juventam præmaturo exitu raperent. Nunc ſcelere Piſonis & Plancinæ interceptus, ultimas preces pectoribus veſtris relinquo: referatis patri ac fratri, quibus acerbitatibus dilaceratus, quibus inſidiis circumventus, miſerrimam vitam peſſimâ morte finierim. Si quos ſpes meæ, ſi quos propinquus ſanguis, etiam quos invidia erga viventem movebat; inlacrimabunt, quondam florentem, & tot bellorum ſuperſtitem, muliebri fraude cecidiſſe. Erit vobis locus querendi apud Senatum, invocandi leges. Non hoc præcipuum amicorum munus eſt, proſequi defunctum ignavo queſtu; ſed quæ voluerit, meminiſſe: quæ mandaverit, exſequi. Flebunt Germanicum etiam ignoti: vindicabitis vos, ſi me potiùs, quàm fortunam meam

ſovebatis. Oſtendite populo Romano divi Auguſti neptem, eandemque conjugem meam: numerate ſex liberos. Miſericordia cum accuſantibus erit: fingentibuſque ſceleſta mandata, aut non credent homines, aut non ignoſcent.

ORATIO TIBERII IN SENATU,

De Piſone & ipſius accuſatoribus.

Piſo Suriâ pulſus, ac reverſus Romam, ab amicis Germanici apud Senatum accuſatur. Tiberius eò intentior ad cohibendos premendoſque penitus ſenſus ſuos, quò ad eos rimandos magis arrecta civitas erat, die Senatûs orationem habuit meditato temperamento.

1. PAtris ſui Legatum atque amicum Piſonem fuiſſe, adjutoremque Germanico datum à ſe, auctore Senatu, rebus apud Orientem adminiſtrandis. Illic contumaciâ & certaminibus aſperaſſet juvenem, exituque ejus lætatus eſſet, an ſcelere exſtinxiſſet, integris animis dijudicandum. Nam ſi Legatos, officii terminos, obſequium erga Imperatorem exuit, ejuſdemque morte, & luctu meo lætatus eſt; odero, ſeponam-

Digitized by Google

que à domo mea, & privatas inimicitias, non Principis ulciſcar. Sin facinus, in cujuſcunque mortalium nece vindicandum, detegitur; vos verò & liberos Germanici, & nos parentes juſtis ſolatiis adficite. Simulque illud reputate; turbidè & ſeditiosè tractaverit exercitus Piſo; quæſita ſint per ambitionem ſtudia militum, armis repetita provincia; an falſa hæc in majus vulgaverint accuſatores. Quorum ego nimiis ſtudiis jure ſuccenſeo. Nam quò pertinuit nudare corpus, & contrectandum vulgi oculis permittere, differrique etiam per externos, tanquam veneno interceptus eſſet, ſi incerta adhuc iſta, & ſcrutanda ſunt? Defleo equidem filium meum, ſemperque deflebo; ſed neque reum prohibeo, quominus cuncta proferat, quibus innocentia ejus ſublevari, aut ſi qua fuit iniquitas Germanici, coargui poſſit: voſque oro, ne, quia dolori meo cauſa connexa eſt, objecta crimina pro adprobatis accipiatis. Si quos propinquus ſanguis aut fides ſua patronos dedit, quantùm quiſque eloquentiâ & curâ valet, juvate periclitantem. Ad eundem laborem, eandem conſtantiam accuſatores hortor. Id ſolùm Germanico ſuper leges præſtiterimus, quod in curia potiùs quam in foro, apud Senatum, quàm apud Judices, de morte ejus anquiritur. Cætera pari modeſtiâ tractentur. Nemo Druſi lacrymas, nemo mœſtitiam meam ſpectet, nec ſi qua in nos adverſa finguntur.

Digitized by Google

LITTERÆ
TIBERII
AD SENATUM,
De luxu, quem coërceri jam poſſe negat.

Mentio illata ab Ædilibus fuerat de coërcendo luxu, qui immenſùm proruperat. Conſulti Patres integrum id negotium ad Principem, qui tum in Campania erat, diſtulerant. Tiberius, re diu multùmque perpensâ, litteras ad Senatum compoſuit, quarum ſententia in hunc modum fuit.

1. CÆteris forſitan in rebus, P. C. magis expediat me coram interrogari, & dicere quid è Repub. cenſeam: in hac relatione, ſubtrahi oculos meos meliùs fuit, ne denotantibus vobis ora, ac metum ſingulorum qui pudendi luxûs arguerentur, ipſe etiam viderem eos, ac velut deprehenderem. Quod ſi mecum antè viri ſtrenui Ædiles conſilium habuiſſent; neſcio an ſuaſurus fuerim omittere potiùs prævalida & adulta vitia, quàm hoc adſequi, ut palàm fieret quibus flagitiis impares eſſemus. Sed illi quidem officio functi ſunt, ut cæteros quoque Magiſtratus ſua

munia implere velim: mihi autem neque honeſtum ſilere, neque proloqui expeditum, quia non Ædilis, aut Prætoris, aut Conſulis partes ſuſtineo; majus aliquid & excelſius à Principe poſtulatur: & cùm rectè factorum ſibi quiſque gratiam trahant, unius invidiâ ab omnibus peccatur. Quid enim primùm prohibere, & priſcum ad morem recidere adgrediar; villarumne infinita ſpatia? familiarum numerum, & nationes? argenti & auri pondus? æris, tabularumque miracula? promiſcuas viris & feminis veſtes, atque illa feminarum propria, quîs lapidum causâ pecuniæ noſtræ ad externas aut hoſtilis gentes transferuntur? Nec ignoro in conviviis & circulis incuſari iſta, & modum poſci: ſed ſi quis legem ſanciat, pœnas indicat; iidem illi civitatem verti, ſplendidiſſimo cuique exitium parari, neminem criminis expertem clamitabunt. Atqui ne corporis quidem morbos veteres & diu auctos, niſi per dura & aſpera coërceas: corruptus ſimul & corruptor, æger & flagrans animus, haud levioribus remediis reſtinguendus eſt, quàm libidinibus ardeſcit. Tot à majoribus repertæ leges, tot quas divus Auguſtus tulit, illæ oblivione, hæ (quod flagitioſius eſt) contemtu abolitæ, ſecuriorem luxum fecere. Nam ſi velis quod nondum vetitum eſt; timeas, ne vetere: at ſi prohibita impunè tranſcenderis; neque metus ultrà, neque pudor eſt. Cur ergo olim parcimonia pollebat? quia ſibi quiſque moderabatur: quia unius urbis cives eramus:

Digitized by Google

ne irritamenta quidem eadem, intra Italiam dominantibus. Externis victoriis aliena, civilibus etiam noſtra conſumere didicimus. Quantulum iſtud eſt, de quo Ædiles admonent! Quàm, ſi cætera reſpicias, in levi habendum! At, Hercule, nemo refert, quòd Italia externæ opis indiget, quòd vita Populi Romani per incerta maris & tempeſtatum quotidie volvitur. Ac niſi provinciarum copiæ & dominis, & ſervitiis, & agris ſubvenerint; noſtra nos ſcilicet nemora, noſtræque villæ tuebuntur? Hanc, P. C. curam ſuſtinet Princeps. Hæc omiſſa, funditus Remp. trahet: reliquis intra animum medendum eſt. Nos, pudor; pauperes, neceſſitas; divites, ſatias in melius mutet. Aut ſi quis ex Magiſtratibus tantùm induſtriam ac ſeveritatem pollicetur, ut ire obviàm queat; hunc & laudo, & exonerari laborum meorum partem fateor. Sin accuſare vitia volunt, dein cùm gloriam ejus rei adepti ſunt, ſimultates faciunt, ac mihi relinquunt; credite, P. C. me quoque non eſſe offenſionum avidum. Quas cùm graves, & plerùmque iniquas, pro Repub. ſuſcipiam, inanes & irritas, neque mihi aut vobis uſui futuras jure deprecor.

Digitized by Google

ORATIO
CREMUTII CORDI,

Accuſati regnante Tiberio, quòd editis annalibus, M. Brutum & C. Caſſium laudâſſet.

1. VErba mea, P. C. arguuntur: adeo factorum innocens ſum. Sed neque hæc in Principem aut Principis parentem, quos lex majeſtatis amplectitur. Brutum & Caſſium laudaviſſe dicor: quorum res geſtas, cùm plurimi compoſuerint, nemo ſine honore memoravit. Titus-Livius eloquentiæ ac fidei præclarus in primis, Cn. Pompeium tantis laudibus tulit, ut Pompeianum eum Auguſtus appellaret. Neque id amicitiæ eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipſum Caſſium, hunc Brutum, nuſquam latrones & parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, ſæpe ut inſignes viros nominat. Aſinii Pollionis ſcripta egregiam eorumdem memoriam tradunt. Meſſala Corvinus Imperatorem ſuum Caſſium prædicabat: & uterque opibuſque atque honoribus perviguere. Marci Ciceronis libro, quo Catonem cœlo æquavit, quid aliud Dictator Cæſar, quàm reſcriptâ oratione, velut apud Judices, reſpondit? Antonii epiſtolæ, Bruti conciones, falſa quidem

quidem in Auguſtum probra, ſed multa cum acerbitate habent. Carmina Bibaculi & Catulli, referta contumeliis Cæſarum leguntur. Sed ipſe divus Julius, ipſe divus Auguſtus, & tulere iſta & reliquere; haud facilè dixerim, moderatione magis, an ſapientiâ. Namque ſpreta exoleſcunt: ſi iraſcare, adgnita videntur. Non attingo Græcos, quorum non modò libertas, etiam libido impunita: aut ſi quis advertit, dictis dicta ultus eſt. Sed maximè ſolutum, & ſine obtrectatore fuit, prodere de iis quos mors odio aut gratiæ exemiſſet. Num cum armatis Caſſio & Bruto, ac Philippenſes campos obtinentibus, belli civilis causâ, Populum per conciones incendo? An illi quidem ſeptuageſimum ante annum peremti, quo modo imaginibus ſuis noſcuntur, quas nec victor quidem abolevit, ſic partem memoriæ apud ſcriptores retinent? Suum cuique decus poſteritas rependit. Nec deerunt, ſi damnatio ingruit, qui non modò Caſſii & Bruti, ſed etiam meî meminerint.

ORATIO
TIBERII,
Templum ſibi in Hiſpania extrui vetantis.

Biennio antè Aſiæ civitates decreverant templum Tiberio. Et permiſſum fuerat ſtatuere. Hôc anno cùm Hiſpania ulterior, miſſis ad Senatum Legatis, oraret, ut exemplo Aſiæ delubrum Tiberio extrueret, Cæſar hujuſmodi orationem habere cœpit.

I. SCio, P. C. conſtantiam meam à pleriſque deſideratam, quòd Aſiæ civitatibus nuper idem iſtud petentibus, non ſim adverſatus. Ergo & prioris ſilentii defenſionem, & quid in futurum ſtatuerim, ſimul aperiam. Quum divus Auguſtus ſibi atque urbi Romæ templum apud Pergamum ſiſti non prohibuiſſet; qui omnia facta dictaque ejus, vice legis, obſervem, placitum jam exemplum promtiùs ſequutus ſum, quia cultui meo veneratio Senatûs adjungebatur. Cæterùm, ut ſemel recepiſſe, veniam habuerit; ita per omnes provincias effigie numinum ſacrari ambitioſum, ſuperbum: & vaneſcet Auguſti honor, ſi promiſcuis adulationi-

Digitized by Google

bus vulgatur. Ego me, P. C. mortalem eſſe, & hominum officia fungi, ſatiſque habere, ſi locum principem impleam, & vos teſtor, & meminiſſe poſteros volo: qui ſatis ſuperque memoriæ meæ tribuent, ut majoribus meis dignum, rerum veſtrarum providum, conſtantem in periculis, offenſionum pro utilitate publica non pavidum credant. Hæc mihi in animis veſtris templa, hæ pulcherrimæ effigies, & manſuræ. Nam quæ ſaxo ſtruuntur, ſi judicium poſterorum in odium vertit, pro ſepulchris ſpernuntur. Proinde ſocios, cives, & Deos ipſos precor: hos, ut mihi ad finem uſque vitæ, quietam & intelligentem humani divinique juris mentem dent: illos, ut quandocunque conceſſero, cum laude & bonis recordationibus facta atque famam nominis mei proſequantur.

Digitized by Google

ORATIO
M. TERENTII
EQUITIS ROMANI,
Ob Sejani amicitiam rei.

Patuêre tandem ſceleſta Sejani de parando regno conſilia. Ipſe oppreſſus interiit. Secuta deinde ejus amicorum ſtrages. Verùm eâ tempeſtate quâ Sejani amicitiam cæteri falsò exuerant, auſus eſt Eques Romanus M. Terentius, ob id reus, amplecti crimen, ad hunc modum apud Senatum ordiendo.

1. FOrtunæ quidem meæ fortaſſe minùs expediat adgnoſcere crimen, quàm abnuere. Sed utcunque caſura res eſt; fatebor & fuiſſe me Sejano amicum, & ut eſſem expetiſſe, & poſtquam adeptus eram, lætatum. Videram collegam patris regendis prætoriis cohortibus; mox urbis & militiæ munia ſimul obeuntem. Illius propinqui & adfines honoribus augebantur. Ut quiſque Sejano intimus, ita ad Cæſaris amicitiam validus: contrà quibus infenſus eſſet, metu ac ſordibus conflictabantur. Nec quemquam exemplo adſumo: cunctos qui noviſſimi conſilii expertes fuimus, meo unius diſ-

Digitized by Google

crimine defendam. Non enim Sejanum Vulſinienſem, ſed Claudiæ & Juliæ domûs partem, quas adfinitate occupaverat, tuum, Cæſar, generum, tui conſulatûs ſocium, tua officia in Republ. capeſſentem colebamus. Non eſt noſtrum æſtimare, quem ſupra cæteros, & quibus de cauſis extollas. Tibi ſummum rerum judicium Dii dedere: nobis obſequii gloria relicta eſt. Spectamus porro quæ coram habentur; cui ex te opes, honores, quis plurimâ juvandi nocendive potentiâ: quæ Sejano fuiſſe, nemo negaverit. Abditos Principis ſenſus, & ſi quid occultiùs parat, exquirere inlicitum, anceps: nec ideo adſequare. Ne, P. C. ultimum Sejani diem, ſed ſexdecim annos cogitaveritis. Etiam Satrium atque Pomponium venerabamur: libertis ac janitoribus ejus noteſcere, pro magnifico accipiebatur. Quid ergo? Indiſtincta hæc defenſio & promiſcua dabitur? Imò juſtis terminis dividatur. Inſidiæ in Rempublicam, conſilia cædis adversùm Imperatorem, puniantur: de amicitia & officiis, idem finis & te, Cæſar, & nos abſolverit.

Digitized by Google

ORATIO
SENECÆ
AD NERONEM.

Seneca cùm Neronem ad deteriores inclinare cerneret, ſeque variis criminationibus inceſſi, cedere invidiæ ſtatuit, ſeque in otium penitus abdere. Igitur Cæſarem adit, atque in hunc modum alloquitur.

1. QUartuſdecimus annus eſt, Cæſar, ex quo ſpei tuæ admotus ſum; octavus, ut imperium obtines: medio temporis, tantùm honorum atque opum in me cumulaſti, ut nihil felicitati meæ deſit, niſi moderatio ejus. Utar magnis exemplis, nec meæ fortunæ, ſed tuæ. Atavus tuus Auguſtus, M. Agrippæ Mytilenenſe ſecretùm; C. Mæcenati, urbe in ipſa, velut peregrinum otium permiſit: quorum alter bellorum ſocius, alter Romæ pluribus laboribus jactatus, ampla quidem, ſed pro ingentibus meritis, præmia acceperant. Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui, quàm ſtudia, ut ſic dixerim, in umbra educata? & quibus claritudo venit, quòd juventutæ tuæ rudimentis affuiſſe videor; grande hujus rei pretium. At tu gratiam immenſam, innumeram pecuniam circumdediſti adeò ut plerùmque intra meipſum volvam: Egone

equeſtri & provinciali loco ortus, proceribus civitatis annumeror? Inter Nobiles & longa decora præferentes, novitas mea enituit? Ubi eſt animus ille modicis contentus? Tales hortos inſtruit, & per hæc ſuburbana incedit, & tantis agrorum ſpatiis, tam lato fœnore exuberat? Una defenſio occurrit, quòd muneribus tuis obniti non debui. Sed uterque menſuram implevimus, & tu quantùm Princeps tribuere amico poſſet, & ego quantùm amicus à Principe accipere. Cætera invidiam augent: quæ quidem, ut omnia mortalia, infra tuam magnitudinem jacet: ſed mihi incumbit: mihi ſubveniendum eſt. Quo modo in militia aut via feſſus adminiculum orarem; ita in hoc itinere vitæ, ſenex, & leviſſimis quoque curis impar, cùm opes meas ultrà ſuſtinere non poſſim, præſidium peto. Jube eas per procuratores tuos adminiſtrari, in tuam fortunam recipi. Nec me in paupertatem ipſe detrudam, ſed traditis quorum fulgore perſtringor, quod temporis hortorum aut villarum curæ ſeponitur, in animum revocabo. Supereſt tibi robur, & tot per annos nixum faſtigii regimen: poſſumus ſeniores amici, quiete reſpondere. Hoc quoque in tuam gloriam cedet, eos ad ſumma vexiſſe, qui & modica tolerarent.

Digitized by Google

RESPONSIO NERONIS AD SENECAM.

1. QUòd meditatæ orationi tuæ ſtatim occurram, id primùm tui muneris habeo, qui me non tantùm præviſa, ſed ſubita expedire docuiſti. Avus meus Auguſtus Agrippæ & Mæcenati uſurpare otium poſt labores conceſſit, ſed in ea ipſa ætate, cujus autoritas tueretur, quicquid illud & qualecunque tribuiſſet. Attamen neutrum datis à ſe præmiis exuit. Bello & periculis meruerant: in his enim juventa Auguſti verſata eſt. Nec mihi tela & manus tuæ defuiſſent, in armis agenti. Sed quod præſens conditio poſcebat, ratione, conſilio, præceptis pueritiam, dein juventam meam foviſti. Et tua quidem erga me munera, dum vita ſuppetet, æterna erunt. Quæ à me habes, horti, & fœnus, & villæ caſibus obnoxia ſunt: ac licèt multa videantur, plerique haudquaquam artibus tuis pares, plura tenuerunt. Pudet referre libertinos, qui ditiores ſpectantur. Unde etiam rubori mihi eſt, quòd præcipuus caritate, nondum omnes fortunâ antecellis. Verùm & tibi valida ætas, rebuſque & fructui rerum ſufficiens; & nos prima imperii ſpatia in-

gredimur : niſi fortè aut te Vitellio ter Conſuli, aut me Claudio præponis. Sed quantùm Voluſio longa parcimonia quæſivit, tantùm in te mea liberalitas explere non poteſt. Quin, ſi qua in parte lubricum adoleſcentiæ noſtræ declinat, revocas; ornatumque robur, ſubſidio impenſiùs regis. Non tua moderatio, ſi reddideris pecuniam; nec quies, ſi reliqueris Principem; ſed mea avaritia, meæ crudelitatis metus in ore omnium verſabitur. Quòd ſi maximè continentia tua laudetur, non tamen ſapienti viro decorum fuerit, unde amico infamiam paret, inde gloriam ſibi recipere.

Digitized by Google

ORATIO
PÆTI THRASEÆ,

Ne pro Prætoribus prove Conſulibus grates apud Senatum à provincialibus agerentur.

Claudius Timarchus Cretenſis, reus agebatur cùm aliis criminibus, tùm quòd dictitaſſet in ſua poteſtate ſitum, utrùm Proconſulibus, qui Cretam obtinuiſſent, grates agerentur. Quam occaſionem Pætus Thraſea in bonum publicum vertens, poſtquam de reo cenſuerat, hæc addidit.

1. USu probatum eſt, P. C. leges egregias, exempla honeſta, apud bonos ex delictis aliorum gigni. Sic Oratorum licentia, Cinciam rogationem; Candidatorum ambitus, Julias leges; Magiſtratuum avaritia, Calpurnia ſcita, pepererunt. Nam culpa, quàm pœna tempore prior; emendari, quàm peccare poſterius eſt. Ergo adversùs novam provincialium ſuperbiam, dignum fide, conſtantiâque Romanâ capiamus conſilium, quo tutelæ ſociorum nihil derogetur, nobis opinio decedat, qualis quiſque habeatur, alibi quàm in civium judicio eſſe. Olim quidem non modò Prætor aut Conſul, ſed privati etiam mitte-

bantur, qui provincias viſerent, & quid de cujuſque obſequio videretur, referrent: trepidabantque gentes de æſtimatione ſingulorum. At nunc colimus externos & adulamur, & quomodo ad nutum alicujus grates, ita promtiùs accuſatio decernitur: decernaturque, & maneat provincialibus, potentiam ſuam tali modo oſtentandi: ſed laus falſa & precibus expreſſa, perinde cohibeantur, quàm malitia, quàm crudelitas. Plura ſæpe peccantur dum demeremur, quàm dum offendimus. Quædam imò virtutes odio ſunt; ſeveritas obſtinata, invictus adversùs gratiam animus. Inde initia Magiſtratuum noſtrorum meliora ferme, & finis inclinat, dum in modum candidatorum ſuffragia conquirimus: quæ ſi arceantur, æqualiùs atque conſtantiùs provinciæ regentur. Nam ut metu repetundarum infracta avaritia eſt, ita vetitâ gratiarum actione ambitio cohibetur.

ORATIO
CAPITONIS COSSUTIANI,
Neronem in Thraſeam inſtigantis.

Pætus Thraſea virtutibus ſuis iram Neronis meritus erat. Multa quippe egerat, adulandi neſcius, Stoïcorum more, ex quibus appareret ſævitiam ipſi ac libidines Principis magnopere improbari. Ob ea igitur infenſum ipſi Neronis animum, inſuper accendebat Capito Coſſutianus, præter animum ad flagitia præcipitem, privatis etiam de cauſis inimicus Thraſeæ.

1. UT quondam C. Cæſarem, & M. Catonem, ita nunc te, Nero, & Thraſeam avida diſcordiarum civitas loquitur. Et habet ſectatores, vel potiùs ſatellites, qui nondum contumaciam ſententiarum, ſed habitum vultumque ejus ſectantur, rigidi & triſtes quò tibi laſciviam exprobrent. Huic uni incolumitas tua ſine arte, ſine honore. Proſperas Principis res ſpernit: etiamne luctibus & doloribus non ſatiatur? Ejuſdem animi eſt, Poppæam divam non credere, cujus, in acta divi Auguſti & divi Julii non jurare. Spernit religiones, abrogat leges. Diurna Pop. Romani per provincias, per exercitus curatiùs leguntur, ut noſcatur quid Thraſea non

fecerit. Aut tranſeamus ad illa inſtituta, ſi potiora ſunt: aut nova cupientibus auferatur dux & auctor. Iſta ſecta Tuberones & Favonios, veteri quoque Reipublicæ ingrata nomina, genuit. Ut Imperium evertant, libertatem præferunt: ſi perverterint, libertatem ipſam aggredientur. Fruſtra Caſſium amoviſti, ſi gliſcere & vigere Brutorum æmulos paſſurus es. Denique nihil ipſe de Thraſea ſcripſeris; diſceptatorem Senatum nobis relinque.

ORATIO

GALBÆ IMPERATORIS

AD PISONEM,

Cùm eum adoptaret.

Depulſo Nerone, Galba militari ſuffragio lectus Imperator fuerat: parcus ac ſeverus ſenex, & ad obeunda Imperii munia per ætatem invalidus. Cùm ſe ob ea ſperni intelligeret, accepiſſetque etiam Germanicas legiones ſacramenti reverentiam rupiſſe, præſidium ſibi, adoptato nobili & egregio viro Piſone Liciniano, parare ſtatuit. Eum igitur accitum in hunc modum alloquitur.

1. SI te privatus, lege curiatâ, apud Pontifices, ut moris eſt, adoptarem; & mihi egregium erat tunc, Pompeii

Digitized by Google

& M. Craſſi ſobolem in Penates meos adſciſcere; & tibi inſigne, Sulpiciæ ac Lutatiæ decora nobilitati tuæ adjeciſſe. Nunc me Deorum hominumque conſenſu ad imperium vocatum præclara indoles tua, & amor patriæ impulit, ut principatum, de quo majores noſtri armis certabant, bello adeptus, quieſcenti offeram; exemplo divi Auguſti, qui ſororis filium Marcellum, dein generum Agrippam, mox nepotes ſuos, poſtremò Tiberium Neronem privignum, in proximo ſibi faſtigio collocavit. Sed Auguſtus in domo ſucceſſorem quæſivit; ego in Republica. Non quia propinquos aut ſocios belli non habeam: ſed neque ipſe imperium ambitione accepi; & judicii mei documentum ſint non meæ tantùm neceſſitudines, quas tibi poſtpoſui, ſed & tuæ. Eſt tibi frater pari nobilitate, natu major, dignus hâc fortunâ, niſi tu potior eſſes. Ea ætas tua, quæ cupiditates adoleſcentiæ jam effugerit: ea vita, in qua nihil præteritum excuſandum habeas. Fortunam adhuc tantùm adverſam tuliſti. Secundæ res acrioribus ſtimulis animos explorant: quia miſeriæ tolerantur, felicitate corrumpimur. Fidem, libertatem, amicitiam, præcipua humani animi bona, tu quidem eâdem conſtantiâ retinebis: ſed alii per obſequium imminuent. Irrumpet adulatio, blanditiæ; peſſimum veri affectûs venenum, ſua cuique utilitas. Etiam ego ac tu ſimpliciſſimè inter nos hodie loquimur; cæteri libentiùs cum fortuna noſtra, quàm nobiſcum. Nam ſuadere Principi quod oporteat, multi laboris; aſſenta-

tio erga Principem quemcumque, ſine affectu peragitur. Si immenſum Imperii corpus ſtare ac librari ſine rectore poſſet, dignus eram à quo Reſpublica inciperet. Nunc eò neceſſitatis jampridem ventum eſt, ut nec mea ſenectus conferre plus Populo Romano poſſit, quàm bonum ſucceſſorem: nec tua plus juventa, quàm bonum Principem. Sub Tiberio, & Caio, & Claudio, unius familiæ quaſi hereditas fuimus: loco libertatis erit, quòd eligi cœpimus. Et finitâ Juliorum Claudiorumque domo, optimum quemque adoptio inveniet. Nam generari & naſci à Principibus fortuitum, nec ultrà æſtimatur: adoptandi judicium integrum; &, ſi velis eligere, conſenſu monſtratur. Sit ante oculos Nero, quem longâ Cæſarum ſerie tumentem, non Vindex cum inermi provincia, aut ego cum una legione, ſed ſua immanitas, ſua luxuria cervicibus publicis depulere. Neque erat adhuc damnati Principis exemplum. Nos bello, & ab æſtimantibus aſciti, cum invidia, quamvis egregii, erimus. Ne tamen territus fueris, ſi duæ legiones, in hoc concuſſi orbis motu, nondum quieſcunt. Ne ipſe quidem ad ſecuras res acceſſi: & auditâ adoptione, deſinam videri ſenex, quod nunc mihi unum objicitur. Nero à peſſimo quoque ſemper deſiderabitur: mihi ac tibi providendum eſt, ne etiam à bonis deſideretur. Monere diutiùs, neque temporis hujus; & impletum eſt omne conſilium, ſi te bene elegi. Utiliſſimus quidem ac breviſſimus bonarum malarum-

que rerum delectus eſt, cogitare quid aut volueris ſub alio Principe, aut nolueris. Neque enim hîc, ut in cæteris gentibus quæ regnantur, certa dominorum domus, & cæteri ſervi: ſed imperaturus es hominibus qui nec totam ſervitutem pati poſſunt, nec totam libertatem.

ORATIO
PISONIS
AD MILITES,
IN OTHONEM.

Otho flagitiis ac mollitie infamis, diuque gratus Neroni æmulatione luxûs, mox abalienatus eſt ab eo, & primus in partes Galbæ tranſgreſſus fuerat. Unde conceptâ ſpe adoptionis, poſtquam ſe deluſum & Piſonem adoptari cognovit, hanc injuriam ulciſci ſtatuit. Corruptis igitur per largitiones & promiſſa peſſimis quibuſque militum, qui in urbe erant, à viginti & tribus primò ſpeculatoribus Imperator conſalutatus, in caſtra Prætorianorum militum rapitur. Quo audito, cohortem quæ in palatio ſtationem agebat, in hunc modum Piſo allocutus eſt.

1. SExtus dies agitur, commilitones, ex quo ignarus futuri, & ſive optandum hoc nomen ſive timendum erat,

Digitized by Google

Cæſar adſcitus ſum : quo domûs noſtræ aut Reipublicæ fato, in veſtra manu poſitum eſt. Non quia meo nomine triſtiorem caſum paveam, ut qui adverſas res expertus, cùm maximè ducam ne ſecundas quidem minùs diſcriminis habere. Patris, & Senatûs, & ipſius Imperii vicem doleo, ſi nobis aut perire hodie neceſſe eſt, aut, quod æquè apud bonos miſerum eſt, occidere. Solatium proximi motûs habebamus, incruentam urbem & res ſine diſcordia tranſlatas. Proviſum adoptione videbatur, ut ne poſt Galbam quidem bello locus eſſet. Nihil arrogabo mihi nobilitatis aut modeſtiæ. Neque enim relatu virtutum, in comparatione Othonis, opus eſt. Vitia, quibus ſolis gloriatur, evertêre Imperium, etiam quum amicum Imperatoris ageret. Habitune & inceſſu, an illo muliebri ornatu, mereretur imperium ? Falluntur, quibus luxuria ſpecie liberalitatis imponit. Perdere iſte ſciet, donare neſciet. Stupra nunc, & comiſſationes, & fœminarum cœtus volvit animo. Hæc principatûs præmia putat; quorum libido ac voluptas penes ipſum ſit, rubor ac dedecus penes omnes. Nemo enim unquam imperium flagitio quæſitum, bonis artibus exercuit. Galbam conſenſus generis humani ; me Galba, conſentientibus vobis, Cæſarem dixit. Si Reſpublica & Senatus, & Populus, vana nomina ſunt ; veſtrâ, commilitones, intereſt, ne Imperatorem peſſimi faciant. Legionum ſeditio adversùm duces ſuos audita eſt aliquando : veſtra fides fa-

maque illæſa ad hunc diem manſit. Et Nero quoque vos deſtituit, non vos Neronem. Minùs xxx transfugæ & deſertores, quos Centurionem aut Tribunum ſibi eligentes nemo ferret, imperium aſſignabunt? Admittitis exemplum? & quieſcendo commune crimen facitis? Tranſcendet hæc licentia in provincias: & ad nos ſcelerum exitus; bellorum, ad vos pertinebunt. Nec eſt plus, quod pro cæde Principis, quàm quod innocentibus datur. Sed proinde à nobis donativum ob fidem, quàm ab aliis pro facinore accipietis.

Digitized by Google

ORATIO

OTHONIS

AD MILITES.

Piſone & Galbâ interfectis, Otho Imperium invaſerat. Sed Vitellio à Germanicis legionibus Imperatore conſalutato, & cum ingentibus copiis adventante, ad bellum parabat. Quâdam autem die, cùm armandæ cohortis unius causâ, Otho, incipiente nocte, vehicula oneranda aperto armamentario curabat, in ſuſpicionem venit militibus familias Senatorum in perniciem Othonis armari: ac ſubitò tumultuosè congregati palatium petunt, Senatumque univerſum ad cædem depoſcunt. Otho precibus ac lacrimis ægrè militem cohibuit. Poſterâ die eos ſic alloquitur.

1. NEque ut affectus veſtros in amorem meî accenderem, commilitones; neque ut animum ad virtutem cohortarer (utraque enim egregiè ſuperſunt): ſed veni poſtulaturus à vobis temperamentum veſtræ fortitudinis, & erga me modum caritatis. Tumultûs proximi initium, non cupiditate vel odio (quæ multos exercitus in diſcordiam egêre) ac ne detrectatione quidem, aut formidine periculorum; nimia pietas veſtra acriùs quàm conſidera-

tiùs excitavit. Nam ſæpe honeſtas rerum cauſas, ni judicium adhibeas, pernicioſi exitus conſequuntur. Imus ad bellum. Non omnes nuncios palàm audiri, omnia conſilia cunctis præſentibus tractari, ratio rerum, aut occaſionum velocitas patitur. Tam neſcire quædam milites, quàm ſcire oportet. Ita ſe ducum autoritas, ſic rigor diſciplinæ habet, ut multa etiam Centuriones Tribunoſque tantùm juberi expediat. Si cur jubeantur, quærere ſingulis liceat, pereunte obſequio, etiam imperium intercidit. An & illic nocte intempeſtâ rapientur arma? Unus alterve perditus ac temulentus (neque enim plures conſternatione proximâ inſaniſſe crediderim) Centurionis ac Tribuni ſanguine manus imbuet? Imperatoris ſui tentorium irrumpet? Vos quidem iſtud pro me. Sed in diſcurſu ac tenebris, & rerum omnium confuſione, patefieri occaſio etiam adversùs me poteſt. Si Vitellio & ſatellitibus ejus eligendi facultas detur, quem nobis animum, quas mentes imprecentur? quid aliud, quàm ſeditionem & diſcordiam optabunt? ne miles Centurioni, ne Centurio Tribuno obſequatur: hinc confuſi pedites equiteſque, in exitium ruamus. Parendo potiùs, commilitiones, quàm imperia ducum ſciſcitando, res militares continentur. Et fortiſſimus in ipſo diſcrimine exercitus eſt, qui ante diſcrimen quietiſſimus. Vobis arma & animus ſit: mihi conſilium & virtutis veſtræ regimen relinquite.

2. Paucorum culpa fuit, duorum pœna erit. Cæteri abolete memoriam fœdiſſimæ noc-

tis, nec illas adversùs Senatum voces ullus unquam exercitus audiat. Caput Imperii, & decora omnium provinciarum ad pœnam vocare, non, hercle, illi, quos cùm maximè Vitellius in nos ciet, Germani audeant. Ulline Italiæ alumni, & Romana verè juventus, ad ſanguinem & cædem depoſcerent Ordinem, cujus ſplendore & gloriâ, ſordes & obſcuritatem Vitellianarum partium perſtringimus? Nationes aliquas occupavit Vitellius: imaginem quandam exercitûs habet: Senatus nobiſcum eſt. Sic fit, ut hinc Reſpublica, inde hoſtes Reipublicæ conſtiterint. Quid? vos pulcherrimam hanc urbem, domibus & tectis & congeſtu lapidum ſtare creditis? Muta iſta & inanima intercidere ac reparari promiſcua ſunt. Æternitas rerum, & pax gentium, & mea cum veſtrâ ſalus, incolumitate Senatûs firmatur. Hunc auſpicato à parente & conditore urbis noſtræ inſtitutum, & à Regibus uſque ad Principes continuum & immortalem, ſicut à majoribus accepimus, ſic poſteris tradamus. Nam ut ex vobis Senatores, ita ex Senatoribus Principes naſcuntur.

ORATIO

MUCIANI

Veſpaſianum ad capeſſendum Imperium adhortantis.

Mucianus Suriam & quatuor legiones obtinebat. Veſpaſianus obſcuris natalibus, ſed egregiâ virtute & famâ, bellum Judaïcum tribus legionibus adminiſtrabat. Eum jam diu de invadendo Imperio cogitantem, ac tum maximè indignantem ab impuriſſimo homine Vitellio Rempublicam pollui, ſed cunctantem adhuc & diverſis pavoribus nutantem, Mucianus poſt multos ſecretoſque ſermones, jam & coram ita allocutus eſt.

1. OMnes qui magnarum rerum conſilia ſuſcipiunt, æſtimare debent, an quod inchoatur, Reipublicæ utile, ipſis glorioſum, aut promtum effectu, aut certè non arduum ſit. Simul ipſe qui ſuadet conſiderandus eſt, adjiciatne conſilio periculum ſuum: &, ſi fortuna cœptis affuerit, cui ſummum decus acquiratur. Ego te, Veſpaſiane, ad Imperium voco, tam ſalutare Reipublicæ, quàm tibi magnificum: juxta Deos, in tua manu poſitum eſt. Nec ſpeciem adulantis expaveris: à contumelia quàm à laude propius fuerit,

Digitized by Google

poſt Vitellium eligi. Non adversùs divi Auguſti acerrimam mentem, nec adversùs cautiſſimam Tiberii ſenectutem, nec contra Caii quidem, aut Claudii, vel Neronis fundatam longo imperio domum exſurgimus. Ceſſiſti etiam Galbæ imaginibus. Torpere ultrà, & polluendam perdendamque Rempub. relinquere, ſopor & ignavia videretur, etiamſi tibi, quàm inhoneſta, tam tuta ſervitus eſſet. Abiit jam & tranſvectum eſt tempus, quo poſſes videri concupiſſe. Confugiendum eſt ad imperium. An excidit trucidatus Corbulo? ſplendidior origine quàm nos ſumus, fateor: ſed & Nero nobilitate natalium Vitellium anteibat. Satis clarus eſt apud timentem, quiſquis timetur. Et poſſe ab exercitu Principem fieri, ſibi ipſe Vitellius documento eſt, nullis ſtipendiis, nullâ militari famâ, Galbæ odio provectus. Ne Othonem quidem ducis arte, aut exercitûs vi, ſed præproperâ ipſius deſperatione victum, jam deſiderabilem & magnum Principem fecit. Cùm interim ſpargit legiones, exarmat cohortes, nova quotidie bello ſemina miniſtrat. Si quid ardoris ac ferociæ miles habuit, popinis, & comiſſationibus, & Principis imitatione deteritur. Tibi è Judæa & Syria & Ægypto novem legiones integræ, nullâ acie exhauſtæ, non diſcordiâ corruptæ: ſed firmatus uſu miles, & belli domitor externi. Claſſium, alarum, cohortium robora, & fidiſſimi Reges, & tua ante omnes experientia. Nobis nihil ultrà arrogabo, quàm ne poſt Valentem ac Cæcinam nu-

meremur. Ne tamen Mucianum ſocium ſpreveris, quia æmulum non experiris: me Vitellio antepono, te mihi. Tuæ domui triumphale nomen; duo juvenes, capax jam imperii alter, & primis militiæ annis apud Germanicos quoque exercitus clarus. Abſurdum fuerit, non cedere imperio ei cujus filium adoptaturus eſſem, ſi ipſe imperarem. Cæterùm inter nos non idem proſperarum adverſarumque rerum ordo erit. Nam ſi vincimus, honorem quem dederis habebo: diſcrimen, ac pericula ex æquo partiemur. Imò, ut melius eſt, tu hos exercitus rege; mihi bellum, & præliorum incertâ trade. Acriore hodie diſciplinâ victi, quàm victores agunt. Hos ira, odium, ultionis cupiditas ad virtutem accendit; illi per faſtidium & contumaciam hebeſcunt. Aperiet & recludet contecta & tumeſcentia victricium partium vulnera bellum ipſum. Nec mihi major in tua vigilantia, parcimonia, ſapientia, fiducia eſt; quàm in Vitellii torpore, inſcitia, ſævitia. Sed & meliorem in bello cauſam, quàm in pace habemus. Nam qui deliberant, deſciverunt.

ORATIO

ORATIO
GALGACI
Britannos ad pugnam erecto animo capeſſendam adhortantis.

Agricola, jam perdomitis cæteris gentibus nationibuſque Britanniæ, in extremos hujus regionis receſſus penetraverat, & adversùs ferocem indomitumque populum pugnam parabat. Hoſtium ingentes erant copiæ, ac ſuper triginta millia armatorum convenerant. Gentis hujus dux virtute & genere præſtans inter plures Galgacus, hâc oratione exercitûs animum accendit.

1. QUoties cauſas belli & neceſſitatem noſtram intueor, magnus mihi animus eſt, hodiernum diem conſenſumque veſtrum, initium libertatis totius Britanniæ fore. Nam & univerſi ſervitutis expertes & nullæ ultrà terræ; ac ne mare quidem ſecurum, imminente nobis claſſe Romanâ. Ita prælium atque arma quæ fortibus honeſta, eadem etiam ignavis tutiſſima ſunt. Priores pugnæ quibus adversùs Romanos variâ fortunâ certatum eſt, ſpem ac ſubſidium in noſtris manibus habebant: quia nobiliſſimi totius Britanniæ, eòque in ipſis penetralibus ſiti, nec ſervientium lit-

tora aſpicientes, oculos quoque à contactu dominationis inviolatos habebamus. Nos terrarum ac libertatis extremos, receſſus ipſe ac ſinus famæ in hunc diem defendit. Nunc terminus Britanniæ patet : atque omne ignotum pro magnifico eſt. Sed nulla jam ultrà gens : nihil niſi fluctus & ſaxa; & interiores Romani. Quorum ſuperbiam fruſtra per obſequium & modeſtiam effugeris. Raptores orbis, poſtquam cuncta vaſtantibus defuere terræ, & mare ſcrutantur: ſi locuples hoſtis eſt, avari : ſi pauper, ambitioſi : quos non oriens, non occidens ſatiaverit. Soli omnium opes atque inopiam pari affectu concupiſcunt. Auferre, trucidare, rapere, falſis nominibus, imperium; atque ubi ſolitudinem faciunt, pacem appellant. Liberos cuique ac propinquos ſuos natura cariſſimos eſſe voluit : hi per delectus, alibi ſerviturì, auferuntur. Conjuges ſororeſque etſi hoſtilem libidinem effugiant, nomine amicorum atque hoſpitum polluuntur. Bona fortunaſque in tributum egerunt; in annonam, frumentum. Corpora ipſa ac manus, ſilvis ac paludibus emuniendis, verbera inter ac contumelias, conterunt. Nata ſervituti mancipia ſemel veneunt, atque ultrò à dominis aluntur : Britannia ſervitutem ſuam quotidie emit, quotidie paſcit. Ac ſicut in familia recentiſſimus quiſque ſervorum & conſervis ludibrio eſt : ſic in hoc orbis terrarum vetere famulatu, novi nos & viles, in excidium petimur. Neque enim arva nobis, aut metalla, aut portus ſunt, qui-

Digitized by Google

bus exercendis reſervemur. Virtus porro ac ferocia ſubjectorum ingrata imperantibus. Et longinquitas ac ſecretum ipſum quò tutius, eò ſuſpectius. Ita ſublatâ ſpe veniæ, tandem ſumite animum, tam quibus ſalus, quàm quibus gloria cariſſima eſt. Brigantes, fœminâ duce, exurere coloniam, expugnare caſtra, ac, niſi felicitas in ſocordiam vertiſſet, exuere jugum potuere: nos integri & indomiti, & libertatem non in præſentia laturi, primo ſtatim congreſſu non oſtendemus, quos ſibi Caledonia viros ſepoſuerit?

2. An eandem Romanis in bello virtutem, quam in pace laſciviam adeſſe creditis? Noſtris illi diſſenſionibus ac diſcordiis clari, vitia hoſtium in gloriam exercitûs ſui vertunt: quem contractum ex diverſiſſimis gentibus, ut ſecundæ res tenent, ita adverſæ diſſolvent. Niſi ſi Gallos, & Germanos, & (pudet dictu) Britannorum pleroſque, dominationi alienæ ſanguinem commodantes, diutiùs tamen hoſtes quàm ſervos, fide & affectu teneri putatis. Metus & terror eſt, infirma vincula caritatis: quæ ubi removeris, qui timere deſierint, odiſſe incipient. Omnia victoriæ incitamenta pro nobis ſunt. Nullæ Romanos conjuges accendunt: nulli parentes fugam exprobraturi ſunt: aut nulla pleriſque patria, aut alia eſt. Paucos numeros circùm trepidos ignorantiâ, cœlum ipſum ac mare & ſilvas, ignota omnia, circumſpectantes; clauſos quodammodo ac vinctos Dii nobis tradiderunt. Ne terreat

vanus aſpectus, & auri fulgor atque argenti, quod neque tegit neque vulnerat. In ipſa hoſtium acie inveniemus noſtras manus. Agnoſcent Britanni ſuam cauſam: recordabuntur Galli priorem libertatem: deſerent illos cæteri Germani, tanquam nuper Uſipii reliquerunt. Nec quicquam ultrà formidinis: vacua caſtella, ſenum coloniæ, inter malè parentes & injuſtè imperantes ægra municipia & diſcordantia. Hîc dux, hîc exercitus: ibi tributa, & metalla, & cæteræ ſervientium pœnæ: quas in æternum proferre, aut ſtatim ulciſci, in hoc campo eſt. Proinde ituri in aciem, & majores veſtros, & poſteros cogitate.

ORATIO AGRICOLÆ,

Suos adhortantis ante pugnam contra Britannos.

1. OCtavus annus eſt, commilitones, ex quo virtute & auſpiciis Imperii Romani, fide atque operâ veſtrâ Britanniam viciſtis. Tot expeditionibus, tot præliis, ſeu fortitudine adversùs hoſtes, ſeu patientiâ ac labore penè adversùs ipſam rerum naturam opus fuit: neque me militum, neque vos ducis pœnituit. Ergo egreſſi, ego veterum Legatorum, vos prio-

Digitized by Google

rum exercituum terminos, finem Britanniæ non famâ nec rumore, ſed caſtris & armis tenemus. Inventa Britannia, & ſubacta. Equidem in agmine, quum vos paludes monteſve & flumina fatigarent, fortiſſimi cujuſque vocem audiebam, quando dabitur hoſtis? quando acies? Veniunt à latebris ſuis extruſi. Et vota virtuſque in aperto, omniaque prona victoribus, atque eadem victis adverſa. Nam ut ſeparaſſe tantùm itineris, ſilvas evaſiſſe, tranſiiſſe æſtuaria, pulchrum ac decorum in frontem; ita fugientibus periculoſiſſima, quæ hodie proſperrima ſunt. Neque enim nobis aut locorum eadem notitia, aut commeatuum eadem abundantia: ſed manus, & arma, & in his omnia. Quod ad me attinet, jampridem mihi decretum eſt, neque exercitûs, neque ducis terga tuta eſſe. Proinde & honeſta mors turpi vitâ potior; & incolumitas ac decus eodem loco ſita ſunt. Nec inglorium fuerit, in ipſo terrarum ac naturæ fine cecidiſſe. Si novæ gentes atque ignota acies conſtitiſſet, aliorum exercituum exemplis vos hortarer. Nunc veſtra decora recenſete, veſtros oculos interrogate. Ii ſunt quos proximo anno unam legionem furto noctis aggreſſos, clamore debellaſtis: ii cæterorum Britannorum fugaciſſimi, ideoque tamdiu ſuperſtites. Quomodo ſilvas ſaltuſque penetrantibus, fortiſſimum quodque animal, robore, pavida & inertia, ipſo agminis ſono pelluntur; ſic acerrimi Britannorum jampridem ceciderunt, reliquus eſt numerus ig-

navorum & metuentium. Quos quòd tandem inveniſtis, non reſtiterunt, ſed deprehenſi ſunt noviſſimi : ideo extremo metu corpora defixere in his veſtigiis, in quibus pulchram & ſpectabilem victoriam ederetis. Tranſigite cum expeditionibus, imponite quinquaginta annis magnum diem. Approbate Reipublicæ nunquam exercitui imputari potuiſſe, aut moras belli, aut cauſas rebellandi.

Digitized by Google

ORATIONES EX QUINTO-CURTIO COLLECTÆ.

ORATIO CHARIDEMI AD DARIUM.

Darius cùm ſtatuiſſet acie cum Alexandro decernere, innumerabilem propè peditum equitumque turbam contraxerat. Cujus univerſæ aſpectu admodum lætus, Charidemum exulem Athenienſem percontari cœpit, ſatisne ei videretur inſtructus ad obterendum hoſtem. At ille in hunc ferme modum reſpondit.

1. VErum & tu forſitan audire nolis; & ego, niſi nunc dixero, aliàs nequidquam confitebor. Hic tanti apparatûs exercitus, hæc tot gentium & totius orientis excita ſedibus ſuis moles, finiti-

mis poteſt eſſe terribilis. Nitet purpurâ, auroque, fulget armis & opulentiâ, quantam qui oculis non ſubjecerint, animis concipere non poſſunt. Sed Macedonum acies torva ſanè & inculta, clypeis haſtiſque immobiles cuneos, & conſerta robora virorum teget. Ipſi phalangem vocant peditum ſtabile agmen. Vir viro, armis arma conſerta ſunt: ad nutum monentis intenti, ſequi ſigna, ordines ſervare didicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt: obſiſtere, circumire, diſcurrere in cornu, mutare pugnam, non duces magis quàm milites callent. Et ne auri argentique ſtudio teneri putes, adhuc illa diſciplina paupertate magiſtrâ ſtetit. Fatigatis humus cubile eſt. Cibus, quem occupant, ſatiat. Tempora ſomni arctiora quàm noctis ſunt. Jam Theſſali equites, & Acarnanes, Ætolique, invicta bello manus, fundis, credo, & haſtis igne duratis repellentur. Pari robore opus eſt. In illa terra, quæ hos genuit, auxilia quærenda ſunt. Argentum iſtud atque aurum ad conducendum militem mitte.

VERBA

CHARIDEMI,

Cùm ad ſupplicium duceretur.

Darius veritatis impatiens, Charidemum abſtrahi juſſit ad capitale ſupplicium. Ille ne tum quidem libertatis oblitus, hæc vociferabatur.

1. HAbeo paratum mortis meæ ultorem. Expetet pœnas mei conſilii ſpreti ipſe contra quem tibi ſuaſi. Tu quidem licentiâ regni ſubitò mutatus, documentum eris poſteris, homines, cùm ſe permiſere fortunæ, etiam naturam dediſcere.

VERBA
ALEXANDRI
GRAVITER ÆGROTANTIS.

Alexander cùm in Cydno amni calidum adhuc corpus abluiſſet, ſubito horrore rigentibus artubus, propè exanimis in tabernaculum defertur. Ubi paulùm laxata eſt vis morbi, anxius ac ſollicitus animi, quòd Darium adventare nunciabatur, vocatos amicos Medicoſque in hunc modum alloquitur.

1. IN quo me articulo rerum mearum fortuna deprehenderit, cernitis. Strepitum hoſtilium armorum exaudire mihi videor: & qui ultrò intuli bellum, jam provocor. Darius ergo cùm tam ſuperbas litteras ſcriberet, fortunam meam in conſilio habuit: ſed nequidquam, ſi mihi arbitrio meo curari licet. Lenta remedia & ſegnes Medicos non expetunt tempora mea. Vel mori ſtrenuè, quàm tardè convaleſcere, mihi melius eſt. Proinde, ſi quid opis, ſi quid artis in Medicis eſt: ſciant me non tam mortis, quàm belli remedium quærere.

Digitized by Google

ORATIO
LEGATORUM DARII.

Alexander matrem & uxorem Darii prælio ad Iſſum captas omni honore coluerat. Atque etiam Darii conjugi & mortuæ inlacrimavit, & regium funus, patrio Perſarum more, ſummâ magnificentiâ inſtruxit. Quæ cùm accepiſſet Darius, victus continentiâ ac clementiâ hoſtis, ad novas pacis conditiones ferendas Legatos miſit. E quibus maximus natu ita cœpit.

1. DArium ut pacem à te jam hôc tertio peteret, nulla vis ſubegit: ſed juſtitia & continentia tua expreſſit. Màtrem, conjugem, liberoſque ejus, niſi quòd ſine illo ſunt, captos eſſe non ſenſit: pudicitiæ earum quæ ſuperſunt, curam haud ſecus quàm parens agens, Reginas appellas; ſpeciem priſtinæ fortunæ retinere pateris. Vultum tuum video, qualis Darii fuit quum dimitteremur ab eo: & ille tamen uxorem, tu hoſtem luges. Jam in acie ſtares, niſi cura te ſepulturæ ejus moraretur. Et quid mirum eſt, ſi tam ab amico animo pacem petit? quid opus eſt armis, inter quos odia ſublata ſunt? Antea Imperio tuo deſtinabat Halyn amnem, qui Lydiam terminat. Nunc quidquid inter Helleſpontum & Euphratem eſt, in dotem

Digitized by Google

filiæ offert, quam tibi tradit. Ochum filium, quem habes, pacis & fidei obſidem retine: matrem & duas virgines filias redde: pro tribus corporibus tria millia talentûm auri precatur accipias. Niſi moderationem animi tui notam haberem, non dicerem hoc eſſe tempus, quo pacem non dare ſolùm, ſed etiam occupare deberes. Reſpice quantùm poſt te reliqueris: intuere quantùm petas. Periculoſum eſt prægrave Imperium: difficile eſt continere, quod capere non poſſis. Videſne ut navigia quæ modum excedunt, regi nequeant? Neſcio an Darius ideo tam multa amiſerit, quia nimiæ opes, magnæ jacturæ locum faciunt. Facilius eſt quædam vincere, quàm tueri. Quàm hercule expeditiùs manus noſtræ rapiunt, quàm continent! Ipſá mors uxoris Darii te admonere poteſt minùs jam miſericordiæ tuæ licere, quàm licuit.

ORATIO

ALEXANDRI,

LEGATIS DARII

Reſpondentis.

1. NUnciate Dario, me quæ fecerim clementer & liberaliter, non amicitiæ ejus tribuiſſe, ſed naturæ meæ. Bellum cum captivis & feminis gerere non

ſoleo. Armatus ſit oportet, quem oderim. Quòd ſi ſaltem pacem bonâ ſide peteret; deliberarem forſitan an darem. Verùm enim verò, quum modò milites meos litteris ad proditionem, modò amicos ad perniciem meam pecuniâ ſollicitet: ad internecionem mihi perſequendus eſt, non ut juſtus hoſtis, ſed ut percuſſor & veneficus. Conditiones verò pacis quas fertis, ſi accepero, victorem eum faciunt. Quæ poſt Euphratem ſunt, liberaliter donat: ubi igitur me adfamini? nempe ultra Euphratem ſum. Summum ergo dotis, quam promittit, terminum caſtra mea tranſeunt. Hinc me depellite, ut ſciam veſtrum eſſe, quod ceditis. Eâdem liberalitate dat mihi filiam ſuam: nempe quam ſcit alicui ſervorum ſuorum nupturam. Multùm verò mihi præſtat, ſi me Mazæo generum præponit! Ite, nunciate Regi veſtro & quæ amiſit, & quæ adhuc habet, præmia eſſe belli: hôc regente utriuſque terminos regni, id quemque habiturum, quod proximæ lucis aſſignatura fortuna eſt: & me in Aſiam non veniſſe ut ab aliis acciperem; ſed ut aliis darem.

ORATIO

DARII

AD MILITES

Jamjam propè Arbelam pugnaturos.

1. TErrarum quas Oceanus hinc alluit, illinc claudit Helleſpontus, paulò antè dominis, jam non de gloria, ſed de ſalute, &, quod ſaluti præponitis, de libertate, pugnandum eſt. Hic dies Imperium, quo nullum amplius vidit ætas, aut conſtituet, aut finiet. Apud Granicum minimâ virium parte cum hoſte certavimus: in Cilicia victos Syria poterat excipere: magna munimenta regni Tigris atque Euphrates erant. Ventum eſt eò, unde pulſis ne fugæ quidem locus eſt. Omnia tam diutino bello exhauſta poſt tergum ſunt: non incolas ſuos urbes, non cultores habent terræ. Conjuges quoque & liberi ſequuntur hanc aciem: parata hoſtibus præda, niſi pro cariſſimis pignoribus corpora opponimus. Quod mearum fuit partium, exercitum, quem penè immenſa planities vix caperet, comparavi: equos, arma diſtribui: commeatus, ne tantæ multitudini deeſſent, providi: locum in quo acies explicari poſſet, elegi. Cætera in veſtra poteſtate ſunt; audete modò vince-

re ; famamque, infirmiſſimum adversùs fortes viros telum, contemnite. Temeritas eſt, quam adhuc pro virtute timuiſtis : quæ ubi primum impetum effudit, velut quædam animalia amiſſo aculeo, torpet. Hi verò campi deprehendêre paucitatem, quam Ciliciæ montes abſconderant. Videtis ordines raros, cornua extenta, mediam aciem vanam & exhauſtam. Nam ultimi, quos locavit averſos, terga jam præbent. Obteri mehercule equorum ungulis poſſunt ; etiamſi nil præter falcatos currus emiſero. Et bello vicerimus, ſi vincimus prælio : nam ne illis quidem ad fugam eſt locus : hinc Euphrates, illinc Tigris, prohibet incluſos. Et quæ antea pro illis erant, in contrarium converſa ſunt. Noſtrum mobile & expeditum agmen eſt ; illud prædâ grave. Implicatos ergo ſpoliis noſtris trucidabimus : eademque res & cauſa victoriæ erit, & fructus. Quòd ſi quem è vobis nomen gentis movet, cogitet Macedonum illic arma eſſe, non corpora. Multùm enim ſanguinis invicem hauſimus ; & ſemper gravior in paucitate jactura eſt. Jam Alexander, quantuſcumque ignavis & timidis videri poteſt, unum animal eſt : &, ſi quid mihi creditis, temerarium & vecors, adhuc noſtro pavore, quàm ſuâ virtute felicius. Nihil autem poteſt eſſe diuturnum, cui non ſubeſt ratio. Licèt felicitas aſpirare videatur, tamen ad ultimum temeritati non ſufficit. Præterea breves & mutabiles vices rerum ſunt : & fortuna nunquam ſimpliciter indulget. Forſitan ità Dii fata ordi-

Digitized by Google

naverunt, ut Perſarum Imperium, quod ſecundo curſu per ducentos triginta annos ad ſummum faſtigium evexerant, magno motu concuterent magis, quàm affligerent, admonerentque nos fragilitatis humanæ, cujus nimia in proſperis rebus oblivio eſt. Modò Græcis ultrò bellum inferebamus: nunc in ſedibus noſtris propulſamus illatum. Jactamur invicem varietate fortunæ. Videlicet Imperium, quod mutuò affectamus, una gens non capit.

2. Cæterùm, etiamſi ſpes non ſubeſſet; neceſſitas tamen ſtimulare deberet. Ad extrema perventum eſt. Matrem meam; duas filias; Ochum in ſpem hujus Imperii genitum; illos Principes, illam ſobolem regiæ ſtirpis; duces veſtros Regum inſtar, victos habet: niſi quod in vobis eſt, ipſe ego majore parte captivus ſum. Eripite viſcera mea ex vinculis. Reſtituite mihi pignora, pro quibus ipſe mori non recuſo; parentem, liberos: nam conjugem in illo carcere amiſi. Credite nunc omnes tendere ad vos manus; implorare patrios Deos; opem veſtram, miſericordiam, fidem expoſcere: ut ſervitute, ut compedibus, ut precario victu ipſos liberetis. An creditis æquo animo iis ſervire, quorum Reges eſſe faſtidiant? Video admoveri hoſtium aciem: ſed quò propiùs diſcrimen accedo; hôc minùs iis quæ dixi, poſſum eſſe contentus. Precor vos per Deos patrios æternumque ignem, qui præfertur altaribus; fulgoremque Solis intra fines regni mei orientis; per æternam memoriam Cyri, qui

Digitized by Google

ademtum Medis Lydiſque Imperium primus in Perſidem intulit : vindicate ab ultimo dedecore nomen gentemque Perſarum. Ite alacres & ſpe pleni, ut quam gloriam accepiſtis à majoribus veſtris, poſteris relinquatis. In dextris veſtris jam libertatem, opem, ſpem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quiſquis contempſerit : timidiſſimum quemque conſequitur. Ipſe non patrio more ſolùm, ſed etiam ut conſpici poſſim, curru vehor : nec recuſo quominus imitemini me, ſive fortitudinis exemplum, ſive ignaviæ fuero.

Digitized by Google

ORATIO
EUTHYMONIS
AD GRÆCOS
FŒDÈ A PERSIS MUTILATOS,
Ne in patriam redire velint.

Accedenti ad urbem Perſepolim Alexandro occurrêre opem ejus implorantes Græci ad quatuor millia ferè, quos Perſæ ferociter vario ſuppliciorum modo affecerant, aliorum pedibus, quorumdam manibus auribuſque amputatis. Rex bonum habere animum jubet: viſuros urbes ſuas conjugeſque. Hôc accepto reſponſo, ſeceſſêre Græci, deliberaturi quid agerent; an ſedes in Aſia, an reverti domos rogarent. Euthymon Cymæus unus ex iis ita locutus ad eos fertur.

1. HI qui modò ad opem petendam ex tenebris & carcere procedere erubuimus; ut nunc eſt, ſupplicia, (quorum nos pudeat magis an pœniteat, incertum eſt) oſtentare Græciæ velut lætum ſpectaculum cupimus. At ii optimè miſerias ferunt, qui abſcondunt: nec ulla eſt tam familiaris infelicibus patria, quàm ſolitudo & ſtatûs prioris oblivio. Nam qui

multùm in ſuorum miſericordia ponunt, ignorant quàm celeriter lacrymæ inareſcant. Nemo fideliter diligit, quem faſtidit: nam & calamitas querula eſt, & ſuperba felicitas. Itaque ſuam quiſque fortunam in conſilio habet, quum de aliena deliberat: &, niſi mutuò eſſemus miſeri, olim alius alii potuiſſemus eſſe faſtidio. Quid mirum eſt fortunatos ſemper parem quærere? Obſecro vos, olim vitâ defuncti, quæramus locum, in quo hæc ſemeſa membra obruamus; ubi horribiles cicatrices celet exilium. Grati prorſus conjugibus, quas juvenes duximus, revertemur. Liberi in flore & ætatis & rerum agnoſcent ut patres, ergaſtuli detrimenta? Et quota pars noſtrî tot obire terras poteſt? Procul Europâ in ultima Orientis relegati, ſenes, debiles, majore membrorum parte mulctati, tolerabimus ſcilicet, quæ armatos & victores fatigaverunt. Conjuges deinde, quas captis ſors & neceſſitas unicum ſolatium applicuit, parvoſque liberos trahimus nobiſcum, an relinquimus? Cum his venientes nemo agnoſcere volet. Relinquemus ergo extemplo præſentia pignora, quum incertum ſit, an viſuri ſimus ea quæ petimus? Inter hos latendum eſt, qui nos miſeros noſſe cœperunt.

ORATIO
DARII
IN CONCILIO.

Darius poſt infelicem pugnam ad Arbela multas vaſtaſque regiones præcipiti fugâ emenſus, hoſte in veſtigiis ejus ſemper hærente, experiri adhuc certaminis fortunam ſtatuit. Quadraginta propè hominum millia ſequebantur. Igitur concilio advocato, ita diſſeruit.

1. SI me cum ignavis & pluris qualemcunque vitam honeſtâ morte æſtimantibus fortuna junxiſſet; tacerem potiùs, quàm fruſtra verba conſumerem. Sed majore quàm vellem documento, & virtutem veſtram, & fidem expertus; magis etiam conniti debeo, ut dignus talibus amicis ſim, quàm dubitare an veſtrî ſimiles adhuc ſitis. Ex tot millibus, quæ ſub imperio fuerunt meo, bis me victum, bis me fugientem perſequuti eſtis. Fides veſtra & conſtantia, ut Regem me eſſe credam, facit. Proditores & transfugæ in urbibus meis regnant: non Hercule quia tanto honore digni habeantur, ſed ut præmiis eorum veſtri ſollicitentur animi. Meam tamen fortunam, quàm victoris, maluiſtis ſequi; digniſſimi quibus, ſi ego non poſ-

ſim, Dii pro me gratiam referant. Et mehercule referent. Nulla erit tam ſurda poſteritas, nulla tam ingrata fama, quæ non in Cœlum vos debitis laudibus ferat. Itaque etiamſi conſilium fugæ, à qua multùm abhorret animus, agitaſſem; veſtrâ tamen virtute fretus, obviàm iſſem hoſti. Quouſque enim in regno exulabo, & per fines Imperii mei fugiam externum & advenam Regem? quum liceat experto belli fortunam, aut reparare quæ amiſi, aut honeſtâ morte defungi. Niſi fortè ſatius eſt expectare victoris arbitrium; &, Mazæi & Mithrenis exemplo, precarium accipere regnum nationis unius: ut jam malit ille gloriæ ſuæ, quàm iræ obſequi. Nec Dii ſiverint, ut hoc decus mei capitis aut demere mihi quiſquam, aut condonare poſſit: nec hoc Imperium vivus amittam: idemque erit regni mei, qui & ſpiritûs, finis. Si hic animus, ſi hæc lex, nulli non parta libertas eſt: nemo è vobis faſtidium Macedonum, nemo vultum ſuperbum ferre cogetur. Sua cuique dextra aut ultionem tot malorum pariet, aut finem. Equidem, quàm verſabilis fortuna ſit, documentum ipſe ſum. Nec immeritò mitiores vices ejus expecto. Sed ſi juſta ac pia bella Dii averſantur; fortibus tamen viris licebit honeſtè mori. Per ego vos decora majorum, qui totius Orientis regna cum memorabili laude tenuerunt; per illos viros, quibus ſtipendium Macedonia quondam tulit; per tot navium claſſes in Græciam miſſas; per tot trophæa Regum, oro & obteſtor, ut no-

bilitate veſtrâ geſtiſque dignos ſpiritus capiatis: ut eâdem conſtantiâ animorum, quâ præterita toleraſtis, experiamini quidquid deinde fors tulerit. Me certè in perpetuum aut victoria egregia nobilitabit, aut pugna.

ORATIO ALEXANDRI AD AMICOS,

De ſuſcipienda in Scythas expeditione.

Bactriani defecerant: Scythæ etiam laceſſebant. Alexander non ita pridem graviter vulneratus, non inſiſtere in terra, non equo vehi poterat. Tamen advocatis amicis, ſibi eſſe in animo ait, flumen, quo tum à Scythis dividebatur, trajicere, & arma in Scythiam ultrò proferre.

1. DIſcrimen me occupavit meliore hoſtium, quàm meo tempore. Sed neceſſitas ante rationem eſt: maximè in bello, quo rarò permittitur tempora eligere. Defecere Bactriani, in quorum cervicibus ſtamus; &, quantùm in nobis animi ſit, alieno Marte experiuntur. Haud dubiè ſi omiſerimus Scythas ultrò arma inferentes, contemti ad illos qui defecerunt, revertemur. Si verò Tanaïm tranſierimus, & ubique invictos eſſe nos Scytharum

pernicie ac ſanguine oſtenderimus, quis dubitabit patere etiam Europam victoribus? Fallitur, qui terminos gloriæ noſtræ metitur ſpatio quod tranſituri ſumus. Unus amnis interfluit, quem ſi trajicimus, in Europam arma proferimus. Et quanti æſtimandum eſt, dum Aſiam ſubigimus, in alio quodammodo orbe trophæa ſtatuere: &, quæ tam longo intervallo natura videtur diremiſſe, unâ victoriâ ſubitò committere? At Hercule ſi pauluùm ceſſaverimus, in tergis noſtris Scythæ hærebunt. An ſoli ſumus qui flumina tranſnare poſſumus? Multa in noſmetipſos recident quibus adhuc vicimus. Fortuna belli artem victos quoque docet. Utribus amnem trajiciendi exemplum fecimus nuper: hoc ut Scythæ imitari neſciant, Bactriani docebunt. Præterea unus gentis hujus adhuc exercitus venit; cæteri expectantur. Ita bellum vitando alemus; &, quod inferre poſſemus, accipere cogemur. Manifeſta eſt conſilii mei ratio: ſed an permiſſuri ſint Macedones animo uti meo, dubito; quia ex quo hoc vulnus accepi, non equo vectus ſum, non pedibus ingreſſus. Sed ſi me ſequi vultis, valeo, amici: ſatis virium eſt ad toleranda iſta: aut ſi jam adeſt vitæ meæ finis, in quo tandem opere meliùs extinguar?

ORATIO
SCYTHARUM
AD ALEXANDRUM.

Jam omnia ad trajiciendum flumen Macedones aptarant, moxque cum Scythis pugnaturi erant, cùm gentis hujus Legati ad Alexandrum viginti veniunt. Ex his maximus natu in hunc modum locutus eſt.

1. SI Dii habitum corporis tui aviditati animi parem eſſe voluiſſent, orbis te non caperet: alterâ manu Orientem, alterâ Occidentem contingeres: & hoc aſſequutus, ſcire velles ubi tanti numinis fulgor conderetur. Sic quoque, concupiſcis quæ non capis. Ab Europa petis Aſiam, ex Aſia tranſis in Europam: deinde, ſi humanum genus omne ſuperaveris, cum ſylvis, & nivibus, & fluminibus, feriſque beſtiis geſturus es bellum. Quid? tu ignoras arbores magnas diu creſcere, unâ horâ extirpari? Stultus eſt, qui fructus earum ſpectat, altitudinem non metitur. Vide ne, dum ad cacumen pervenire contendis, cum ipſis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoque aliquando minimarum avium pabulum fuit: & ferrum rubigo conſumit. Nihil tam firmum eſt, cui periculum non ſit etiam ab invalido. Quid

Digitized by Google

Quid nobis tecum eſt? nunquam terram tuam attigimus. Qui ſis, unde venias, licetne ignorare in vaſtis ſylvis viventibus? Nec ſervire ulli poſſumus, nec imperare deſideramus. Dona nobis data ſunt (ne Scytharum gentem ignores) jugum boüm, aratrum, & ſagitta, & patera. His utimur & cum amicis, & adversùs inimicos. Fruges amicis damus boüm labore quæſitas: paterâ cum his vinum Diis libamus: inimicos ſagittâ eminus, haſtâ cominus petimus. Sic Syriæ Regem, & poſtea Perſarum Medorumque ſuperavimus; patuitque nobis iter uſque in Ægyptum. At tu, qui te gloriaris ad latrones perſequendos venire; omnium gentium, quas adiſti, latro es. Lydiam cepiſti, Syriam occupaſti, Perſidem tenes, Bactrianos habes in poteſtate, Indos petiſti: jam etiam ad pecora noſtra avaras & inſtabiles manus porrigis. Quid tibi divitiis opus eſt, quæ te eſurire cogunt? Primus omnium ſatietate paraſti famem; ut quò plura habes, âcriùs, quæ non habes cuperes. Non ſuccurrit tibi, quamdiu circùm Bactra hæreas? Dum illos ſubigis, Sogdiani bellare cœperunt: bellum tibi ex victoria naſcitur. Nam ut major fortiorque ſis quàm quiſquam; tamen alienigenam dominum pati nemo vult. Tranſi modò Tanaïm; ſcies quàm latè pateant, nunquam tamen conſequeris Scythas: paupertas noſtra velocior erit, quàm exercitus tuus, qui prædam tot nationum vehit. Rurſus quum procul abeſſe nos credes, videbis in tuis caſtris: eâdem velocitate &

ſequimur, & fugimus. Scytharum ſolitudines Græcis etiam proverbiis audio eludi. At nos deſerta & humano cultu vacua, magis quàm urbes & opulentos agros ſequimur. Proinde fortunam tuam preſſis manibus tene. Lubrica eſt, nec invita teneri poteſt. Salubre conſilium, ſequens quàm præſens tempus oſtendet meliùs. Impone felicitati tuæ frænos; faciliùs illam reges. Noſtri ſine pedibus dicunt eſſe fortunam, quæ manus & pennas tantùm habet: quum manus porrigit, pennas quoque comprehendere non ſinit. Denique ſi Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, non ſua eripere: ſin autem homo es; id quod es, ſemper eſſe te cogita. Stultum eſt eorum meminiſſe propter quæ tuî obliviſceris. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris uti: nam & firmiſſima eſt inter pares amicitia; & videntur pares, qui non fecerunt inter ſe periculum virium. Quos viceris, amicos tibi eſſe, cave credas: inter dominum & ſervum nulla amicitia eſt: etiam in pace, belli tamen jura ſervantur. Jurando gratiam Scythas ſancire ne credideris: colendo fidem, jurant. Græcorum iſta cautio eſt, qui pacta conſignant, & Deos invocant: nos religionem in ipſa fide novimus. Qui non reverentur homines, fallunt Deos. Nec tibi amico opus eſt, de cujus benevolentia dubites. Cæterùm, nos & Aſiæ & Europæ cuſtodes habebis: Bactra, niſi dividat Tanaïs, contingimus: ultra Tanaïm uſque ad Thraciam colimus; Thraciæ Macedoniam conjunctam eſſe fama eſt.

Digitized by Google

Utrique Imperio tuo finitimos, hoſtes an amicos velis eſſe, conſidera.

ORATIO

CALLISTHENIS PHILOSOPHI

ADVERSUS CLEONEM,

Qui divinos honores Alexandro haberi jubebat.

Alexander jamdiu, quonam modo cœleſtes honores uſurparet, agitabat. Igitur celebri convivio, cui Græcos Principes unà cum Satrapis adhibuerat, cùm pauliſper epulatus exceſſiſſet, tum Cleo quidam venalis & aſſentatoriæ linguæ, ex compoſito ſermonem cum admiratione laudum ejus inſtituit: hortatur ut Alexandrum, ſicut Deum, more Perſarum, adorarent. Erat inter convivas Calliſthenes Philoſophus: odioſum Cleonis ſermonem hác tum oratione vehementer reſpuit.

1. SI Rex ſermoni tuo adfuiſſet, nullius profectò vox reſponſuri tibi deſideraretur: ipſe enim peteret, ne in peregrinos ritus degenerare ſe cogeres, neu rebus feliciſſimè geſtis invidiam tali adulatione contraheres. Sed quoniam abeſt, ego tibi pro illo reſpondeo, nullum eſſe eum-

dem & diuturnum & præcocem fructum; cœleſteſque honores non dare te Regi, ſed auferre. Intervallo enim opus eſt, ut credatur Deus; ſemperque hanc gratiam magnis viris poſteri reddunt. Ego autem ſeram immortalitatem precor Regi; ut vita diuturna ſit, & æterna majeſtas. Hominem conſequitur aliquando, nunquam comitatur divinitas. Herculem modò & patrem Liberum conſecratæ immortalitatis exempla referebas. Crediſne illos unius convivii decreto Deos factos? Priùs ab oculis mortalium amolita natura eſt, quàm in Cœlum fama perveheret. Scilicet ego & tu, Cleo, Deos facimus! à nobis divinitatis ſuæ auctoritatem accepturus eſt Rex! Potentiam tuam experiri libet: fac aliquem Regem, ſi Deum potes facere: faciliùs eſt Imperium dare, quàm Cœlum. Dii propitii ſine invidia, quæ Cleo dixit, audierint; eodemque curſu, quo fluxere res, ire patiantur: noſtris moribus velint nos eſſe contentos. Non pudet patriæ; nec deſidero, ad quem modum Rex mihi colendus ſit, à victis diſcere: quos equidem victores eſſe confiteor, ſi ab illis leges, queis vivamus, accipimus.

Digitized by Google

ORATIO

ALEXANDRI,

Milites ad penetrandum in interiora Indiæ cohortantis.

Alexander, Poro ſuperato, Hydaſpe amne trajecto, ad fluvium Hypaſin proceſſit. Ibi per vaſtas ſolitudines ultra flumen iter eſſe cognoſcit; deinde Gangis fluvii ripam innumerabilibus copiis, dum veniret, obſideri; hunc exercitum tria elephantorum millia ſecum ducere; jamque tandem majora præteritis ipſi adeunda pericula. Nihil ea retardabant avidum periculi ac gloriæ Alexandri animum. Sed Macedones exterritos eſſe veritus, hâc oratione eos incendere conatur.

1. NOn ignoro, milites, multa quæ terrere vos poſſent, ab incolis Indiæ per hos dies de induſtria eſſe jactata: ſed non eſt improviſa vobis mentientium vanitas. Sic Ciliciæ fauces, ſic Meſopotamiæ campos, ſic Tigrim & Euphratem, quorum alterum vado tranſivimus, alterum ponte, terribilem fecerant Perſæ. Nunquam ad liquidum fama perducitur: omnia, illâ tradente, majora ſunt vero: noſtra quoque gloria, quum ſit ex ſolido, plus tamen habet nominis, quàm operis.

Digitized by Google

Modò quis belluas offerentes mœnium ſpeciem, quis Hydaſpem amnem, quis cætera auditu majora quàm vero, ſuſtinere poſſe credebat? Olim Hercule fugiſſemus ex Aſia, ſi nos fabulæ debellare potuiſſent. Creditiſne elephantorum greges majores eſſe, quàm uſquam armentorum ſunt? quum & rarum ſit animal, nec facilè capiatur, multòque difficiliùs mitigetur. Atqui eadem vanitas copias peditum equitumque numeravit. Jam flumen, quò latiùs fuſum eſt, hôc placidiùs ſtagnat: quippe anguſtis ripis coërcita, & in anguſtiorem alveum eliſa, torrentes aquas invehunt: contrà, ſpatio alvei ſegnior curſus eſt. Præterea in ripa omne periculum eſt, ubi applicantes navigia hoſtis expectat. Ita quantumcumque flumen intervenit, idem futurum diſcrimen eſt evadentium in terram. Sed omnia iſta vera eſſe ſignamus: utrumne vos magnitudo belluarum, an multitudo hoſtium terret? Quod pertinet ad elephantos, præſens habemus exemplum: in ſuos vehementiùs quàm in nos incurrerunt; tam vaſta corpora ſecuribus falcibuſque mutilata ſunt. Quid autem intereſt totidem ſint, quot Porus habuit, an tria millia? quum uno aut altero vulneratis, cæteros in fugam declinare videamus. Inde paucos quoque incommodè regunt: congregata verò tot millia ipſa ſe elident; ubi nec ſtare, nec fugere potuerint inhabiles vaſtorum corporum moles. Equidem ſic animalia iſta contemſi, ut, quum haberem, ipſe non oppoſuerim: ſatis gnarus plus ſuis, quàm hoſtibus periculi inferre.

2. At enim equitum peditumque multitudo vos commovet! Cum paucis enim pugnare ſoliti eſtis, & nunc primùm inconditam ſuſtinebitis turbam. Teſtis adversùs multitudinem invicti Macedonum roboris Granicus amnis; & Cilicia inundata cruore Perſarum; & Arbela, cujus campi devictorum à nobis oſſibus ſtrati ſunt. Serò hoſtium legiones numerare cœpiſtis, poſtquam ſolitudinem in Aſia vincendo feciſtis. Quum per Helleſpontum navigaremus, de paucitate noſtra cogitandum fuit: nunc nos Scythæ ſequuntur; Bactriana auxilia præſtò ſunt; Dahæ Sogdianique inter nos militant. Nec tamen illi turbæ confido: veſtras manus intueor; veſtram virtutem, rerum, quas geſturus ſum, vadem prædemque habeo: quamdiu vobiſcum in acie ſtabo, nec meos nec hoſtium exercitus numeravero: vos modò animos mihi plenos alacritatis ac fiduciæ adhibete. Non in limine operum laborumque noſtrorum, ſed in exitu ſtamus: pervenimus ad ſolis ortum & Oceanum: niſi obſtat ignavia, inde victores, perdomito fine terrarum, revertemur in patriam. Nolite, quod pigri agricolæ faciunt, maturos fructus per inertiam è manibus amittere. Majora ſunt periculis præmia: dives eadem & imbellis eſt regio. Itaque non tam ad gloriam vos duco, quàm ad prædam. Digni eſtis, qui opes, quas illud mare littoribus invehit, referatis in patriam: digni, qui nihil inexpertum, nihil metu omiſſum relinquatis.

Digitized by Google

3. Per ego vos gloriamque veſtram, quâ humanum faſtigium exceditis; perque & mea in vos, & in me veſtra merita, quibus invicti contendimus, oro quæſoque, ne humanarum rerum terminos adeuntem alumnum commilitonemque veſtrum, ne dicam Regem, deſeratis. Cætera vobis imperavi; hoc unum debiturus ſum. Et is vos rogo, qui nihil unquam vobis præcepi, quin primus me periculis obtulerim; qui ſæpe aciem clypeo meo texi. Ne infregeritis in manibus meis palmam, quâ Herculem Liberumque patrem, ſi invidia abfuerit, æquabo. Date hoc precibus meis, & tandem obſtinatum ſilentium rumpite. Ubi eſt ille clamor alacritatis veſtræ index? ubi ille meorum Macedonum vultus? Non agnoſco vos, milites: nec agnoſci videor à vobis: ſurdas jamdudum aures pulſo: averſos animos & infractos excitare conor. *Quumque illi, in terram demiſſis capitibus, tacere perſeverarent;* Neſcio quid, *inquit*, imprudens in vos deliqui, quòd me ne intueri quidem vultis: in ſolitudine mihi videor eſſe: nemo reſpondet; nemo ſaltem negat. Quos alloquor? quid autem poſtulo? veſtram gloriam & magnitudinem vindicamus. Ubi ſunt illi, quorum certamen paulò antè vidi, contendentium, qui potiſſimùm vulnerati Regis corpus exciperent? Deſertus, deſtitutus ſum, hoſtibus deditus. Sed ſolus quoque ire perſeverabo: objicite me fluminibus & belluis, & illis gentibus, quarum nomina horretis: inveniam qui deſertum à vobis ſequantur. Scythæ

Digitized by Google

Bactrianique erunt mecum, hoſtes paulò antè, nunc milites noſtri. Mori præſtat, quàm precariò Imperatorem eſſe. Ite reduces domos; ite deſerto Rege ovantes. Ego hîc à vobis deſperatæ victoriæ, aut honeſtæ morti locum inveniam.

RESPONSUM

C Œ N I,

Unius inter primarios exercitûs duces.

1. DIi prohibeant à nobis impias mentes; & profectò prohibent. Idem animus eſt tuis, qui fuit ſemper, ire quò juſſeris, pugnare, periclitari, ſanguine noſtro commendare poſteritati tuum nomen. Proinde ſi perſeveras, inermes quoque, & nudi, & exſangues, utcumque tibi cordi eſt, ſequimur vel antecedimus. Sed ſi audire vis non fictas tuorum militum voces, verùm neceſſitate ultimâ expreſſas; præbe, quæſo, propitias aures imperium atque auſpicium tuum conſtantiſſimè ſequutis, &, quòcumque pergis, ſequuturis. Viciſti, Rex, magnitudine rerum non hoſtes modò, ſed etiam milites: quidquid mortalitas capere poterat, implevimus: emenſis maria terraſque, meliùs nobis, quàm incolis, omnia nota ſunt: penè in ultimo mundi fine conſiſtimus. In alium orbem ire paras, & Indiam quæris Indis quoque ignotam: inter

Digitized by Google

feras ſerpenteſque degentes eruere ex latebris & cubilibus ſuis expetis, ut plura, quàm ſol videt, victoriâ luſtres. Digna prorſus cogitatio animo tuo; ſed altior noſtro: virtus enim tua ſemper in incremento erit; noſtra vis in fine jam eſt. Intuere corpora exſanguia, tot perfoſſa vulneribus, tot cicatricibus putria. Jam tela hebetia ſunt: jam arma deficiunt. Veſtem Perſicam induimus, quia domeſtica ſubvehi non poteſt: in externum degeneravimus cultum. Quoto cuique lorica eſt? quis equum habet? jube quæri quàm multos ſervi ipſorum perſequuti ſunt; quid cuique ſuperſit ex præda. Omnium victores, omnium inopes ſumus. Nec luxuriâ laboramus, ſed bello inſtrumenta belli conſumſimus. Hunc tu pulcherrimum exercitum nudum objicies belluis? quarum ut multitudinem augeant de induſtria Barbari, magnum tamen eſſe numerum etiam ex mendacio intelligo. Quòd ſi adhuc penetrare in Indiam certum eſt; regio à meridie minùs vaſta eſt: quâ ſubactâ, licebit decurrere in illud mare, quod rebus humanis terminum voluit eſſe natura. Cur circumitu petis gloriam, quæ ad manum poſita eſt? hîc quoque occurrit Oceanus: niſi mavis errare, pervenimus quò tua fortuna ducit. Hæc tecum, quàm ſine te cum his, loqui malui, non uti inirem circumſtantis exercitûs gratiam, ſed ut vocem loquentium potiùs, quàm ut gemitum murmurantium audires.

ORATIO ALEXANDRI AD AMICOS,

Ne tam ſeſe in aperta pericula immitteret, orantes.

Alexander dum oppugnaret oppidum in India, graviſſimè vulneratus fuerat. Cùm propè jam convaluiſſet, amici orant ne tanta poſthac adiret pericula. Hæc reſpondit.

1. Vobis quidem, ô fidiſſimi, piiſſimique civium, atque amicorum, grates ago habeoque; non ſolùm eo nomine, quòd hodie ſalutem meam veſtræ præponitis; ſed quòd à primordiis belli nullum erga me benevolentiæ pignus, atque indicium omiſiſtis: adeo ut confitendum ſit, nunquam mihi vitam meam fuiſſe tam caram, quàm eſſe cœpit, ut vobis diu frui poſſim. Cæterùm, non eadem eſt cogitatio eorum, qui pro me mori optant, & mea: qui quidem hanc benevolentiam veſtram virtute meruiſſe judico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forſitan etiam perpetuum percipere cupitis: ego me metior non ætatis ſpatio, ſed gloriæ. Licuit paternis opibus contento intra Macedoniæ terminos per otium corporis expectare obſcuram &

ignobilem ſenectutem. Quanquam ne pigri quidem ſibi fata diſponunt: ſed unicum bonum diuturnam vitam æſtimantes ſæpe acerba mors occupat. Verùm ego, qui non annos meos, ſed victorias numero; ſi munera fortunæ bene computo, diu vixi. Orſus à Macedonia Imperium, Græciam teneo: Thraciam & Illyrios ſubegi: Triballis, Mædiſque imperito: Aſiam, quà Helleſponto, quà Rubro mari alluitur, poſſideo. Jamque haud procul abſum à fine mundi; quem egreſſus, aliam naturam, alium orbem aperire mihi ſtatui. Ex Aſia in Europæ terminos momento unius horæ tranſivi. Victor utriuſque regionis poſt nonum regni mei, poſt vigeſimum atque octavum ætatis annum, videorne vobis in excolenda gloria, cui me uni devovi, poſſe ceſſare? Ego verò non deero; & ubicumque pugnabo, in theatro terrarum orbis eſſe me credam. Dabo nobilitatem ignobilibus locis: aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longè ſubmóverat. In his operibus extingui me, ſi fors ita feret, pulchrum eſt: eâ ſtirpe ſum genitus, ut multam priùs, quàm longam vitam debeam optare. Obſecro vos, cogitate nos perveniſſe in terras, quibus fœminæ ob virtutem celeberrimum nomen eſt. Quas urbes Semiramis condidit! quas gentes redegit in poteſtatem! quanta opera molita eſt! Nondum fœminam æquavimus gloriâ, & jam nos laudis ſatietas cepit? Dii faveant; majora adhuc reſtant. Sed ita noſtra erunt, quæ nondum attigimus; ſi nihil parvum

duxerimus, in quo magnæ gloriæ locus eſt. Vos modò me ab inteſtina fraude, & domeſticorum inſidiis præſtate ſecurum: belli Martiſque diſcrimen impavidus ſubibo. Philippus in acie tutior, quàm in theatro fuit; hoſtium manus ſæpe vitavit; ſuorum effugere non valuit. Aliorum quoque Regum exitus ſi reputaveritis, plures à ſuis, quàm ab hoſte, interemtos numerabitis.

2. Cæterùm, quoniam olim rei agitatæ in animo meo, nunc promendæ occaſio oblata eſt, mihi maximus laborum, atque operum meorum erit fructus, ſi Olympias mater immortalitati conſecretur, quandocunque exceſſerit vitâ. Si licuerit, ipſe præſtabo: ſi me præceperit fatum, vos mandaſſe mementote.

Digitized by Google

ORATIO
ALEXANDRI
AD MILITES SEDITIOSOS.

Alexander ſeniores militum in Græciam remittere ſtatuerat, quindecim millia tantùm retenturus. Totius exercitûs æs alienum omne ſtatim diſſolvit. At milites poſtquam cognoverunt, alios mitti domum, alios retineri, vecordes, & diſciplinæ militaris immemores, ſeditioſis vocibus caſtra complent, Regemque ferociùs adorti, omnes ſimul miſſionem poſtulare cœperunt. Quos Alexander hâc oratione increpuit.

1. QUid hæc repens conſternatio, & tam procax atque effuſa licentia denunciat? Eloqui timeo; palàm certè rupiſtis imperium, & precariò Rex ſum: cui non alloquendi, non noſcendi monendique, aut intuendi vos jus reliquiſtis. Equidem quum alios dimittere in patriam, alios mecum paulò pòſt deportare ſtatuerim; tam illos acclamantes video, qui abituri ſunt, quàm hos, cum quibus præmiſſos ſubſequi ſtatui. Quid hoc eſt rei? diſpari in causâ idem omnium clamor eſt! Pervelim ſcire, utrùm qui diſcedunt, an qui retinentur, de me querantur. *Crederes uno ore omnes ſuſtuliſſe clamorem; ita pariter ex tota con-*

cione reſponſum eſt, Omnes queri. *Tum ille*, Non Hercule, *inquit*, poteſt fieri, ut adducar querendi ſimul omnibus hanc cauſam eſſe, quam oſtenditis, in qua major pars exercitùs non eſt; utpote quum plures dimiſerim, quàm retenturus ſum. Subeſt nimirum altius malum, quod omnes avertit à me. Quando enim Regem univerſus exercitus deſeruit? Ne ſervi quidem uno grege profugiunt dominos; ſed eſt quidam in illis pudor à cæteris deſtitutos relinquendi.

2. Verùm ego tam furioſæ conſternationis oblitus, remedia inſanabilibus conor adhibere. Omnem Hercule ſpem, quam ex vobis conceperam, damno: nec ut cum militibus meis (jam enim eſſe deſiſtis) ſed, ut cum ingratiſſimis oportet, agere decrevi. Secundis rebus, quæ circumfluunt vos, inſanire cœpiſtis, obliti ſtatûs ejus, quem beneficio exuiſtis meo: digni Hercule qui in eodem conſeneſcatis; quoniam facilius eſt vobis adverſam, quàm ſecundam regere fortunam.

3. En tandem Illyriorum paulò antè & Perſarum tributariis Aſia & tot gentium ſpolia faſtidio ſunt. Modò ſub Philippo ſeminudis, amicula ex purpura ſordent: aurum & argentum oculi ferre non poſſunt: lignea enim vaſa deſiderant, & ex cratibus ſcuta, rubiginemque gladiorum. Hôc cultu nitentes vos accepi, & quingenta talenta æris alieni; quum omnis regia ſupellex haud ampliùs quàm ſexaginta talentorum eſſet: meorum operum fundamenta; quibus tamen (abſit invidia) imperium maximæ terrarum parti impoſui.

4. Aſiæne pertæſum eſt, quæ vos gloriâ rerum geſtarum Diis pares fecit? In Europam ire properatis Rege deſerto, quum pluribus veſtrûm defuturum viaticum fuerit, ni æs alienum luiſſem: nempe in Aſiatica præda. Nec pudet profundo ventre devictarum gentium ſpolia circumferentes, reverti velle ad liberos conjugeſque; quibus pauci præmia victoriæ poteſtis oſtendere. Nam cæterorum, dum etiam ſpei veſtræ obviàm iſtis, arma quoque pignori ſunt. Bonis verò militibus cariturus ſum, pellicum ſuarum concubinis: quibus hoc ſolum ex tantis opibus ſupereſt, in quod impenditur.

5. Proinde fugientibus me pateant limites; faceſſite hinc ociùs: ego cum Perſis abeuntium terga tutabor. Neminem teneo: liberate oculos meos, ingratiſſimi cives. Læti vos excipient parentes, liberique ſine veſtro Rege redeuntes! obviàm ibunt deſertoribus transfugiſque! Triumphabo mehercule de fuga veſtra, & ubicumque ero, expetam pœnas; hos, cum quibus me relinquitis, colendo, præferendoque vobis. Jam autem ſcietis & quantùm ſine Rege valeat exercitus, & quid opis in me uno ſit.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX
ORATIONUM.

Orationes ex Sallustio collectæ.

ORATIO Catilinæ, quâ ſui de conjuratione conſilii participes cohortatur Pag. 3
Oratio C. Cæſaris, ſuam ſententiam Senatui exponentis de conjurationis Catilinæ ſociis qui in cuſtodiis tenebantur. 6
Oratio M Porcii Catonis, proximè præcedenti orationi C. Cæſaris reſpondens 12
Oratio Catilinæ, quâ ſuos milites adhortatur. 17
Oratio Micipſæ Regis ad Jugurtham. 20
Oratio Adherbalis ad Senatum Romanum. 22
Oratio C Memmii ad Quirites. 27
Oratio Marii ad Quirites. 31
Oratio Sullæ ad Bocchum Regem. 37
Oratio Bocchi ad Sullam. 39
Oratio Lepidi Conſulis ad Populum Romanum. 40
Oratio L. Philippi adverſùs Lepidum, in Senatu. 45
Oratio C. Cottæ Conſulis ad Populum. 50

Orationes ex Livio collectæ.

ORatio P. Horatii ad Populum, pro filio perduellionis reo 53
Oratio Publicolæ ad Populum. 54
Oratio Mutii Scævolæ ad Porſenam. 55
Verba Veturiæ ad Coriolanum. 56
Oratio Q. Cincinnati ad Senatum. 57
Oratio M Horatii adverſùs Decemviros in Senatu. 59
Oratio T. Q. Capitolini quartùm Conſulis ad Populum Romanum 61
Oratio C. Canuleii ad Plebem. 65
Oratio Vectii Meſſii ad Volſcos malè pugnantes. 71
Oratio Mamerci Æmilii Dictatoris, quâ ſuos inuſitato

Digitized by Google

INDEX.

certamine exterritos exhortatur. 72
Oratio Camilli ad Pædagogum Faliſcorum puerorum. 73
Oratio Legatorum Faliſcos Romanis dedentium, in Senatu. 74
Oratio M. Furii Camilli ad milites perterritos hoſtium numero. 75
Oratio Sexti Tullii ad Dictatorem, ut militibus pugnandi copiam faciat. 76
Oratio Legatorum Campanorum in Senatu Romano, quâ auxilium adversùs Samnites petunt. 78
Reſponſum Conſulis præcedenti orationi. 81
Oratio T. Manlii Conſulis ad filium ſuum. 82
Oratio Camilli ad Senatum. 83
Oratio L. Lentuli ad Conſules, ut pudendæ conditiones à Samnitibus latæ acciperentur. 85
Oratio Sp. Poſtumii in Senatu, de pace ad Caudium facta. 87
Oratio ſecunda Poſtumii, de eadem pace Caudina. 89
Oratio C. Pontii, Samnitium Imperatoris, quâ fraude Romanos arguit. 92
Oratio Hannonis ad Carthaginienſes, contra Annibalem. 94
Oratio Alorci Hiſpani ad Saguntinos, quâ pacis conditiones, quas Annibal ferebat, exponit. 97
Oratio Annibalis ad ſuos milites. 99
Oratio M. Minucii Rufi, Magiſtri equitum, in Fabium Dictatorem. 103
Oratio Minucii Magiſtri equitum, quâ ſuos ad conjungenda cum Fabio caſtra adhortatur. 105
Oratio Fabii Maximi ad Æmilium, de ratione pugnandi cum Annibale. 107
Oratio Pacuvii Calavii, filium à facinore dehortantis. 110
Oratio Hannonis Hamilconi reſpondentis. 112
Oratio Q. Fabii Maximi ad Populum, de deligendis Conſulibus. 115
Oratio Cannenſium militum in Siciliam relegatorum, ad Marcellum Proconſulem. 118
Oratio L. Marcii, cùm milites ad oppugnanda Pœnorum caſtra ducturus eſſet. 122
Oratio Vibii Virii ad Senatores Campanos, ut ſe veneno potiùs interimant, quàm Romanorum permittant arbitrio. 126
Oratio P. Scipionis ad exercitum. 129
Oratio P. Scipionis ad juvenem Principem, quum ei ſponſam redderet. 133
Oratio P. Scipionis ad ſeditioſos milites. 135
Oratio Q. Fabii Maximi in Senatu, ne Scipio in Africam cum exercitu mitteretur. 141

Digitized by Google

INDEX.

Oratio P. Cornelii Scipionis Q. Fabio reſpondentis. 148
Oratio Locrenſium Legatorum in Senatu, de injuriis Q. Pleminii. 154
Oratio Annibalis ad Scipionem, de pace. 160
Oratio Scipionis Annibali reſpondentis. 164
Oratio M. Porcii Catonis Conſulis, pro lege Oppia. 166
Oratio L. Valerii, Tribuni plebis, pro mulieribus, contra legem Oppiam. 172
Oratio Scipionis Africani ad Legatum Antiochi. 178
Oratio Legatorum Antiochi, pacem à Romanis poſtulantium. 179
Oratio P. Scipionis Legatis Antiochi reſpondentis. 180
Oratio Legatorum Rhodiorum in Senatu, ut Græcis Aſiæ civitatibus libertas daretur. 182
Oratio Cn. Manlii ad milites. 186
Oratio Philippi, Macedonum Regis, cùm ſederet Judex inter duos filios. 189
Oratio Perſei accuſatoris in Demetrium fratrem. 192
Oratio Demetrii ſeſe purgantis. 197

ORAT. EX CORNELIO TACITO COLLECTÆ.

ORatio Germanici Cæſaris ad ſeditioſos milites. 205
Oratio M. Hortali, ſubſidium rei ſuæ familiari poſcentis. 208
Oratio Tiberii Cæſaris Hortalo reſpondentis. 209
Oratio Germanici morientis ad amicos. 210
Oratio Tiberii in Senatu, de Piſone & ipſius accuſatoribus. 211
Litteræ Tiberii ad Senatum, de luxu, quem coërceri jam poſſe negat. 213
Oratio Cremutii Cordi, accuſati regnante Tiberio, quòd editis annalibus M. Brutum & C. Caſſium laudâſſet. 216
Oratio Tiberii, templum ſibi in Hiſpania extrui vetantis. 218
Oratio M. Terentii Equitis Romani, ob Sejani amicitiam rei. 220
Oratio Senecæ ad Neronem. 222
Reſponſio Neronis ad Senecam. 224
Oratio Pæti Thraſeæ, ne pro Prætoribus, prove Conſulibus grates apud Senatum à provincialibus agerentur. 226
Oratio Capitonis Coſſutiani, Neronem in Thraſeam inſtigantis. 228
Oratio Galbæ Imperatoris ad Piſonem, cùm eum adoptaret. 229
Oratio Piſonis ad milites in Othonem. 232
Oratio Othonis ad milites. 235

INDEX.

Oratio Muciani Veſpaſianum ad capeſſendum imperium adhortantis. 238
Oratio Galgaci Britannos ad pugnam erecto animo capeſſendam adhortantis. 241
Oratio Agricolæ ſuos adhortantis ante pugnam contra Britannos. 244

ORATIONES EX Q. CURTIO COLLECTÆ.

ORatio Charidemi ad Darium. 247
Verba Charidemi, cùm ad ſupplicium duceretur. 249
Verba Alexandri graviter ægrotantis. 250
Oratio Legatorum Darii. 251
Oratio Alexandri, Legatis Darii reſpondentis. 252
Oratio Darii ad milites jamjam propè Arbelam pugnaturos. 254
Oratio Euthymonis ad Græcos fœdè à Perſis mutilatos, ne in patriam redire velint. 258
Oratio Darii in concilio. 260
Oratio Alexandri ad amicos, de ſuſcipienda in Scythas expeditione. 262
Oratio Scytharum ad Alexandrum. 264
Oratio Calliſthenis Philoſophi adversùs Cleonem, qui divinos honores Alexandro haberi jubebat. 267
Oratio Alexandri, milites ad penetrandum in interiora Indiæ cohortantis. 269
Reſponſum Cœni, unius inter primarios exercitûs duces. 273
Oratio Alexandri ad amicos, ne tam ſeſe in aperta pericula immitteret orantes. 275
Oratio Alexandri ad milites ſeditioſos. 278

Finis Indicis.

Digitized by Google

by Google

Digitized by Google

Digitized by Google